

The Project Gutenberg eBook of Elämän taistelu, by Charles Dickens

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Elämän taistelu

Author: Charles Dickens

Release date: October 8, 2015 [EBook #50164]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELÄMÄN TAISTELU ***

E-text prepared by Tapio Riikonen

ELÄMÄN TAISTELU

Kirj.

Charles Dickens

Suomennos

Werner Söderström, Porvoo, 1888.

I.

Taisteltiinpa kerran kuuluisassa Englannissa, yhdentekevää milloin ja missä, surmaava taistelu. Oli pitkä kesäinen päivä ja aaltoileva ruoho vihantana. Moni itsestään kasvanut kukka, jonka Luoja oli aikonut hyväntuoksuiseksi kasteen vastaanottajaksi, tunsu sinä päivänä lasitetun kupunsa reunoihin asti verestä täytyneeksi ja nyökistyi maahan päin kauhistuksissaan. Moni hyönteinen, joka oli saanut hennon värinsä viattomista kasveista ja niiden lehdistä, sai nyt toisenlaista väriä kuolevista miehistä ja jätti peljästyneenä lennellässään jälkeensä luonnottomia merkkejä. Välkkyvä perho tahrasi siipensä reunat vereen. Joki virtasi punertavana, ja tannertunut maa muuttui ropakoksi, sillä ihmisten ja hevoisten jälkihin kokoutui verta, joka punersi ja loisti kaikkialla auringon paisteessa.

Parasta, ett'emme saisi tietää, mitä kuu näki tällä taistelulentällä, kun se nousi ilmanäären mustahkosta reunasta, joka yhtätasaisena siellä täällä pistäytyi puun tahi töyräkkeen taakse, ja kun se sitten kohosi taivaslaelle ja silmäili alalta kenttää, jossa makasi kuolleita kasvot ylöspäin. Aikoinaan olivat nämät äitinsä rinnoilla tähystelleet äitinsä silmäyksiä tai uinailleet onnellisina. Parasta ett'emme saisi tietää salaisuuksia, joita jälestäpäin kuiskaili myrkyttynyt tuuli puhaltaessaan tämän päivän hävitysten, tämän yön kärsimysten ja kauhujen näyttämön yli. Monta kertaa valaisi yksinäinen kuu tätä taistelupaikkaa, monta kertaa vahtasivat tähdet sitä surullisina sekä tuuli puhalsi monta kertaa sen yli,

mistä ilmansuunnasta milloinkin, ennenkuin tämän taistelun jäljet ennättivät haihtua pois.

Tosin hävisivät ja haihtuivat ne vähitellen, mutta pysyivät sentään yhä jäljellä pienissä yksityissuhteissa, sillä luonto, joka on paljon ylhäisempi ihmisen intohimoja, tuli kohta jälleen levolliseksi ja hymyili rikkselliselle taistelukentälle samoin kuin ennenkin sen viattomana ollessa. Leivot visertelivät yläällä sen kohdalla. Kiitävien pilvien varjot ajelivat toisiansa nopeasti ruohokon, viljavainioiden, naurismaiden, metsän, likeisen kaupungin huoneiden ja kirkontornien kattojen yli selkeään ilmanääreen päin, jossa taivas ja maa kohtaavat toisensa ja jonne iltarusko katoaa. Toukoja pantiin, ne kasvoivat ja korjattiin. Joki, joka kerran oli virrannut punertavana, käytti nyt myllyä. Miehet työskentelivät auran ja viikatteen kanssa rauhallisissa toimissa; lampaat ja karja syönnöstivät; lapset juoksentelivat huutaa hoilaten peltojen välillä lintuja karkottelemassa; savu pöyrysi ilmaan mökkien uuninpiipuista; kirkonkellot ilmoittivat sapatin levon; vanhat tulivat aikansa eläneiksi ja kuolivat; kedon rauhalliset eläimet samoin kuin kukatkin pensaisissa ja maassa kehittyivät täysikasvuiseksi ja kuolivat määrättyyn aikaansa; ja kaikki tämä tapahtui sillä jylhällä, verisellä kentällä, jossa tuhansia oli kaatunut isossa taistelussa.

Mutta kasvavassa viljassa oli alussa mustanvihreitä pilkkuja, joita kaikki kammoksuen silmäilivät. Joka vuosi tuli sellaisia pilkkuja viljaan, ja tiedettiin, että näiden viljavien paikkojen alla oli joukottain ihmisiä ja hevosia haudattuna, ja se teki maan viljavaksi. Kynnettäessä tuli siellä aina näkyviin isoja matoja, jotka kauhistuttivat peltomiestä. Ja niitä lyhteitä, jotka sieltä koottiin, sanottiin kauan perästä päin sotalyhteiksi ja pantiin ne erikseen. Ei koskaan tapahtunut, että sotalyhdettä olisi nähty viimeiseksi kuormassa elojuhlalla. Kauan jälkeinpäin tuli kynnettäessä aina näkyviin sodanjätteitä. Missä taistelu oli tulisimpana riehunut, niillä kohdilla tavattiin silvotuita puita, hajonneiden ja hävitettyjen vallien ja ulkovarustusten jäännöksiä sekä niin tannertuneita paikkoja, ettei mikään taimi eikä vesa voinut niissä saada juurta. Pitkään aikaan ei kukaan tienoon tyttönen tahtonut huistensa tai rintansa kaunisteeksi ottaa koreintakaan kukkaa tältä kuolon kentältä. Ja vaikka taistelupäivästä oli kulunut jo monta monituista vuotta, luultiin yhä siellä kasvavien marjojen tekevän poimijan käden paljon punaisemmaksi kuin tavallisien marjojen.

Vaikka vuoden-ajat kiiruhtivat edelleen yhtä nopeasti kuin kesäiset pilvenhattarat, kuluttivat ne kuitenkin vähitellen pois vanhan sodan jätteitä ja haihduttivat ympäristön asujanten mielestä sen muistoja, jotka tarinoissa vielä aina pysyivät eleillä. Mutta vihdoin ruvettiin näitä tarinoita pitämään ainoastaan vanhojen ämmien jaarituksina, jotka vuosien kuluessa tulivat yhä epäselvemmiksi, kun niitä talvivalkean ääressä juteltiin. Missä itsestensä kasvaneet kukat ja marjat olivat aikoja saaneet olla rauhassa varsissansa, sinne tehtiin nyt puutarhoja ja rakennettiin huoneita, joiden ympärillä lapset leikkittelivät sotamiehissillä. Silvotut puut oli aikoja sitten poltettu kuluvalkeassa. Vihreät pilkut olivat kadonneet viljasta, samoin kuin niiden muistokin, joista ne johtuivat. Tosin tuli kynnettäessä vieläkin joskus näkyviin ruosteisia metallipaloja, mutta vaikeaa oli sanoa, mihin niitä oli aikanaan käytetty. Ja ne, jotka sattuivat sellaisia löytämään, oudostelivat niitä aina ja arvelivat niistä yhtä ja toista. Vanha kiemurainen rintahaarniska ja kypäri olivat niin kauan riippuneet kirkon kalkitusissa holvissa, että vanhuudenheikko, puolisokea ukko sanoi niiden jo hänen lapsena ollessaan riippuneen siinä. Jos ne miehet, jotka tällä kentällä saivat surmansa, olisivat yht'äkkiä nousseet ylös, kukin samasta paikasta, jossa aikainen kuolema hänet saavutti, niin olisi sadottain kalpeita, silvotuita sotilaita pilkistellyt sisään asuinhuoneiden ikkunoista ja ovista; niitä olisi noussut rauhallisten asuntojen uuninliedestä, niistä olisivat ladot ja vilja-aitat täyttyneet, niitä olisi noussut kätkyttä tuutivan lapsenhoitajan edestä, joessa mennyt niitä joukottain alas myötävirtaa, myllynrattaassa pyörähdellyt niitä, puutarha tullut niitä täyteen, niityt tallautuneet ja olkiaumat pinnistyneet kuolevista miehistä. Niin muuttunut oli nyt se taistelupaikka, jossa tuhansittain sotilaita kaatui isossa tappelussa.

Mutta ei se missään liene ollut muuttuneempi noin sata vuotta takaperin kuin vähäisessä puutarhassa, jonka vieressä oli vanha kivirakennus ja sen edessä punaiseksi maalattu pylväskäytävä. Kirkkaana syysaamuna kuului tästä puutarhasta soitto ja nauru, ja kaksi tyttöä tanssi siellä iloisesti nurmella. Puoli tusinaa talonpojan naisia, jotka seisoivat tikapuiden päällä ja ottivat omenia puista, tauposivat työstänsä silmäilemään tyttöjä ja heidän iloansa. Heidän tanssinsa olikin viehättävää, vilkasta ja luonnonelollista. Päivä oli kaunis ja itse paikka erinäinen; ja tytöt tanssivat keveästi ja iloisesti sydämmen halulla ja riemulla.

Jos ei mitään sellaista kuin miellytyshalua olisi maailmassa, niin minä luulen ja sama lienee teidänkin ajatuksenne, että me olisimme itse paljon onnellisemmat sekä paljon paremmin huvittaisimme myös muita, kuin nyt teemme. Viehättävää oli nähdä, kun nämät tytöt tanssivat. Heidän tanssiansa näkemässä ei ollut ketään muita kuin nuo naiset, jotka tikapuilla seisoen ottivat omenia puista. Heistä oli ilahuttavaa, että voivat miellyttää omenanottajia, mutta omaksi huviksensa he sentään tanssivat (siltä se ainakin näytti); ja yhtä vähän kuin he voivat olla tanssimatta, yhtä vähän olisitte tekään voineet olla heitä ihailematta. Ja millaista oli heidän tanssinsa?

Ei se ollut sellaista kuin operatanssijattarien. Ei suinkaan. Eikä myöskään niinkuin rouva X:n

täysikuntoisten oppilaitten tanssi. Ei vähääkään. Ei se ollut katrillia eikä minuettia eikä edes kohtajaistanssiakaan. Ei se ollut vanhan- eikä uudenaikaista, ei Ranskan eikä Englannin tanssia, vaan jonkunlaista Espanjan tanssia se mahtoi pikemmin olla, sillä sehän on sellaista kevyttä ja iloisaa, ja siinähan sitä tulee viehättävään, tilapäiseen mielenkiikkoon pienien kastanisien nakseesta. Kun he tanssivat hedelmäpuiden alla hiekoitettuja polkuja ylös ja alas, kevyesti pyörähytellen toisiansa, näytti heidän vilpeäin liikkeidensä vaikutus leviävän ympäriinsä tältä auringonvalaisemalta näyttämöltä, ikäänkuin vesiympyrä laajenee tyvenessä vedessä. Heidän liehuvat hiuksensa, heidän leyhkävät lenkinsä, kimpoilias ruoho heidän jalkainsa alla, puiden oksat, jotka suhisivat aamutuulesa, vipisevät lehdet ja niiden täplänmuotoiset varjot vihreällä maanpinnalla, sulolemuinen tuuli, joka puhalsi maiseman yli ja ikäänkuin huviksensa pyöritti kunnaalla olevan tuulimyllyn siipiä — kaikki, mitä oli näköpiirissä korkean selänteen harjalle asti, jossa mies kynti härällä ja näytti pilviä vasten olevan ikäänkuin maailman äärimmäisessä reunassa, kaikki näytti tanssivan näiden tyttöjen tavalla.

Vihdoin heittäytyi nuorempi tanssivista sisarista, hengästyneenä ja nauraen, penkille levähtämään. Toinen nojautui puuta vasten hänen viereensä. Soitto, joka oli harpun ja viulun sävelistä, päättyi venähdyksellä, ikäänkuin kerskaton mahdistansa, vaikka se oikeastaan koettiin päättyä samassa kuin tanssikin, ett'ei mitenkään jatkuisi puolta minuttiakaan pitemmälle. Omenanottajat tikapuilta ilmoittivat mieltymyksensä ja alkoivat hiljaa supisten jatkaa keskeytynyttä työtänsä.

Ja alkoivatkin tavallista ahkerammin, sillä vanhanpuoleinen herrasmies, joka ei ollut kukaan muu, kuin tohtori Jeddler itse — tämä oli näet tohtori Jeddlerin talo ja puutarha sekä tytöt hänen tyttäriänsä — tuli kiireesti ulos katsomaan, mitä oli hankkeessa ja kuka herja piti sellaista soitonmelua hänen puutarhassansa ennen murkinaa. Tohtori Jeddler oli suuri filosofi, eikä mikään soitonrakastaja oikeastaan.

"Soittoa ja tanssia tänään!" sanoi hän, mutta pysähtyi sitten ja puhui itseksensä: "Luulin, että tätä päivää pidettäisiin kunniassa. Mutta maailma on täynnä ristiriitaisuutta" ja lisäsi sitten korkeammalla äänellä: "Minkätähden ollaan tänään tavallista mielettömämpiä?"

"Älkää panko siitä huoliaksenne, isä, vaikka niin ollaankin", vastasi nuorempi tytär Marion, heittäytyen hänen rintaansa vasten ja katsoen hänen silmiinsä, "sillä tänään on erään syntymäpäivä."

"Erään syntymäpäivä, tyttäreni", vastasi tohtori. "Etkö tiedä, että aina on erään syntymäpäivä? Etkö ole kuullut, että joka minutti astuu uusia taistelijoita tälle — ha! ha! ha! — on mahdotonta puhua vakaisesti siitä — tälle eriskummaiselle ja naurettavalle taistelukentälle, jota kutsutaan elämäksi?"

"En isäseni."

"Et, niin mitäs sinä, joka olet melkein nainen", sanoi tohtori. "Mutta kuinka onkaan", jatkoi hän, katsoen tyttärensä kauniisiin kasvoihin, jotka vielä olivat likellä hänen kasvojansa, "niin luulen, että tänään onkin sinun syntymäpäiväsi."

"Eipäs! Luuletteko, isä, niin todellakin?" vastasi hänen lempityttärensä, supistaen punaiset huulensa isänsä suudeltavaksi.

"Kas niin, tässä on rakkauteni", sanoi tohtori, painaen huulensa tyttärensä huulihin, "ja palatkoon tämänmerkityksinen päivä vast'edeskin aina onnellisena. Tällaisessa jälkinäytelmässä kuin tässä", sanoi hän sitten itseksensä, "onkin sopiva toivottaa syntymäpäivää onnellisena palaamaan. Ha! ha! ha!"

Tohtori Jeddler oli, kuten jo sanottiin, suuri filosofi. Hänen filosofiansa ytimenä ja salaisuutena oli se, että maailmaa oli pidettävä suunnattoman suurena leikkikenttänä, eräänlaisena mahdottomuutena, jota ei järjellinen ihminen voinut tutkia. Hänen uskonjärjestelmänsä oli alusta pitäen samasta taistelukentästä syntynyttä, jossa hän eli, niinkuin kohta tulemme näkemään.

"Hyvä! Mutta keitä oli teillä soittajina? Kananvarkaita tietysti. Mistä ne viulunvinguttajat tänne joutuivat?"

"Alfred ne lähetti tänne", vastasi hänen tyttärensä Grace, joka juuri kiinnitti kukkia sisarensa hiuksiin. Ihaillessaan Marionin nuorellista ihanuutta, oli hän puolta tuntia ennemmin itse pannut ne Marionin päähän, mutta ne tanssiessa olivat päässeet välilleen.

"Vain lähetti Alfred soittajat!" virkkoi tohtori.

"Niin, hän kohtasi heidät tiellä, mennessänsä tänä aamuna varhain kaupunkiin. He kulkevat jalkasin ja olivat kaupungissa olleet yötä. Ja koska tänään on Marionin syntymäpäivä ja Alfred luuli siten tekevänsä Marionille hyvää mieltä, niin lähetti hän heidät tänne, kirjoittaen minulle lyijykynällä lapun, että he tulisivat pitämään Marionille serenaadia, jos minä myöntäisin sen."

"Vai niin", virkkoi tohtori välinpitämättömänä, "hän tiedustaa siis aina sinun mieltäsi!"

"Minä en ollutkaan sitä vastaan", jatkoi Grace iloisesti, oltuaan hetkisen äänetönnä, jolloin hän, pää taaksepäin kallistuneena, silmäili sisarensa kukilla koristeltuja hiuksia. "Marion, ollen iloisella mielellä, alkoi tanssia, ja minä rupesin tanssimaan hänen kanssansa. Me tanssimme Alfredin toimittaman soiton mukaan, kunnes tulimme hengästyksiin. Ja meistä oli se soitto niin kaunista, kun se oli Alfredin toimittama. Eikö niin, Marion?"

"Oi, en minä tiedä!" vastasi Marion. "Aina sinä vedät minulle Alfredia!"

"Onko se vetämistä, kun mainitsen rakastajasi nimeä!" sanoi sisar.

"Mutta minäpä en haluakaan kuulla häntä mainittavan", vastasi itsepäinen kaunotar, reväisten lehtiä muutamista kukista, joita hänellä oli kädessä, ja pudottaen ne maahan. "En jaksaisi enää kuulla puhuttavan hänestä enkä siitä, että hän on muka minun rakastajani."

"Ole nyt! Älä puhu siten hänestä, jolla on sinua kohtaan uskollinen sydän, ja joka on kokonaan sinun omasi", virkkoi sisar, "älä leikilläkään puhu niin. Ei ole maailmassa sinulla Alfredia uskollisempata."

"Ei, ei", virkkoi Marion, nostaen silmäkulmiansa ja välinpitämättömän näköisenä miettien, "ehk'ei olekaan. Mutta mitä erinomaista ansiota on hänelle sitten siitä. Minä en ensinkään tahdo häntä olemaan niin uskollinen... en ole koskaan pyytänyt sitä. Jos hän ehkä tahtoo minua... Mutta hyvä Grace, mitä tarvitsee meidän ensinkään puhua hänestä nyt juuri?"

Viehättävää oli nähdä näiden kauniiden sisarusten, käsikädessä kävelevän puistossa ja pitävän tällaista puhetta, jossa vakaisuus vastusti kevytmielisyyttä, mutta rakkaus sentään vastasi rakkauden sanoihin. Ja aivan omituista oli nähdä kyynelien valtaavan nuoremman sisaren silmät ja syvän, palavan tunteen lannistavan hänen puheissansa esiytyvää itsepäisyyttä, ikäänkuin pitäen sen kanssa tuskallista taistelua.

Heidän ikänsä välillä ei voinut olla eroa kuin korkeintaan neljä vuotta. Mutta niinkuin usein on laita tällaisissa tapauksissa, kun äidin hoito puuttuu kummaltakin (tohtorin vaimo oli nimittäin kuollut), piti Grace niin hellää huolta sisarestansa, että häntä olisi luullut vanhemmaksi kuin olikaan, Vaikka heidän luonnontaipumuksensa erosivat enemmän toisistansa kuin heidän ikänsä näytti tahtovan myöntää, ei Grace sentään voinut muuten kuin myötätuntoisuudella ja rakasmielisyydellä ottaa osaa sisarensa lapsellisiin mielikuvituksiin. Oi ylhäinen äidin tehtävä, kun tällainenkin varjomainen ja himmeä kuvastus siitä jo puhdistaa niin sydämen ja korottaa hienostuneen ihmisluonteen lähemmäksi enkeleitä!

Kun tohtori silmäili heitä ja kuuli mitä he juttelivat, niin alkoi hän ensin, mieli keveänä, ainoastaan miettiä, millaista hulluutta on kaikki rakkaus, kaikki mielifahtaisuus ja sellainen hyödytön pakko, joka tulee nuorille, kun he aikavälin uskovat saippuakellon kaltaisessa asiassa olevan todentekoa, vaikka kuitenkin siinä aina pettyvät.

Mutta Gracen taloudellinen kyky, itsekieltoisuus, lempeä luonne ja kainous, jossa kuitenkin piili paljo mielen lujuuutta ja rohkeutta, ja joiden ominaisuuksien kautta hän vähänvaateliaana talousihmisenä erosi häntä kauniimmasta sisarestansa, esiytyivät selvinä tohtorin silmien eteen. Tohtorin mieltä pahoitti Gracen tähden, pahoitti molempien tyttäriensä tähden se, että elämä oli semmoista naurettavaa ilveilyä, kuin se oli.

Ei tohtorille tullut koskaan mieleen tutkia, koettivatko hänen molemmat tyttärensä tai jompikumpi heistä käsittää elämää jollakin tavalla todentekona. Mutta oliko hän filosofi.

Luonnoltansa hyvä ja ylevämielinen mies oli hän sattunut kompastumaan tavalliseen filosofien kiveen, joka ei olekaan niin tietämättömissä kuin alkemistien tutkimusten esine. Se kivi pettää usein hyvät ja ylevämieliset miehet sekä on sellaista turmiollista laatua, että se muuntaa kultan kuonaksi ja tekee kaiken, millä on arvoa, mitättömäksi.

"Britain!" äännähti tohtori, "kuules Britain!"

Pieni hyvin juron ja tyytymättömän näköinen mies tuli ulos huoneesta ja vastasi tohtorille säädettömään tapaan:

"Mitä sitten?"

"Missä on aamiaispöytä?" kysäisi tohtori.

"Sisällä", vastasi Britain.

"Etkö aio kattaa sitä täällä ulkona, kuten sanoin sinulle jo eilen illalla?" virkkoi tohtori. "Tiedäthän, että tulee vieraita, että tässä on nyt aamulla, ennen postivaunun tuloa, paljo puuhaa, ja että tämä tilaisuus on aivan erinomainen."

"Minä en voi tehdä mitään, ennenkuin naiset tuovat omenia puista", vastasi Britain, korottaen ääntänsä joka sanalla, joten se tuli liiankin korkeaksi.

"No, eiköhän ne nyt jo tuo", sanoi tohtori katsahtaen kelloonsa ja sitten taputtaen käsiänsä. "Clemency, tule joutuin alas!"

"Kyllä!" vastasi nainen tikapuiden päältä ja kiiruhti alas. "Se työ on tehty. Joutukaa tytöt! Kaikki laitetaan valmiiksi puolella minutissa."

Samassa alkoi hän kovasti puuhata, ja koska hän oli muodoltaan sangen naurettavan näköinen, niin maksanee häntä vähän tarkemmin esittää.

Hän oli noin kolmenkymmenen vuoden vanha. Hänen kasvonsa olivat lihavat ja hauskat, vaikka se, että ne olivat omituisesti kireellään, teki ne naurettavan näköiseksi. Mutta kuitenkin oli se erinomainen kömpelyys, joka esiytyi koko hänen ryhdissänsä ja käytöksessään, ilveellisempätä kuin mitkään ilveelliset kasvot maailmassa. Jos sanoo, että hänellä oli molemmat jalat samalla puolella ja vieraat kädet, ja etteivät nämät neljä raajaa näyttäneet olevan minkäänlaisessa yhdistyksessä keskenään eikä oikeissa paikoissa ruumistakaan, niin saa selvän kuvauksen todellisuudesta. Jos sanoo, että hän oli vallan tyytyväinen ja mielistynyt tällaiseen jäseniensä järjestykseen ja piti sitä asiana, joka ei ensinkään liikuttanut häntä, sekä käytti käsiänsä ja jalkojansa miten sattui, antaen niiden käännteillä aivan mielivaltaisesti, niin on se ainoastaan toden puhumista hänen miellyttäväisyydestänsä. Pukuna oli hänellä pari itsepäisiä jättiläiskenkiä, jotka harvoin pitivät lukua, mihin jalat niitä tahtoivat viedä, siniset sukat, monenvärinen karttuuni-leninki, jota rumemmankuosisista ei rahalla ole saatavana, ja valkoinen esiliina. Hän piti aina lyhyitä hihoja, joten hänen kyynärpäänsä olivat paljaina ja niihin sattumuksen kautta syntyi kipeitä. Kyynärpäänsä näyttivät kovin huvittavan häntä, sillä alinomaa koetti hän katsoa niihin vääntämällä käsivarsiansa. Usein oli hänellä pikkuinen lakki milloin mitenkään pääläella, vaan harvoin samalla tavalla, kuin muut pitävät sellaista päähinettä. Kuitenkin oli hän kiireestä kantapäähän asti erinomaisen puhdas ja näytti tahtovansa olla tavallaan sieväkin. Hänen kiitettävä halunsa pysyä miellyttävänä ja säädylisenä sekä itsensä että muiden silmissä oli syynä hänen sellaiseen omituiseen tapaansa, että hän tuon tuostakin nyki kureliivinsä plansettia ja sitten leninkiänsä, kunnes se laskeutui hänen mieleiseensä asentoon.

Sellainen oli ulkomuodoltansa Clemency Newcome, jonka itsensä luultiin tietämättään väärentäneen ristimänimensä Clementian tuon kaltaiseksi; mutta ei se sentään ollut varmaa, sillä hänen kuuro, vanha äitinsä, joka oli ollut sangen omituinen eukko, ja jota hän lapsuudestaan asti oli elättänyt, ei ollut enää elossa eikä hänellä ollut muitakaan sukulaisia. Nyt kattoi hän innolla pöytää. Välisti seiso i hän ruskeat käsivartensa ristissä, kynsien teräviä kyynärpäitänsä ja silmäillen levollisena valmistuksia; välisti taas, kun yht'äkkiä muisti, minkä oli unohtanut, kiiruhti sitä noutamaan.

"Molemmat lakimiehet tulevat, isäntä!" sanoi Clemency sellaisella äänellä, joka ei ilmoittanut suurta hyväntahtoisuutta.

"Aha!" vastasi tohtori, mennen portille heitä vastaan. "Hyvää huomenta, hyvää huomenta! Grace-piijani! Marion! Tässä ovat herrat Snitchey ja Craggs. Missä on Alfred?"

"Kyllä hän kohta palajaa", vastasi Grace. "Hänellä oli niin paljo puuhaa tänä aamuna matkaan valmistautuessaan, että hän nousi ylös jo päivänkoitossa... Hyvää huomenta herrat."

"Neitiseni!" sanoi herra Snitchey, "saan sanoa teille omasta sekä Craggs'in puolesta (tämä kumarsi) hyvää huomenta. Hyvä neiti", jatkoi hän sitten, kääntyen Marioniin päin, "sallikaa minun suudella kättänne (ja teki sen samassa). Toivon, että saisimme vast'edes vielä sata kertaa viettää tätä merkkillistä päivää" (vaikka se kuitenkin oli epävarmaa, lähtivätkö nämät sanat hänen sydämmestään sillä hänessä ei näköään ollut kovin suurta myötätuntoisuutta muihin).

"Ha, ha, ha!" nauroi tohtori filosofiallisesti kädet taskussa. "Viettää tätä suurta farssia oikein kuusinäytöksisenä."

"Mutta sentään ette soisi tätä suurta farssia lyhyemmäksi siinä olevan miellyttävän näyttelijättären tähden, siitä olen varma", sanoi Snitchey, pannen sinisen portföljinsä, jossa oli asiakirjoja, pöydänjalkaa vasten.

"En, en suinkaan", vastasi tohtori. "Eläköön hän, nauraaksensa sille, niin kauan kuin jaksaa ja sanokoon sitte, kuten ranskalaisessa puheenparressa sanotaan: 'Farssi on loppunut, esirippu alas'."

"Se ranskalainen puheenparsi", sanoi herra Snitchey, alkaen tarkastaa sinisen portföljinsä sisusta, "on väärä, ja teidän filosofianne myöskin väärä, uskokaa se. Sen olen monta kertaa sanonut. Ei mitään vakaista elämässä! Mitä on laki sitten?"

"Leikkiä", vastasi tohtori.

"Oletteko koskaan ollut lakiasioissa?" kysäisi Snitchey, luoden silmänsä ylös portföljistään.

"En koskaan!" vastasi tohtori.

"Sepä se; jos kerrankin olisitte ollut, niin varmaan olisitte saanut toisenlaisen käsityksen laista."

Craggs, jota Snitchey näytti kokonaan edustavan ja jolla ei ollut pienintäkään halua oman käsityksensä mukaan puhua tai toimia, tohti tässä kuitenkin tehdä yhden omatakeisen muistutuksen. Siinä tuli ilmi se ainoa aate, jossa hän oli jaksanut vapautua Snitcheyn vallanalaisuudesta tai jossa hänellä ei ollut aivan yhtäläinen ajatus kuin Snitcheyllä. Mutta on maailmassa sentään monta viisasta miestä, joilla tässä suhteessa on hänen mielipiteensä.

"Se on tehty liian helpoksi", sanoi hra Craggs.

"Lakiko?" kysäisi tohtori.

"Niin", vastasi herra Craggs, "ja kaikeksi muuksikin kuin helpoksi. Kaikki on minusta nykyaikaan helppoa, ja se on juuri tämän ajan suurin vika. Jos maailman elämä on leikkiä (jota en aio vastustaakaan), niin on se ainakin pidettävä leikinä, jota on vaikea selittää. Se on pidettävä mitä ankarimpana taisteluna. Sitä tarkoitan. Mutta nyt on se todellakin tehty liian helpoksi. Elämän porttien saranat voidellaan, vaikka niiden pitäisi olla ruosteessa, ja kohta päästään varmaan niin pitkälle, ett'eivät ne portteja availtaessa anna mitään ääntä, vaikka niiden pitäisi narista."

Herra Craggs näytti todellakin narisevan omilla saranoillaan, lausuessaan tämän ajatuksen, joka toisiin teki vieläkin suuremman vaikutuksen sentähden, että hän oli tunteeton, kuiva ja laiha mies, harmaissa ja sinisissä vaatteissa, ja niinmuodoin näköään aivan kuin piikivi. Hänen päässänsä kiului pari pikkuista silmää, jotka näyttivät ikäänkuin säkenöivän. Luonnon kolmella valtakunnalla oli kullakin edusmiehensä näissä haaveellisissa, kiistelevissä herroissa; sillä Snitchey oli ikäänkuin harakka tai korppi (vaikkei ihan niin sileä), ja tohtorin kasvot olivat rypyissä kuin omena talvella, täynnä kuoppia, jotka merkitsivät linnun nokan jälkiä omenassa, ja niskassa pieni hiussiipukka, joka vastasi omenan kanta.

Nyt astui puutarhaan nopein askelin kaunis, nuori mies matkapuvussa. Hänen kasvonsa säteilivät ilosta ja toivosta, samoin kuin kaunis aamukin juuri näytti tekevän. Hänellä oli mukansa mies, joka kantoi koreja ja paketteja. Nuot kolme äsköistä kiistelijäämme asettuivat vieretysten, ikäänkuin onnen sisarien veljet tai ikäänkuin kolme sulotarta mitä tuntemattomimmassa valepuvussa tai ikäänkuin kolme kovanonnen profeettaa nummella, ja tervehtivät äsken tullutta.

"Terve tulemastasi takaisin, Alf", sanoi tohtori iloisesti.

"Toivon, että saisitte satoja kertoja uudelleen viettää tätä merkillistä päivää", virkkoi Snitchey hiukan kumartaen.

"Uudelleen", kertoi Craggs paasiäänellensä, kun Snitchey sai tuon sanotuksi.

"Mitä nyt, mikä patteri!" lausui Alfred seisahtuen. "Yksi, kaksi, kolme... jotka eivät suinkaan ole hyvän merkkejä suurella merellä edessäni. Ilahuttavaa sentään, ett'en teitä kohtaa ensimmäiseksi tänä aamuna; sillä silloin pitäisin tätä pahan enteenä. Vaan Gracen, lempeän, miellyttävän Gracen kohtasin ensisti, joten siis ei minun tarvitse yhtään peljätä teitä."

"Jos muistatte oikein, herra Alfred, niin minut te ensimmäiseksi kohtasitte", sanoi Clemency. "Grace oli lähtenyt ulos jo ennen päivän nousua, ja minä oli sisällä."

"Niin olikin; Clemencyn kohtasin ensimmäiseksi", myönsi Alfred; "mutta ei myöskään Clemencyn ollessa liittolaiseni minun tarvitse teitä säikähtää."

"Ha, ha, ha! minun sekä Craggs'in puolesta", virkkoi Snitchey.
"Millaista uhkamielisyyttä!"

"Ehkä ei niinkään pahaa kuin luulisi", vastasi Alfred ja pudisti kädestä tohtoria sekä Snitchey'ta ja Craggs'ia, jonka tehtyä hän alkoi katsella ympärillensä. "Mutta mihin kummalle ne ovat menneet?"

Hän kiiruhti molempain sisarusten tykö, ja tarpeetonta on likemmin selittää, miten hän tervehti ensin Marionia ja sitten Gracea. Huomautamme ainoastaan sen, että herra Craggs'ista olisi sellainen

tervehtiminen saattanut olla "liian helppoa".

Luultavasti sentähden, että tahtoi kääntää heistä pois toisten huomiota, meni tohtori Jeddler pikaisesti aamiaispöytään, jonka ympärille kaikki heti ilmestyivät. Grace rupesi emännäksi ja valitsi itsellensä sellaisen paikan, että hän erotti sisarensa ja Alfredin muusta seurasta. Snitchey ja Craggs istuivat vastapäätä heitä, välillensä varmuuden vuoksi sininen portfölji; ja tohtori istui, niinkuin tavallisesti vastapäätä Gracea. Clemency tallusteli koneellisesti pöydän ympärillä, tehden atrioitseville palvelusta, ja synkkämielinen Britain oli toisen pienemmän pöydän ääressä hovimestarina, harjoittaen taitoansa ison häränliha-kimpaleen ja sian kinkun leikkaamisessa.

"Lihaa?" äännähti Britain, joka lihaveitsi toisessa ja kahveli toisessa kädessä lähestyi herra Snitcheytä, polähyttyäen hänelle saman kysymyksen.

"Totta kaiketi!" vastasi lakimies. "Tahdotteko tekin?" kysyi hän sitte Craggs'ilta. "Siitä olkaa varma", oli vastaus. Annettuansa näille lihaa ja tohtorille myöskin tarpeenmukaisesti (toisilta ei hän kysynytäkään, tahtoivatko he), lähestyi hän lakimiehiä niin likelle kuin säädyllyisyys myönsi ja katseli ärein silmin, kuinka liha heiltä luisti. Kuitenkin lauhtuivat hänen kasvonsa, kun herra Craggs, jonka hampaat eivät olleet parhainta laatua, oli lihapalaa niellessään tukehduksissaan ja yht'äkkiä virkahti: "Minä luulin hänen menneen!"

"No, Alfred", sanoi tohtori, "juttele nyt muutama sana asiatoimista, kun tässä suurustelemme."

"Niin juttele, kun suurustelemme", kertoivat Snitchey ja Craggs, joilla ei vielä ainakaan näyttänyt olevan halua lähteä pöydästä.

Vaikka Alfred oli istunut pöydässä mitään nauttimatta ja hänellä oli juuri tärkeitä asiatoimia vieressänsä, vastasi hän kuitenkin kunnioittavaisesti: "Kuinka vaan suvaitsette."

"Vakaista, jos mikään", aloitti tohtori, "tällaisessa..."

"Farssissa kuin tässä", jatkoi Alfred.

"Aivan niin, vakaista, jos mikään, tällaisessa farssissa kuin tässä", pitkitti tohtori, "pitäisi olla se, että eronhetki sattuu juuri täksi kaksinkersaiseksi syntymäpäiväksi. Tämän päivän kanssa yhdistyksessä on meillä neljällä monta hauskaa tapahtumaa sekä muisto pitkästä ja ystävällisestä yhdessä olostamme. Mutta se ei oikeastaan kuulu asiaan."

"Kyllä, kyllä", vastasi nuori mies, "kyllä se kuuluu asiaan, kuuluu paljonkin asiaan. Sen sanoo sydämmeni minulle tänä aamuna, ja samoin sanoisi teidänkin sydämme teille, siitä olen varma, jos tahtoisitte antaa sen puhua. Minä lähden teidän talostanne tänään; minä lakkaan olemasta teidän holhottavanne. Me katkaisemme ne hellät yhdyssiteet, jotka pitkän ajan kuluessa ovat syntyneet välillemme, ja joita ei koskaan enää voi samalla tavalla solmeta. Toiset siteet ovat tosin syntymäisillään" (tätä sanoessansa katsoi hän Marioniin, joka istui hänen vieressänsä); "mutta niiden solmeaminen on kuitenkin niin tärkeäin asianhaarain kanssa yhdistyksessä, ett'en luule voivani niistä nyt puhua. Näettehän nyt", lisäsi hän sitten, tehden pilaa omista ajatuksistansa sekä tohtorista, "että on sentään vakaisuutta tässä isossa, naurettavassa tomuläjässä. Tunnustetaan se tänään."

"Tänään!" virkkoi tohtori. "Kuules poikaa. Ha, ha, ha! Minkätähden on hullunkurisen vuoden kaikista päivistä tämä juuri siihen sopivin, tämä päivä, jona iso taistelu taisteltiin tällä paikalla? Tällä paikalla, jossa nyt istumme, jossa näin tyttäreni tänä aamuna tanssivan, jossa hedelmiä äsken otettiin meidän syötäväksemme puista, joiden juuret imevät ravintonsa ihmisten ruumiista eikä maasta — ha, niin monta miestä kaatui tällä paikalla, että kokonainen hautausmaa olisi voinut täytyä niistä luista, siitä luumaasta ja niistä murskautuneiden pääkallojen siruista, joita jo minunkin muistaakseni monta miespolvea tappelun jälkeen on kaivettu ylös jalkojemme alta. Eikä kuitenkaan siinä tappelussa ollut sataa miestä, jotka olisivat tietäneet minkä johdosta ja mitä varten he taistelivat; ei sataa miestä voittoriemun pitäjissä, jotka olisivat tietäneet, minkätähden he riemuitsivat. Ei viidelläkymmenellä ollut etua enemmän kuin tappiotakaan voitosta. Ei viittä miestä ole ollut tähän päivään asti, joilla olisi ollut sama mielipide tämän tappelun syistä ja seurauksista; eikä kukaan ole tietänyt siitä mitään selvästi, paitsi ne, jotka murehtivat kaatuneita. Vakaisuutta sitten tässä!" sanoi tohtori nauraen. "Mikä järjestelmä!"

"Mutta minusta näyttää se kaikki sangen vakaiselta", vastasi Alfred.

"Vakaiseltako", virkkoi tohtori. "Jos näet mitään vakaista tuollaisissa asioissa, niin tulet välttämättömästi hulluksi tai kuolet tai on sinun kiipeäminen vuoren huipuille ja eläminen siellä erokkaana."

"Mutta kun siitä on niin pitkä aika kulunut", sanoi Alfred.

"Pitkä aika!" vastasi tohtori. "Tiedätkö sitten mitä maailma on tehnyt siitä pitäen? Tiedätkö mitä se sitä ennen teki? Minä en suinkaan tiedä."

"Se on vähän käynyt oikeutta", huomautti Snitchey, hämmentäen teekuppiansa.

"Vaikka oikeus on tehty liian helpoksi", lisäsi hänen kumppaninsa.

"Mutta suokaa anteeksi, tohtori, huomautukseni", jatkoi Snitchey, "erittäinkin kun tämän juttelun aikana olette jo monta kertaa tullut tuntemaan, että minun mielestäni on maailmalla juuri oikeudenkäyntinsä ja koko lainjärjestelmänsä sangen vakava puoli, josta sen tähden maksaa myös puhuakin, kun siinä on kunnioitusta..."

Clemency Newcome sattui nyt sysäämään pöytää, että talrikit ja vadit rämisivät.

"Mitä nyt! Mikä nyt tuli?" sanoi tohtori.

"Tuo sininen laukku, kirottu, kun on tuossa jaloissa ja kompastuttaa", vastasi Clemency.

"Kun siinä on kunnioitusta herättävä tarkoitus", jatkoi Snitchey edelleen keskeytynyttä puhettansa. "Onko elämä farssia, koska meillä on lait?"

Tohtori nauroi ja katsoi Alfrediin.

"Minä myönnän, jos niin tahdotte, että sota on hulluutta", pidätti Snitchey. "Siinä olemme samaa mieltä; sillä tässä on meillä esim. hymyilevä maisema" (hän osoitti sitä kahvelilla), "jossa sotamiehen rosvot kerran mellastivat, hävittäen kaikki miekalla ja tulella. Hi hi hi! Paljas sellainen ajatus, että joku vapaaehtoisesti antautuu tulen ja miekan vaaraan, on jo mielettömyyttä, hulluutta ja sangen naurettavaa! Ette voi muuta kuin nauraa kanssaihmissiänne, ajatellessanne heitä. Mutta silmäilkää nyt tätä hymyilevää maisemaa sellaisenansa. Ajatelkaa lakeja, joita meillä on omistusoikeudesta, ostosta ja omistusoikeuden saannista, vuorauksesta, lahjoituksesta ja veroista. Ajatelkaa", jatkoi herra Snitchey sellaisella innolla ja ihastuksella, että suunsa oikein matki, "niitä monimutkaisia lakeja, joita on oikeusvaatimuksesta ja sen toteennäytöstä kaikkine ristiriitaisine prejudikaattinensa ja epälukuisine parlamentinpäätöksinensä, jotka niiden kanssa ovat yhdistyksessä. Ajatelkaa, mikä joukko on sukkelia ja selkkautuneita oikeudenkäymismuotoja kaikkiin niihin lukemattomiin riitoihin, joihin sellainen lainjärjestelmä välttämättömästi antaa aihetta — ja teidän täytyy tunnustaa, että ympärillämme erämaassa on sentään hiukan vihantaakin kohtaa. Tohdin väittää sitä", sanoi herra Snitchey, katsoen kumppaniinsa, "tohdin väittää sitä sekä omasta puolestani että Craggs'in".

Herra Craggsin annettua tähän suostumuksensa, ilmoitti herra Snitchey, jolle kaunopuheliasuutensa näytti antaneen uutta ruoanhalua, että hän tahtoi vielä vähän paistia sekä kupin teetä.

"Minä en ensinkään tahdo puolustaa elämää", lisäsi hän sitten ja hieroi nauraen käsiänsä, "se on täynnä hulluutta, täynnä pahempatakin kuin hulluutta. Mitä ovat mieltymyksen, luottamuksen ja voitonpyytämättömyyden vakuutukset, pah, pah, pah!... Näemme kyllä, minkäarvoisia ne ovat. Mutta te älkää naurako elämää. Te olette saanut pelin pelataksenne ja sangen vakaisen pelin. Jokainen pelaa teitä vastaan, niinkuin tiedätte ja te pelaatte jokaista vastaan. Oi, kuinka se on huvittavaa... mutta te, tohtori Jeddler, saatte ainoastaan nauraa voittaessanne, vaikk'ette sentään saa tehdä sitä liiaksi... hi hi hi! Ei liiaksi," toisti Snitchey uudelleen nyökäyttäen päätänsä ja iskien silmää, ikäänkuin aikoen lisätä: Tehkää ennemmin näin.

"No, Alfred!" sanoi tohtori, "mitä sanot sinä nyt?"

"Suurin hyväntahtoisuus", vastasi Alfred, "jota voitte osoittaa minua sekä itseänne kohtaan, on luullakseni se, että kerrankin koitatte unhottaa elämän taistelukentän pois mielestänne kaikkine, mitä siihen kuuluu, ja muistella elämän suurta kenttää, jolle aurinko joka päivä paistaa."

"Tuskinpa voisi se, minun ymmärtääkseni, saattaa häntä toiselle mielelle", sanoi Snitchey, "sillä taistelijat elämän taistelukentällä ovat yhtä raivoisia ja julmia. He lyövät ja hakkaavat toisiansa ja ampuvat toisiansa takaa. Mieshukka ja hävitys on siellä aivan kauhistuttavaa, joten se kenttä ei ole yhtään parempi kuin tämä toinenkaan."

"Minä luulen", vastasi Alfred, "että moni taistelu ja voitto, moni suuri alttius ja urhoollisuuden ilmaus on salaista ja esiytyy usein semmoisessakin, joka näyttää vähäpätöiseltä, jopa alttiuden ja urhoollisuuden vastakohtalta, eikä suinkaan ole helpompata sentähden, ett'ei kukaan ole sitä näkemässä eikä tiedä sitä kuvailla. Mutta sellaista on joka päivä nurkissa ja sopissa, vähäpätöisimmissä piireissä, miesten ja naisten sydämissä, ja jokainen semmoinen ilmaus voi sovittaa tyytymättömmimmänkin maailman kanssa ja täyttää hänet uskolla ja toivolla, vaikka kolme neljättä osaa maailman väestöstä olisi taistelussa ja yksi neljäs osa kävisi oikeutta. Maailma ei ole niin huono, kuin

sitä huonoksi sanotaan."

Molemmat sisaret kuuntelivat hänen sanojansa tarkkaavaisesti.

"Hyvin, hyvin!" sanoi tohtori. "Ei minua saa enää näin vanhana käännetyksi, ei ystäväni Snitchey eikä naimaton sisareni, hyväluontoinen Martta Jeddler, joka aikaa sitten oli perheellisissä kiusauksissa, kuten hän niitä nimitti, vaan joka siitä lähtien on elänyt myötätuntoista elämää pian sanoen kaikenlaisten ihmisten kanssa. Kuitenkin on hän niin paljon teidän kaltaisenne mielipiteiltään (jos sen erottaa pois, että hän on nainen ja niinmuodoin heikompi järjeltään sekä itsepäisempi kuin te), ett'en mitenkään voi olla sovussa hänen kanssansa, ja sentähden harvoin tahdon häntä tavatakaan. Olen syntynyt tällä taistelukentällä; aloin jo lapsena miettiä niitä kertomuksia, joita oli tästä kentästä. Kuusikymmentä vuotta on nyt vierinyt takapuolelleni, mutta en vielä koko kristikunnassa, jossa kuitenkin on, Jumala ties', kuinka monta rakasmielistä äitiä ja toivehikasta tyttöä, niinkuin minunkin tyttäreni, nähnyt mitään, joka olisi toisensa kanssa ollut sopusoinnussa. Sellaista esiintyy kaikkialla. Täytyy joko nauraa tai itkeä näille kummastuttaville vastakohtille, ja minä ennemmin nauran."

Britain, joka suurella ja alakuloisella tarkkuudella oli silmäillyt tässä jokaista puhujaa, näyttää nyt pikaisesti yhdistyneen tohtorin mielipiteeseen, jos syvää, maanalaista ääntä, joka pääsi häneltä, voi pitää naurun ilmauksena. Hänen kasvonsa olivat kuitenkin vallan liikkumattomina, sekä sitä ennen että sen jälkeen, sillä vaikka pari aamiaisivierasta tuon salaperäisen äänen johdosta katseli ympärillensä, he eivät mitenkään voineet huomata sen häneltä päässeen.

Mutta hänen palveluskumppaninsa Clemency Newcome sen kyllä tiesi. Sillä, mukattuansa häntä sivuun lempi-jäsenellänsä kyynärpäällä, Clemency kysäsi häneltä hiljaa ja nuhtelevaisesti, mitä hän nauroi.

"En minä sinua nauranut!" murahti Britain.

"No mitä sitten?"

"Ihmiskuntaa", vastasi Britain. "Se on niin naurettavaa."

"No johan nyt jotain! Hän sitten tulee hupsummaksi päivä päivältä!" sanoi Clemency, mukaten häntä toisella kyynärpäällensä, ikäänkuin selvittääkseen hänen ajatuksiansa.

"Etkö tiedä missä olet? tarvitsetko ojennusta?"

"Minä en tiedä niin mitään," vastasi Britain, katsanto levollisena ja muoto muuttumattomana, "Minä en pidä väliä mistään! minä en koeta selittää mitään; minä en usko mitään enkä tarvitse mitään."

Vaikka tämä surullinen kuvaus hänen tilastansa lieneekin ollut ylimalkaan kovin liioiteltu, esitti Benjamin Britain kuitenkin — jota välistä kutsuttiin myöskin pikku Britain'iksi [Britain = Britannia], eroitukseksi suuresta Britain'ista, samoin kuin nuori Englanti, eroitukseksi vanhasta Englannista — tilansa tässä todenperäisempänä kuin olisi voinut luulla. Koska hän oli palvellut tohtorin apumiehenä kipeitä leikattaessa ja joka päivä kuullut tohtorin selittävän luonansa kävijöille, ett'ei heidän olemisensa parhaimmassakaan laadussa ollut kuin erhetystä ja mahdottomuutta, niin oli tämä palvelija onneton, sisällisten sekä ulkonaisten vaikutusten johdosta, vähitellen vajonnut sekaantuneiden ja ristiriitaisten luulojen sellaiseen kuiluun, että totuus hänessä oli lähteensä pohjasta aivan pintaan nousseena, kun hän oli syvissä mietiskelyissä. Ainoa seikka, jonka hän selvästi käsitti, oli se, ett'ei tuo uusi aines, jolla herrat Snitchey ja Craggs tavallisesi mehustivat näitä keskusteluja, ollut läheskään omansa tekemään keskusteluita käsitettävämmiksi, ja aina näytti heidän aineksensa antavan tohtorille eräänlaista puolta eli voittoa. Sentähden olivat nämät lakimiehet hänestä, ikäänkuin yhtenä pääsyynä hänen sellaiseen mielentilaansa, eikä hän heitä siis suinkaan suosiollisilla silmillä katsellut.

"Mutta tämä ei kuulu meidän asioihimme, Alfred", sanoi tohtori. "Koska nyt (niinkuin itse sanoit) lakkaat olemasta minun holhottavanani ja lähdet meidän tyköämme sellaisilla tiedoilla yltäkylläisesti varustettuna, joita alkeiskoulu täällä on voinut antaa sinulle, ja omat opintosi Lontoossa ovat voineet kartuttaa, sekä vanha, tylsäpäinen maatohtori, niinkuin minä, on voinut niiden lisäksi juurruttaa sinuun käytännöllisessä suhteessa, niin menet nyt siis maailmalle. Sen ensi koetusajan loputtua, jonka minä, isäsi määräyksestä, olin holhojasi, kiiruhdat sinä itsemiehenä seuraamaan hänen toista määräystänsä. Jo aikaa ennen, kuin ne kolme vuotta ennättävät kulua, jotka sinun tulee oleksia vieraiden maiden lääketieteellisissä kouluissa, unhotat sinä meidät kokonaan. Niin, voithan unhottaa meidät helposti jo kuudessa kuukaudessa."

"Jos niin tekisin — mutta tiedättehän sen itse paremmin — niin en ansaitsisi enää, että puhutte mitään kanssani", vastasi Alfred nauraen.

"Minä en mitään tiedä", vastasi tohtori. "Mutta mitä sanot sinä

Marion?"

Marion, joka leikkitteli teekuppinsa kanssa, näytti tahtovan sanoa, vaikk'ei kuitenkaan saanut sanotuksi, että "hän sai kyllä unhottaa heidät, jos voi". Grace painoi hilpeät kasvonsa sisarensa poskea vasten ja nauroi.

"En luule olleeni mikään väärä, epärehellinen holhutoimeni hoitaja", pitkitti tohtori, "mutta asian vaatimuksen mukaan pitää minun nyt päästä siitä säännöllisesti vapaaksi ja saada siitä ero. Sentähden tulivat hyvät ystävämme Snitchey ja Craggs tänne portfölji täynnä papereita, laskuja ja asiakirjoja, jättämään tähteet minulle uskutuista varoista (tosin soisin niitä olevan enemmänkin kuin on, mutta toivon itsesi, koska tulet kohta suureksi mieheksi, voivan kyllä kartuttaa niitä) sekä muut narrittelut sinun haltuusi, jotka sinun tulee saada laillisesti allekirjoitettuina ja sinetittyinä."

"Ja laillisesti todistettuina", lisäsi Snitchey, työntäen edestänsä pois talrikin ja ottaen portföljistä ulos paperit, joita hänen kumppaninsa alkoi levitellä pöydälle. "Koska minä ja Craggs olemme olleet tohtorin apuna kaikessa, mikä on koskenut omaisuuden hoitoa, niin pitää meidän ottaa tohtorin molemmat palvelijat tähän allekirjoitusten todistajiksi. Taidatteko kirjoittaa, rouva Newcome?"

"En minä ole ollut naimisissa, hyvä herra", vastasi Clemency.

"Ah, suokaa anteeksi... minun olisi pitänyt se jo itsestänikin huomata", sanoi Snitchey, nauraen ja katsoi häneen.

"Taitanettehan lukea?"

"Taidan vähän", vastasi Clemency.

"Ehkä morsius-, aamu- ja iltarukoukset?" jatkoi lakimies leikkillisesti.

"Ei", sanoi Clemency, "ne ovat vaikeita. Luen ainoastaan sormistinta".

"Luette sormistinta?" virkahti Snitchey. "Mitä sillä tarkoitatte?"

"Ja muskottirautaa", lisäsi Clemency, nyökäyttäen päätänsä.

"Kyllä hän on mieltä vailla! Suurikanslerin hoitoon jätettävä", sanoi Snitchey, katsoen häneen.

"Niin, jos hänellä on varoja", huomautti Craggs.

Nyt tuli Grace väliin ja selitti, että puheena olevissa esineissä oli kummassakin kirjoitus, ja sentähden oli Clemency Newcomella niissä taskukirjallisuutta. Hän ei ole kovin halukas lukemaan tavallisia kirjoja.

"Ahaa; se selvittää asian", sanoi Snitchey; "nyt ymmärrän kyllä. Luulin ystävätärtämme hassuksi, sillä sellaiselta hän ainakin näyttää", jupisi Snitchey itsetyytyväisen näköisenä.

"No, mitä on siinä sormistimessa kirjoitettuna, rouva Newcome?"

"En minä ole ollut naimisissa, sanoinhan sen jo", vastasi Clemency.

"Hyvä, olkaa sitten naimaton", virkkoi lakimies. "Mutta mitä on sormistimessa?"

Ei maksa vaivaa kertoilla, kuinka Clemency, tähän mitään vastaamatta, levitti heti taskunsa suun auki ja katsoi sen ammottavaan syvyyteen, hakien sormistinta, jota kuitenkaan ei siellä ollut — ja kuinka hän sitten katsoi samoin toiseen taskuunsa ja tyhjensi sen aivan tyhjäksi. Siellä oli nenäliina, vaksikynttilän pää, omena, appelsiini, vaskiraha, rautakopli, munalukko, keritsimet koteloinensa, kourallinen värillisiä lasihelmiä, muutamia rihmakeriä, neulapyssy, hiusten käherryspapereita ja korppu, jotka kaikki hän uskoi Britainin käsiin, kunnes saisi taskunsa tarkastetuksi. Ja kuinka hän sitten innossaan otti taskunsa kaulasta kiinni, pitääkseen sitä suorallaan, sillä se oli erinomaisen keheä kierteilemään ja kääriytymään kaiken ympäri, mihin tapasi; ja rupesi sellaiseen asentoon, joka ei ensinkään ollut sopusuunnassa ihmisen ruumiinrakennuksen eikä painonlakien kanssa. Olkoon siinä kylliksi, kun mainitsee, että hän vihdoin tapasi sormistimen ja voitollisena näytti sitä ynnä muskottirautaa, joista kirjoitukset olivat melkein poiskuluneet ja niinmuodoin sängen epäselvät.

"Oo, siinä onkin sormistin", sanoi herra Snitchey, haluten tehdä hänestä pilaa. "No, mitä on sormistimella sanomista?"

"Se sanoo", vastasi Clemency, lukien vitkaan sen ympäriskirjoitusta, ikäänkuin se olisi kiertänyt tornin ympäri, "unhota ja anna anteeksi".

Snitchey ja Craggs nauroivat. "Ja niin uudentapaista", sanoi Snitchey. "Ja niin helppoa", sanoi Craggs. "Mikä syvä ihmisluonteen tunteminen esiytyy siinä!" sanoi Snitchey. "Ja kuinka sopiva se on elämän suhteihin!" huomautti Craggs.

"No, mitä on muskottiraudassa sitten?" kysyi Snitchey sen jälkeen. "Kohtele muita samoin kuin tahdot muiden kohtelevan itseäsi", vastasi Clemency.

"Kohtele muita vihollisiasi, lienee tarkoitus ehkä", sanoi Snitchey.

"En minä ymmärrä", vastasi Clemency, pudistaen arvelevaisesti päätänsä. "Minä en ole mikään lakimies."

"Minä luulen", virkkoi Snitchey, kääntyen pikaisesti tohtoriin päin, ikäänkuin hämmentääksensä sitä vaikutusta, jonka Clemencyn vastaus teki häneen, "että jos hän lakimies olisi, hän huomaisi tuon herttaiseksi ohjeeksi ainakin useimmille hänen klienteille. Ne ovat välistä hyvinkin röyhkeitä — niin eriskummainen on maailma — ja kuitenkin syyttävät he aina meitä sellaisiksi. Uskotteko, herra Alfred, että me virassamme voisimme verrata itseämme melkein peileihin, ja kun meidän tykönmme käy useinkin häijyjä ja riidanhaluisia neuvonkysyjä, joiden ulkomuotokin on sangen vastenmielinen, niin on väärin moittia meitä, jos emme voi silmäillä heitä mieltymyksellä. Sellainen ajatus on minulla ja luullakseni myöskin Craggsilla."

"Aivan niin", myönsi Craggs.

"Jos herra Britain tahtois nyt olla hyvä ja tuoda meille vähän kirjoitusmustetta", sanoi herra Snitchey, kääntyen jälleen papereihinsa päin; "niin saisimme allekirjoittaa nämät ja panna näihin sinettimme, jonka tehtyä annamme nämät kaikki pois hallustamme samassa; muuten tulee postivaunu ja jättää meidät, ennenkuin osaamme aavistaakaan."

Jos saa päättää mitään toisen ulkomuodosta, niin varmaan olisi postivaunu voinut kulkea ohitse ilman että herra Britain olisi sitä yhtään tietänyt, sillä hän seiso kokonaan ajatuksiinsa vaipuneena, vertaillen itseksensä tohtoria näihin lakimiehiin ja lakimiehiä tohtoriin sekä heidän klienttejensä heihin kumpiinkin ja teki voimattomia koetuksia saada sormistinta ja muskottirautaa (näitä kahta hänelle vallan uutta aatetta) yhtäpitäväisyyteen jommankumman filosofiallisen järjestelmän kanssa. Sanalla sanoen selkkaannutti hän itseänsä paljoa pahemmin tieteisoppiin ja järjestelmiin, kuin suuri kaimansa koskaan on tehnyt. Mutta Clemency, joka oli hänen hyvä enkelinsä, — vaikk'ei hän sitä yhtään aavistanut, sillä Clemency harvoin vaivasi itseänsä mielenosotuksia näyttämällä, vaan oli aina käsillä oikeaan aikaan toimittamassa, mitä oli tehtävää — toi samassa kirjoitusmustetta ja teki hänelle taas sen hyvän työn, että kyynärpäillänsä herätti hänet tietoonsa, jotka herätysvälikappaleet niin virkistivät hänen muistoansa, että hän heti tuli aivan pirteäksi ja iloiseksi.

Se veisi liian paljon aikaa, jos rupeaisi kertoilemaan, kuinka mahdoton Britain'in oli päästä vapaaksi siitä luulosta, joka on tavallista kaikilla hänen kaltaisillansa, kirjoitusmustetta ja kynää harvoin tarvitsevilla, että nimen paneminen toisen kirjoittaman asiakirjan alle saattaa arveluttaviin rettelöihin ja on piammiten samaa kuin suurien rahasummien poislupaaminen, ja kuinka hän teki epiä sitä vastaan, eikä ruvennut panemaan nimeänsä, ennenkuin tohtori häntä pyysi ja hänen annettiin lukea läpi se kirjoitus, jonka alle hänen piti kirjoittaa nimensä, ja joka oli niin epäselvää käsialaa, sanainsovusta mitään puhumistakaan, että se oli hänestä kuin kiinan kieltä, ja kuinka hän sitten käänteli paperia moneen päin, nähdäkseen, ett'ei siinä ole vaan mitään petollisuutta sekä vihdoin kirjoitti siihen nimensä, mutta tuli sen johdosta aivan lohduttomaksi, ikäänkuin olisi kadottanut omaisuutensa tai oikeutensa. Ja kuinka sininen portfolji, jossa oli hänen nimensä paperiin kirjoitettuna, sitten alkoi niin salaperäisesti kiinnittää hänen mieltänsä, ett'ei hän mitenkään voinut sitä unhottaa, ja kuinka Clemency Newcome, ajatellessaan omaa tärkeyttänsä ja arvoansa, yht'äkkiä ilostui ja heittäytyi laamalleen pöydälle kädet levällään, ikäänkuin kotka siivet hajallaan, ja laski päänsä vasemmalle käsivarrellensa. Tämä kaikki oli valmistelua salaperäisten kuvien tekoon, johon meni koko joukko kirjoitusmustetta. Näistä kuvista otti hän samassa eräänlaiset ajatukselliset jäljennökset kielellänsä ja päästyänsä siten kirjoitusmusteen makuun, alkoi janota sitä samoin, kuin tiikerien sanotaan janoavan toisenlaista veteläainetta, tahtoen alinomaan allekirjoitella ja pistää nimensä mihin sattui. Lyhyesti sanoen, pääsi tohtori vapaaksi holhutoimestansa sekä kaikesta edesvastauksesta, joka siitä oli; ja Alfred, joka nyt itse otti hoitoonsa omaisuutensa, oli valmiina lähtemään elämän matkalle.

"Britain", sanoi tohtori, "mene portille ja pidä silmällä vaunun tuloa. Aika joutuu, Alfred!"

"Niin tekee", vastasi nuori mies pikaisesti. "Hyvä Grace! sananen!... Muista Marionia, joka on niin nuori ja kaunis, niin miellyttävä ja ihastuttava sekä kalliimpi sydämmelleni kuin mikään muu maailmassa — hänet uskon minä sinun hoitoosi!"

"Hänen hoitamisensa on aina ollut minusta pyhää. Nyt se tulee vieläkin pyhemmäksi. Tahdon uskollisesti pitää häntä silmällä; luota minuun."

"Minä uskon sinua, Grace. Minä tiedän, että sinä tahdot tehdä sen, ja kukahan voisi katsoa sinun kasvohisi, kuulla sinun äänesi ja kuitenkin epäillä sanojasi? Ah, hyvä Grace, jos minulla olisi sinun sydämesi, jolla on niin suuri valta itsensä yli, ja sinun tyven mielesi, kuinka rohkeana lähtisin silloin tästä paikasta!"

"Todellakin!" vastasi Grace lempeästi hymyillen.

"Ja kuitenkin Grace — ei, sisareksi tulee minun sinua kutsua."

"Kutsu minua siksi!" sanoi Grace pikaisesti. "Minua ilahuttaa suuresti kuullessani sinulta sen nimityksen, älä siis kutsu minua enää muuten."

"Ja kuitenkin, siskoseni", jatkoi Alfred, "on Marionilla ja minulla parempi, kun sinun puhtaat ja vakaat ominaisuutesi ovat meille hyödyksi tässä asiassa; ne tekevät meitä molempia onnellisemmiksi ja paremmiksi. Jos vaikka voisin, niin en tahtois viedä niitä pois Marionin tuenta itseäni pitämään pystyssä!"

"Vaunu on jo kunnaan päällä!" huusi Britain.

"Aika joutuu, Alfred", muistutti tohtori.

Marion seiso vähän matkan päässä heistä, katsoen maahan, mutta hänen nuori lempijänsä vei hänet, kuultuansa tuon sanoman, hänen sisarensa luokse, joka sulki hänet syliinsä.

"Koska lähdän matkaan, niin pyysin Gracen minun poissaollessani hoitamaan sinua, rakas Marion, joka olet minun kallein omaisuuteni. Ja kun takaisin palattuani vaadin omakseni sinut, rakkaani, ja tie avio-yhdistykseemme silloin on avoinna, pitää meidän hartaimmaksi huoleksemme tulla se, että koetamme tehdä hänen elämänsä onnelliseksi, koetamme noudattaa kaikkea mitä tiedämme hänen haluavan, osottaaksemme hänelle rakkauttamme ja kiitollisuuttamme ja korvataksemme hänelle sitä ylenpaltista hyvyttä, jota hän halulla tahtoo meille osottaa."

Marionin toinen käsi oli hänen kädesssä, toinen Gracen kaulassa. Hän katsoi sisarensa silmiin niin levollisesti, niin kirkkaasti, niin rakasmielisesti, että hänen silmäyksensä näytti olevan sekaantuneena mieltymys, ihailu, suru, ihastus ja melkein jumaloitseminen. Sisarensa kasvot olivat hänestä kuin hyvän enkelin kasvot. Tyynesti ja rakasmielisesti silmäili tämä myöskin sekä häntä että hänen lempijänsä.

"Kun aika tulee ja täytyyhän sen kerran tulla", jatkoi Alfred, "vaikka minua ihmetyttää, ettei se jo ole tullut; mutta Grace tietää parhaiten, sillä hän on aina oikeassa — kun hän tarvitsee ystävää, jolle voi avata koko sydämensä ja joka olisi hänelle samallinen, kuin hän on ollut meille — niin tahdomme me olla hänelle uskolliset ystävät, ja silloin tunnemme riemua siitä varmuudesta, että hän, hyvä ja rakas sisaremme rakastaa meitä ja nauttii meiltä sellaista hellää rakkautta, kuin me hänen osaksensa suommeekin."

Yhä vielä olivat nuoremman sisaren silmät kiintyneinä vanhempaan sisareen. Hän ei kääntänyt niitä kertaakaan Alfrediin päin. Ja vielä yhä katsoi Grace levollisesti, iloisesti ja rakasmielisesti välisti häneen välisti hänen lempijänsä.

"Ja kun kaikki tämä menee ohitse ja tulemme vanhoiksi, jolloin välttämättömästi tahdomme elää yhdessä, voidaksemme jutella kuluneista ajoista", sanoi Alfred, "tulevat nämät ajat olemaan meistä sangen kallisarvoiset ja ennen kaikkea tämä päivä. Silloin juttelemme toisillemme, mitä eronhetkenä ajattelimme ja tunsimme, mitä toivoimme ja pelkäsimme, ja ettei kellään meistä ollut voimaa sanoa jäähyväisiä..."

"Vaunu tulee näkyviin metsästä", huusi Britain.

"Hyvä, minä olen valmis... ja kuinka tapasimme toisemme jälkeen, niin onnellisina mistään huolimatta... tahdomme pitää tätä päivää autuaallisimpana koko vuodessa ja viettää tätä kolmikertaisena syntymäpäivänä. Eikö niin, rakkaani?"

"Aivan niin", vastasi vanhempi sisar vilkkaasti ja säteilevin silmin. "Mutta älä viivyttelä nyt, Alfred... aika on käsissä! Sano jäähyväiset Marionille ja Jumala olkoon kanssasi!"

Hän painoi nuorempaa sisarta rintaansa vasten... mutta tuskin oli hän heittänyt hänet sylistänsä, kun tämä jälleen lankesi sisarensa kaulaan, katsoen hänen silmiinsä, jotka olivat yhtä levolliset, kirkkaat ja

lempeät kuin ennenkin.

"Hyvästi poikani!" sanoi tohtori. "Todenteolla puhuminen kirjevaihdosta, vakavista tunteista, yhdistyssiteistä ja muusta sellaisesta... ha, ha, ha... tiedäthän, mitä tarkoitan... kuin tässä, olisi todellakin naurettavaa hulluutta. Mainitsenhan ainoastaan sen, että jos sinulla ja Marionilla olisi edelleenkin sama mieletön taipumus, niin saat minun puolestani kyllä tulla vävykseni, kun aika joutuu."

"Nyt kulkee se yli sillasta", huusi Britain.

"Anna sen kulkea", sanoi Alfred, puristaen hartaasti tohtorin kättä. "Ajatelkaa minua jonkun kerran, niin vakaisesti kuin voitte, vanha ystäväni ja holhojani. Hyvästi, herra Snitchey! Hyvästi, herra Craggs!"

"Nyt tulee se tietä myöten ylöspäin!" huusi Britain.

"Yksi suudelma, Clemency Newcome, vanhan tuttavuuden vuoksi... ojenna minulle kätesi, Britain... Marion, sydämmeni lemmitty, hyvästi! Sisar Grace, muista nyt!"

Vaunu oli portilla... Matkakapineet vietiin kiireesti siihen... Alfred lähti vaunussa matkaansa, mutta Marion ei niin liikahtanut.

"Hän viittaa sinulle hatullansa, sisar", sanoi Grace. "Sinun tuleva puolisesi. Katso!"

Marion nosti silmiänsä ja katsoi sinne päin hetkisen. Sitten rupesi hän jälleen entiseen asentoonsa. Ja katsoessaan nyt ensi kerran vakaisesti sisarensa kasvoihin, vaipui hän nyyhkien hänen syliinsä.

"Rakas Grace, Jumala siunatkoon sinua! Mutta minä en voi nähdä tätä! Se murtaa sydämmeni!"

II.

Snitcheyllä ja Craggsilla oli pieni, sievä konttoori vanhalla taistelukentällä. Siinä hoitivat he pieniä, sieviä asioitansa ja taistelivat joukottain pieniä järjestettyjä taisteluja lukuisien juttua käyvien edestä. Tosin ei näissä taisteluissa juoksujalkaa ryntäilty vastatusten, koska niissä oikeastaan jouduttiin vaan etanan nopeudella eteenpäin, mutta kuitenkin ottivat nämät yhdyslakimiehet niihin suurta osaa välisti saaden ampumia kantajina ollessansa, välisti antaen iskuja vastustajina ollessansa, välisti tehden ankaran hyökkäyksen vekseliasiansa ja välisti pitäen pientä kahakkaa epäjärjestyksisen velallisjoukon kanssa, miten tilaisuus milloinkin myönsi ja vihollinen sattui esiytymään. Sanomalehti oli sangen tärkeänä ja hyödyllisenä liittolaisena heidän leirissänsä, samoin kuin merkityksellisemmässäkin leireissä, ja melkein jokaisessa taistelussa, missä he osottivat sotapäällikön kykyä, oli aina vaikeata, kuten taistelijat perästäpäin juttelivat, tulla päätökseen ja varmuudella tietää millä paikalla oltiin, sillä savua oli niin paljo ympärillä.

Herrojen Snitcheyn ja Craggsin konttoori, jonka ovi tavallisesti oli seljällä ja jonne johti pari alaspäin menevää rappua, oli kauppatorin vieressä, että jokainen vihastunut talonpoika, joka halusi tulla löylytetyksi, saattoi ilman enempätä töydetä sinne sisälle. Heidän erikoinen neuvottelu- ja vastaanottohuoneensa oli vanha, pimeä ja matala pönttö, jonka laki oli mustunut ja näytti yrmeästi rypistävän kulmakarvojansa selkkautuneita lakiasioita kuulusteltaessa. Huonekaluina oli siinä muutamia korkeakarmisia nahkatuoleja. Niiden reunoja piiritti rivi isopäisiä vaskitenlikoita, joita siellä täältä oli putoillut pois, joko itsestään tai ehkä siten, että klientit raivoisina niitä peukalollaan ja etusormellaan näplivät. Siellä oli myöskin muotokuva raamissa jostain mainiosta tuomarista, ja niin peljättävän näköinen, että pieninkin suortuva hänen tukassansa oli riittävä pöyristämään hiukset katsojan päässä. Paalittain paperia oli tomuisissa kaapeissa, hyllyillä ja pöydillä; seinävierillä rivissä pieniä arkkuja, tulenkestäviä, ja munalukolla varustettuja, joiden kunkin kannessa oli nimi. Tuskaiset klientit tavailivat ajatuksissaan näitä nimiä aina edestakaisin, ikäänkuin julman tenhovoiman pakottamina, koettaen saada niistä selvää, kun he istuivat ja näyttivät kuultelevan herroja Snitcheytä ja Craggs'ia, vaikk'eivät näiden puheista käsittäneet yhtä ainoata sanaa.

Snitcheyllä ja Craggsilla oli yksityisessä elämässään samoin kuin virassaankin kumppani kummallakin. Snitchey ja Craggs olivat mitä parhaimpia ystäviä ja luottivat täydellisesti toisiinsa; mutta Snitcheyn rouva oli erinomaisen vastahakoisuutensa johdosta, joka ei lienekään juuri harvinaista avioelämässä, ottanut periaatteeksensa epäillä herra Craggsia; ja Craggsin rouva taas epäili samasta syystä herra Snitcheytä. "Sinun Snitcheysi", oli hänellä usein tapana sanoa herra Craggsille, käyttäen ylenkatseellisessa merkityksessä tätä taidokkaasti keksimäänsä monikkoa, ikäänkuin olisi ollut puheena

pari housuja tai muita sellaisia esineitä, joiden nimellä ei ole yksikköä. "En todellakaan voi ymmärtää, mitä sinä tahdot noista Snitcheystäsi. Sinä luostat kokonaan liaksi Snitcheyhisi, sen sanon, ja toivon ainoastaan, ett'et koskaan tulisi huomaamaan minun sanojani todeksi." Samalla tavalla sanoi Snitcheyn rouva herra Snitcheylle aina Craggsista, että tämä juuri puijasi häntä, jos kukaan on sitä milloinkaan tehnyt, ja että Craggs'in silmissä, jos kenenkään koskaan, esiytyi pahanelkisyys. Siitä huolimatta olivat yhdysmiehet kuitenkin sangen hyvät ystävät ylimalkaan, ja Snitcheyn rouva oli tehnyt Craggsin rouvan kanssa liiton "konttooria" vastaan, jota he molemmat inholla silmäilivät, ikäänkuin yhteistä vihollistansa, joka pitää vaarallista salavehkeilyä.

Mutta tästä konttoorista Snitchey ja Craggs kuitenkin imivät hunajata pesiinsä. Sinne jäivät he monta kertaa istumaan neuvottelukamarinsa ikkunan ääreen kauniina iltana, jolloin he silmäilivät vanhaa taistelukenttää (täten tekivät he ylimalkaan käräjääaikoina ainoastaan, sillä riita-asioiden paljous teki heidät silloin tunteellisiksi) ja kummastelivat ihmisten mielettömyyttä, kun eivät nämät voineet elää rauhassa eikä sovinnossa vetää toisiansa oikeuteen. Siellä kului päiviä, viikkoja, kuukausia ja vuosia, jonka voi huomata ainoastaan siitä, että vaskitenlikot nahkatuoleista vähitellen vähenivät ja paperikasat pöydillä kasvoivat. Lähes kolmen vuoden aika, joka siitä pitäen oli kulunut, kun aamiainen oli puutarhassa, jolloin he illalla pitivät yhdessä keskustelua, oli siellä vähentänyt noita edellisiä ja enentänyt noita jälkimäisiä.

He eivät olleet yksinensä, vaan heillä oli juuri seurassansa mies, noin kolmikymmen-vuotias tai niillä paikoilla, jonka ulkomuodossa oli huolimattomantapaista ja kasvoissa eräänlaista tuimuutta, mutta muuten oli hän kauniskasvuinen, hyvästi vaatetettu ja hyvännäköinen. Hän istui parhaimmassa nojatuolissa, pitäen toista kättään rintansa päällä ja toista pöyheässä tukassansa. Herrat Snitchey ja Craggs istuivat vastatusten, viereisen pöydän ääressä. Yksi tulenkestävistä arkuista oli auki; osa sen sisällystä jo hajallaan pöydällä ja jäännöksiä otti herra Snitchey edelleen arkusta, kääntyen aina kynttilään päin ja silmäillen jokaista paperia erikseen, jota tehdessänsä hän tuon tuostakin pudisti päätänsä ja antoi jokaisen paperin aina herra Craggsille. Tämä silmäili niitä myöskin päätänsä pudistellen ja pani ne sitten pois kädestänsä. Välistä pysähtyivät he ja pudistellen yhdessä päätänsä katsoivat mielteliänsä klienttiin. Koska arkun kannessa oli nimi Mikael Warden esquire, niin voi siitä päätätä, että nimi sekä arkku olivat saman miehen, ja ett'eivät Mikael Wardenin asiat mahtaneet olla hyvällä kannalla.

"Siinä ovat kaikki", sanoi Snitchey, otettuansa arkusta viimeisen paperin.

"Onko kaikki kulutettu, tuhlatu, menetetty, pantattu ja myöty?" kysyi klientti, luoden silmänsä ylös.

"Kaikki", vastasi Snitchey.

"Ja sanotteko, ett'ei mitään voi enää tehdä?"

"Ei mitään."

Klientti puri kynttensä ja alkoi jälleen miettiä.

"Ja luuletteko, ett'ei minulla ole turvaa koko Englannissa?"

"Ei missään osassa Suurbritannian ja Irlannin yhdistettyjä kuningaskuntia", vastasi Snitchey.

"Olen siis aivan hukassa, eikä ole isäkään, jonka tykö menisin... ei mitään jäljellä, ei itselleni eikä muille!" jatkoi klientti, heittäen toisen jalkansa toisen päälle ja silmäillen lattiaa.

Herra Snitchey ryki päästäkseen laveammalta selittämästä hänen asioidensa tilaa ja herra Craggs ryki myöskin merkiksi, että hänellä oli siinä suhteessa sama ajatus.

"Häviöllä kolmenkymmenen vuoden ijässä!" virkkoi klientti. "Hm!"

"Ei häviöllä", vastasi Snitchey. "Niin pitkälle ette vielä ole ehtinyt, Tosin olette häviölle joutumaisillanne, se täytyy minun tunnustaa mutta kokonaan häviöllä ette vielä ole. Kun viisaasti hoitaa..."

"Sille minä vähättelen!" tiuskasi klientti.

"Herra Craggs", sanoi Snitchey, "olkaa hyvä ja antakaa minulle näpillinen nuuskaa! — Kiitoksia, sir!"

Kun nyt levollisena pysyvä lakimies, erinomaisen tyytyväisen näköisenä ja koko huomionsa asiaan kiintyneenä pani nuuskaa nenäänsä, rupesi klientti yht'äkkiä nauramaan ja luoden silmänsä ylös, lausui:

"Te mainitsitte hoitoa. Kuinka pitkä hoito olisi tarpeen?"

"Pitkähkö hoito?" virkkoi Snitchey, karistaen nuuskan jäännökset näpistänsä ja miettien tarkasti asiaa.

"Teidän selkkautuneet asianne, sir... vaikka hyvissäkin käsissä... esimerkiksi Snitcheyn ja Craggsin... saattavat vaatia kuusi, seitsemän vuotta."

"Minun pitäisi nähdä nälkää kuusi, seitsemän vuotta!" sanoi klientti karvasmielisesti nauraen ja kärsimättömästi kohentaen itseänsä toiseen asentoon.

"Nähdä nälkää kuusi, seitsemän vuotta", vastasi Snitchey, "olisi todellakin hyvin tavatonta. Mutta voisittehan saada itsellenne toisen omaisuuden, kun sen ajan näyttelisitte itseänne rahan edestä... vaikk'en kuitenkaan luule teidän voivan sitä tehdä... sanon tämän omasta puolestani sekä Craggsin... enkä siis kehotakaan teitä siihen."

"Mihin sitten kehotatte minua?"

"Antamaan asianne hoidettavaksi, kuten jo sanoin", vastasi Snitchey. "Kun minä Craggsin kanssa hoidan niitä muutaman vuoden, niin kaikki tulee jälleen hyvälle kannalle. Ja ett'ette voisi häiritä meitä ehtojen tekemisessä ja noudattamisessa, tulee teidän lähteä pois ulkomaalle ja oleksia siellä koko ajan. Ja ett'ei teidän siellä tarvitsisi nälkää nähdä, voimme me toimittaa teille sinne muutaman sadan vuodessa eläkkeeksi, nyt alussakin jo — se on varmaa."

"Muutaman sadan!" vastasi klientti, "vaikka olen menettänyt tuhansia!"

"Sen kyllä uskon", vastasi Snitchey, pannen papereita hiljakseen takaisin rauta-arkkuun... "Siitä en ensinkään epäile", kertoi hän itseksensä, jatkaen mietteliäänä samaa tekoa.

Hyvin luultavasti tunsi lakimies klienttinsä. Ainakin teki hänen kuiva, ilkipintainen ja eriskummainen tapansa klientin mieleen hyvän vaikutuksen, sillä tämä tuli avosydämmisemmäksi ja suorapuheisemmäksi. Ja myöskin lienee klientti tuntenut lakimiehensä ja tahallaan viehätellyt häneltä ne neuvot, jotka sai, tehdäkseen sen tuuman, jonka aikoi ilmoittaa, viattomamman näköiseksi. Hän istui ja silmäili liikahtamatonta neuvonantajaansa, nostaen hymyillen hiljaa päätänsä, ja alkoi yht'äkkiä nauraa.

"Kuinka onkaan, itsepäinen ystäväni —" sanoi hän.

Herra Snitchey osotti kumppaniansa, lausuen: "Suokaa anteeksi, meitä on kaksi, minä ja Craggs."

"Suokaa anteeksi, herra Craggs", vastasi klientti, käyden kumarruksiinsa ja alentaen hiukan ääntänsä; "kuinka onkaan, itsepäiset ystäväni, niin te ette vielä tunne puoliakaan häviöstäni."

Herra Snitchey hämmästyí ja katsoa tuijotti häneen; samoin teki herra Craggs.

"En ole ainoastaan velkaantunut", jatkoi klientti, "vaan myöskin..."

"Ettehän ainakaan liene rakastunut?" sanoi Snitchey.

"Enköhän vaan", vastasi klientti, heittäytyen jälleen tuolille, jossa hän kädet taskussa katsoi yhdysmiehiin. "Olen kokonaan rakastunut."

"Ettehän liene kehenkään perijättäreén rakastunut, sir?"

"En, en kehenkään perijättäreén."

"Ettekä muutenkaan rikkaaseen naiseen?"

"En, en itsetietääkseni ainakaan, vaan suloiseen kaunottareén."

"Mutta ainakin naimattomaan edes?" sanoi herra Snitchey, korottaen ääntänsä.

"Tietysti."

"Eihän se liene kumpikaan tohtori Jeddlerin tyttäristä?" sanoi Snitchey, laskien kyynärpänsä pikaisesti polvilleen ja tukien käsillään päätänsä, kaula noin kyynärää pitkänä.

"Eiköhän vaan!" vastasi klientti.

"Herra Craggs", sanoi Snitchey hyvin vilkkaasti, "saanko vielä näpillisen nuuskaa? Kiitoksia! Minua ilahuttaa, että voin sanoa tuon aikeenne turhaksi. Hän on jo poisluvattu, hän on kihloissa. Tämä virkaveljeni todistaa myös sen. Me tunnemme asian."

"Kyllä me tunnemme asian", virkkoi Craggs.

"Tunnen sen minäkin", vastasi klientti tyynesti, "mutta mitä siitä? Ettekö te, jotka niin paljon tunnente maailmaa, ole koskaan kuulleet puhuttavan naisista, jotka ovat muuttaneet mielensä?"

"Tosin kyllä on ollut oikeudenkäyntiäkin lupauksen rikon johdosta", vastasi herra Snitchey, "sekä tyttöjä että leskiä vastaan, mutta useimmissa sellaisissa jutuissa..."

"Jutuissa!" virkahti klientti kärsimättömänä. "Älkää minulle puhuko jutuista. Yleisistä esimerkeistä tulisi paljoo isompia nidoksia kuin teidän lakikirjanne. Ja luuletteko sitä paitsi minun oleksineen tohtorin huoneessa turhaan kokonaista kuusi viikkoa?"

"Minä luulen", huomautti herra Snitchey hyvin vakaisesti kääntyen kumppaninsa puoleen, "että kaikista niistä pulista, joihin hevosensa ovat saattaneet herra Wardenin yhdessä ja toisessa tilaisuudessa — ja ne ovat olleetkin hyvin lukuisat ja kustannuksien alaiset, jota kukaan ei paremmin tiedä kuin hän itse, te ja minä — pahin pula kuitenkin tulee olemaan seurauksena siitä, jos hän edelleenkin pitää tällaista mieltä, että yksi hänen hevosistansa heitti hänet tohtorin puutarhan muurin viereen, jolloin häneltä taitui kolme kylkiluuta, olkaluu kävi poikki ja kuinka monta mustelmaa lienee tullut hänelle. Kun kuulimme hänen tohtorin hoidossa ja katon alla rupeavan paranemaan, emme ajatelleet sitä asiaa sen pitempään. Mutta nyt näyttää hänen laitansa olevan huono. Huono! Näyttää olevan sangen huono. Sitä paitsi on tohtori Jeddler myös meidän klienttimme."

"Herra Alfred Heathfield on myös tavallansa meidän klienttimme", lisäsi herra Craggs.

"Ja herra Mikael Warden on myös eräänlainen klientti", sanoi välinpitämätön vieras, "eikä olekaan mikään huono klientti. Hän on ollut hulluttelija kymmenen, kaksitoista vuotta; mutta nyt on Mikael Warden lakannut kylvämästä hukkakauraa, josta tullut sato on tuossa arkussa. Hän aikoo parantaa itsensä ja tulla viisaaksi. Ja todistukseksi siitä aikoo herra Mikael Warden naida Marionin, tohtorin rakastettavan tyttären, ja viedä hänet mukaansa, jos voi."

"Todellakin, herra Craggs", alotti Snitchey.

"Todellakin tulee herrojen yhdysmiesten, Snitcheyn ja Craggs'in", keskeytti klientti, "tietää, miten velvollisuus vaatii heitä klienttejensä kohtaan käyttäytymään. Se kieltää heitä sekautumasta pahanpäiväisiin rakkauden asioihin, kun joku heidän klienteistänsä näkee tarpeelliseksi uskoa niitä heille. Enhän minä aio viedä sitä nuorta naista vastoin hänen omaa tahtoansa, joten aikeykseni ei siis ole mitään laitonta. En ole koskaan ollut herra Heathfieldin ystävä enkä edes tuntenutkaan häntä; en siis loukkaa hänen luottamustansaakaan minuun. Rakastan ainoastaan samaa kuin hänkin ja koetan samoin kuin hänkin saada sen, jos voin."

"Hän ei voi", sanoi Snitchey silmännähtävästi levottomana ja hämmästyksissään. "Hän ei voi tehdä sitä, sir. Marion on rakastunut Alfrediin."

"On vain", vastasi klientti.

"Hän on rakastunut Alfrediin", jatkoi Snitchey.

"Minä en turhaan ollut muutama kuukausi takaperin kuutta viikkoa tohtorin huoneessa, ja silloin tulin kyllä tuntemaan tuon rakkauden laadun. Hän olisi rakastanut Alfredia, jos hänen sisarensa olisi saanut vallita, mutta minä tein hänen sisarensa tuumat tyhjiksi. Marion kammoo Alfredin nimeä, kammoo häntä itseänsä ja osottaa aivan nähtävää vastenmielisyyttä, jos vähänkin huomaa viitattavan hänen yhdistykseensä Alfredin kanssa."

"Minkätähden tekisi hän niin, käsitätkö te, herra Craggs, sitä?" sanoi Snitchey.

"Minkätähden hän niin tekee, en voi ymmärtää, vaikka tosin monta luultavaa syytä voisi tuoda esiin", sanoi klientti, nauraen sitä tarkkaavaisuutta ja hämmästyttä, joka esiytyi herra Snitcheyn kimaltelevissa silmissä, ja sitä varovaisuutta, jota hän osotti, kun hän johti juttelua ja koetti päästä asian perille. "Mutta niin se kuitenkin on. Hän oli liian nuori ruvetessansa siihen yhdistykseen, jos sitä, pahoin pelkään, yhdistykseksi maksaa sanoakaan, ja on perästä päin ehkä katunut kauppaansa. Mahdollista myöskin — vaikka tosin se tuntuu kehumiselta, mutta kehua en tahdo, siitä olkaa varma — että hän on rakastunut minuun, samoin kuin minäkin häneen."

"Hi, hi! Herra Alfred oli hänen leikkikumppaninsakin, muistattehan tekin sen, herra Craggs", sanoi Snitchey, nauraen väkisten, "he ovat tunteneet toisensa jo lapsuudesta alkaen."

"Sitä suurempi syy luulla", jatkoi klientti levollisesti, "että hän on kyllästynyt Alfrediin ja kernaasti tahtoo vaihtaa hänet toiseen rakastajaan, joka itse esittelee itsensä (tai jonka hevosensa on esitelty) hyvin romantillisissa suhteissa; rakastajaan, jonka yleisesti tiedetään aikoinansa eläneen iloisesti ja hauskasti — se ei maatyöstä ainakaan ole mitään haitallista — ketään mitenkään vahingoittamatta ja

joka ei myöskään ikänsä eikä näkönsä puolesta j.n.e. — mutta tämä voi taaskin tuntua kehumiselta, vaikk'ei se sitä vähääkään ole, sen voin vakuuttaa — ole yhtään huonompi itse Alfredia."

Tätä viimeistä päätelmää ei millään tavalla voinutkaan vastustaa. Sen huomasi herra Snitchey myöskin, kun pikimmältään silmäili klienttiä. Kaikessa, mikä hänessä oli huolimattoman näköistä, oli paljo luonnollista ja miellyttävää, oli sellaista, joka näytti sanovan, että nämät kauniit kasvat, tämän soman ruumiinrakennuksen voisi hän saada paremmankin näköiseksi, jos tahtois, ja että hän, kun kerran herää ajattelemaan (jota ei koskaan vielä ollut tapahtunut) voi noudattaa mitä kauneimpia aikomuksia. "On hyvin vaarallinen hulivili", ajatteli älykäs lakimies, "koska näyttää saavan millaisia säkeniä tahtoo nuoren tytön silmistä."

"Näettekös, herra Snitchey", jatkoi klientti, asettuen molempain yhdysmiesten väliin ja ottaen heitä kumpaakin napista kiinni, estääkseen heitä karkuun pääsemästä, "ett'en minä pyydä teiltä mitään neuvoa. Mutta te teette oikein, kun ette ensinkään tartuttele asiaan, joka laadultaankin jo on sellainen, ett'ei teidän kaltaistenne vakavain miesten sovi siihen kummaltakaan puolelta sekautua. Tahdon ainoastaan muutamalla sanalla esittää tilani ja aikeeni ja sitten pyytää teitä tekemään miten parhaiten voitte raha-asioissani. Huomaan, että jos lähden karkuun tohtorin kauniin tyttären kanssa (kuten aion tehdä ja tulla hänen lempeän vaikutuksensa alaisena toisellaiseksi mieheksi), niin on se nykyisissä oloissa moitittavampaa, kuin jos yksin karkaan. Mutta kun elämäkäytökseni nyt muuttuu, niin saan kaikki heti suoralle kannalle jälleen."

"Minun luullakseni on parasta, ett'emme kuultelee häntä pitempään, herra Craggs", sanoi herra Snitchey, katsoen klientin yli kumppaniinsa.

"Niin on minunkin luullakseni", virkkoi Craggs, mutta kuitenkin kuultelivat he molemmat klienttiä tarkkaavaisesti.

"Olkoon niin! Ei tarvitsekaan teidän kuunnella minua", vastasi klientti, "mutta en sentään voi olla asiasta puhumatta. Minä en aio pyytää siihen tohtorin suostumusta, sillä tiedän, ettei hän sitä antaisi; mutta ei sentään ole tarkoituksenani tehdä hänelle mielipahaa ja kiusaa, vaan (paitsi sitä, ett'ei sellaisessa joutavassa asiassa, kuten hän sanoo, ole mitään vakaista) tahtoisin ainoastaan vapauttaa hänen tyttärensä, oman Marionini siitä, mitä itse näen ja tiedän, että hän nimittäin pelkää ja pitää suurimpana onnettomuutenaan rakastajansa jälleen näkemistä. Se on totta, jos mikään, että hän pelkää Alfredin tuloa. Niin ollessa en siten tee kellekään vääryyttä. Nykyjään ahdistetaan ja ajetaan minua perästä täällä joka paikassa, että olen melkein kuin lentokala; hiiviskelen ympäri pimeässä, olen ulos-suljettuna omasta asunnostani enkä tohdi omalla maallani kävelläkään. Mutta se asunto, se maa ja monta tynnyrialaa sen lisäksi tulevat jälleen, kuten itse olette vakuuttaneet, minun omakseni, joten Marion, teidän omien harkintojenne mukaan, jotka eivät koskaan ole liioiteltuja, on kymmenen vuoden kuluttua minun vaimonani pääsevä paljoa rikkaammaksi, kuin Alfred Heathfieldin vaimona. Sitä paitsi kammoo hän tätä miestä (huomatkaa se), enkä minäkään häntä rakasta, jos siten voi sanoa mieheen nähden. Kelle tapahtuu silloin vääryys? Asia on aivan suora ja mutkaton. Minun oikeuteni on yhtä tärkeä kuin Alfredinkin, jos Marion kerran päättää minuun suostua; ja minä taas annan hänen tehdä asiassa aivan mielensä mukaan. Te ette suvaitse kuulla tästä enempää, enkä minäkään tahdo enempää teille puhua, Sanokaa nyt, koska tunnette aikomukseni ja tilani... milloin on minulle parasta lähteä?"

"Viimeistään viikon kuluttua, vain kuinka, herra Craggs?" sanoi herra Snitchey?

"Jo vähää ennemminkin kehottaisin minä teitä lähtemään", virkkoi Craggs.

"No kuukauden kuluttua sitten", vastasi klientti, silmäiltyänsä ensin tarkkaavaisesti yhdysmiehiä. "Tästä päivästä kuukauden kuluttua. Tänään on torstai. Käyköön hyvästi tai huonosti, vaan tästä päivästä kuukauden kuluttua lähden matkaan."

"Se on pitkää viipymystä", virkkoi herra Snitchey, "se on liian pitkää. Mutta olkoon niin. Kah, kun ei ottanut itselleen kolmen kuukauden aikaa", jupisi hän itseksensä. "Vain aiotte nyt lähteä! Hyvää yötä, sir!"

"Hyvää yötä", rastasi klientti, pudistaen yhdysmiehiä kädestä. "Jos elätte, niin saatte vielä nähdä minun käyttävän ymmärtäväisemmin varojani. Tästä lähtein tulee onneni tähtenä olemaan Marion!"

"Menkää varovasti rapuista sir", muistutti Snitchey, "sillä siinä hän ei ole kiilumassa. Hyvää yötä!"

"Hyvää yötä!"

Yhdysmiehet tulivat nyt, kynttilä kädessä kummallakin, näyttämään hänelle rapuissa valkeaa, ja hänen mentyänsä seisoivat he ja silmäilivät toisiaan.

"Mitä luulette tästä kaikesta, herra Craggs?" kysäisi herra Snitchey.

Herra Craggs pudisti päätänsä.

"Sinä päivänä, jolloin holhutoimi lakkasi, ei tuo rakastunut pari meidän mielestämme, muistaakseni, jättänyt toisillensa jäähyväisiä juuri niinkuin olisi pitänyt, vain kuinka?" sanoi herra Snitchey.

"Ei se jättänyt", vastasi herra Craggs.

"Mutta ehkä hän kuitenkin pettyy", jatkoi herra Snitchey, pannen tulenkestävän arkun lukkoon ja siirtäen sen paikallensa. "Mutta jos taas asiassa on perääkin, niin eihän pikkuinen vaihettelevaisuus ja petollisuus ole mitään ihmeellistä. Kuitenkin olivat hänen kauniit kasvonsa minusta sangen vilpittömän näköiset. Olin myös huomaavinanikin", lisäsi herra Snitchey, ottaen yllensä päällystakin (sillä ulkona oli kylmä), vetäen sormikkaat käteensä ja sammuttaen toisen kynttilän, "että hänen luonteensa oli viime aikoina tullut lujemmaksi ja päätteliäämmäksi, enemmän hänen sisarensa luonteen kaltaiseksi."

"Samaa huomasi myöskin rouva Craggs", sanoi herra Craggs.

"Ennen ottaisin tänä iltana mitä hyvänsä maksaakseni", sanoi herra Snitchey, joka oli hyväsydäminen mies, "kuin uskoakseni herra Wardenin tehneen noita kauppoja isännän tietämättä. Vaikka tosin hän on ajattelematon, oikullinen ja keveä jalaltaan, tuntee hän sentään jokseenkin maailmaa ja sen asujamia (mutta se ei nyt ole mitään ihmeellistä, sillä hän on saanut kalliisti maksaakin siitä, minkä tietää), ett'en ensinkään ole varma asiassa. Kuitenkin on meille parasta, ett'emme sekaannu siihen. Me emme voi tehdä muuta, kuin olla ääneti."

"Emme voi muuta", vastasi Craggs.

"Ystävästämme tohtorista ovat sellaiset asiat helppoja", jatkoi herra Snitchey, nyökyttäen päätänsä, "hän ei niissä tarvitse filosofiaansa minun luullakseni. Ystävämme Alfred puhuu aina elämän taistelusta", tätä sanoessansa nyökytti hän taas päätänsä, "mutta hyvä olisi, ett'ei hän liian aikaiseen sortuisi siihen. Onko teillä jo hattunne, herra Craggs, niin sammutan tämänkin kynttilän."

Saatuansa herra Craggsilta myöntävän vastauksen, antoi herra Snitchey teon seurata sanoja, jonka jälkeen he hapuilivat ulos neuvottelukamarista, joka nyt oli yhtä pimeä kuin puheena oleva asiakin tai kuin laki ylimalkaan.

Kertomuksemme siirtyy nyt pikkuiseen, rauhalliseen lukukamariin, jossa molemmat sisaret ja ripsas, vanha tohtori istuivat samana iltana iloisen takkavalkean ääressä. Grace parillaan ompeli. Marion luki ääneensä kirjaa, joka oli avoinna hänen edessänsä. Tohtori yönutussa ja tohveleissa istui nojatuolissansa jalat lämpymälle huopapeitteelle ojennettuina, ja silmäillen tyttäriänsä, kuunteli lukemista.

Kauniit olivatkin he nähdä. Koskaan ei miellyttävämpiä kasvoja ole ollut lieden ääressä tekemässä sitä rakkaaksi ja huvittavaksi. Erilaisuus näiden sisarten väliltä oli kolmen vuoden kuluessa vähin haihtunut, sillä nyt näkyi nuoremmankin sisaren otsalla, kuvastui hänen katsannossansa ja tuntui hänen äänessänsä sama lempeä vakaisuus, jonka hänen äiditön nuoruutensa oli jo aikaa sitten jouduttanut kypsytyteen vanhemmassa sisarensa. Mutta hän se vieläkin näytti olevan hennompi ja suloisempi; näkyi yhä aina painavan päätään sisarensa rintaa vasten, panevan luottamuksen sisarensa ja katsovan tämän silmiin neuvon ja tuen tarpeessa — tämän miellyttäviin silmiin, jotka aina olivat yhtä levolliset, yhtä kirkkaat, yhtä lempeät, kuin ennenkin.

"Ja ollessaan nyt kotonansa", luki Marion kirjasta, "siinä kodissa, joka muistojensa kautta oli tullut hänestä sanomattoman rakkaaksi, alkoi hän kohta huomata sydämensä suuren koetuksen olevan lähellä, ja ett'ei sitä voinut lykätä tuonnemmalle. Koto, meidän lohduttajamme ja ystävämme, kun kaikki muu pettää; siitä eroaminen on karvasta joka askelella kätkyestä hautaan asti."

"Rakas Marion", sanoi Grace.

"Mikä nyt tyttöseni!" virkkoi tohtori, "mikä sinulle tuli?"

Marion pani kätensä sisarensa käteen, jonka tämä ojensi hänelle ja jatkoi lukemista. Hänen äänensä oli itkunsekainen ja vapiseva, vaikka hän kyllä koetti sitä vakauttaa.

"Siitä eroaminen on joka askelella, kätkyestä hautaan asti, aina karvasta... Oi koti! joka olet meille niin uskollinen, vaikka usein saat ainoastaan ylenkatseen palkaksesi. Ole sääliväinen niitä kohtaan, jotka hylkäävät sinut, äläkä ankarilla soimauksilla aja heitä takaa harhailevilla askeleillansa. Älä näytä helliä silmäyksiä, äläkä tuttuja hymyilyltä siinä kuvassasi, jonka asetat heidän mielikuvituksensa eteen. Älä näytä yhtä lempeyden, vieraanvaraisuuden, helleyden, anteeksiantavaisuuden tai sydämmellisyyden merkkiä heille. Älä anna minkäänlaista rakasmielistä sanaa tai mieltämurtavaa ääntä menneeltä ajalta

kaikua tuomitsevaisesti hylkääjäsi korviin — vaan ole ankan ja pelottavan näköinen, jos voit, tee siten katuvaista armahtaessasi!"

"Rakas Marion, älä lue enempiä tänä iltana", sanoi Grace, sillä Marion itki.

"En voisikaan lukea pitempään", vastasi hän ja pani kirjan kiinni.
"Sanat ovat kaikki kuin tulen vallassa."

Tohtoria näytti tämä huvittavan, sillä hän nauroi ja taputti Marionin päätä.

"Mitä antaa historiikirjan tuolla tavalla vallata mieltä!" sanoi tohtori Jeddler. "Painomustetta ja paperia!... Mutta kaikki voi siinä tapauksessa olla yhdenlaista. Vakaisen asian tekeminen painomusteesta ja paperista on yhtä järjellistä kuin sen tekeminen jostain muustakin. Pyyhi nyt kuitenkin silmäsi, enkelini, pyyhi silmäsi. Tohdin vakuuttaa, että sankaritar, josta luit, on jo aikaa sitten palannut kotiinsa ja hyvittänyt sen jo — joll'ei taas ole, niin suuri luku siitä, sillä olennainen koti ei ole muuta kuin neljä seinää ja olematon ainoastaan musteessa kastellun kynän jälkiä. Mutta mikä nyt on taas?"

"Minähän se olen", vastasi Clemency, pistäen päänsä sisään ovesta.

"No mikä sinulla on?" kysyi tohtori.

"Mikäpä minulla olisi", vastasi Clemency — eikä hänen sanojansa voinut epäilläkään, kun katsoi hänen pyöreihin kasvoihinsa, joissa, niinkuin tavallisesti, vallitsi suurin tyytyväisyys, tehden hänen oudonlaisesti muodostuneet kasvonsa milt'ei miellyttäväiksi. Tosin eivät raamatut kyynärpäissä olleet mitään sellaisia, että niitä olisi voinut pitää kauneuden merkinä; mutta parempi on kuitenkin elämän läpi vaeltaessa satuttaa kyynärpäitä kuin luonnonlaatua, ja Clemency olikin luonteeltansa niin terve ja vilpas, että hän siinä suhteessa veti vertoja kelle maan kaunottarelle hyvänsä.

"Mikähän minulla olisi", sanoi Clemency, "mutta... tulkaa vähän likemmäksi, isäntä!"

Tohtori noudatti, hiukan hämmästyneenä, hänen pyyntöänsä.

"Olette sanonut, ett'en antaisi teille mitään heidän läsnäollessansa, muistatteko sen?" virkkoi Clemency.

Tohtorin perhettä tuntematon olisi luullut Clemencyn, kun hän tätä sanoessansa kummallisesti räpytteli silmiänsä sekä oudonlaisesti vavahutteli ja käänteli kyynärpäitäänsä, tahtovan syleillä itseänsä ja tarkoittavan sanalla "mitään" jonkinlaista ulkonaista mieltymyksensä osotusta. Tohtori itsekkin näytti yht'äkkiä hämmästyvän, mutta rauhoittui heti, kun Clemency, etsittyään ensin molemmat taskunsa, alkoi etsiä oikeaa taskunsa ja sitten taas vasenta, vaan heti jälleen palasi oikeaan ja otti sieltä kirjeen, joka oli tullut postissa.

"Britain oli poissa asialla", sanoi hän nauraen, ojentaessaan tohtorille kirjeen, "ja sill'aikaa toi postimies sen. Siinä on sinetissä A.H. Herra Alfred on kotimatalla, siitä tohtisin vaikka vetoa lyödä... ja kohta saamme häät, sillä minulla oli tänä aamuna kaksi lusikkaa teevadissani. Ja kuinka hitaasti hän avaa sitä auki!"

Tämän puhui hän vallan itseksensä, nousten yhä ylemmäksi ja ylemmäksi varpaisillensa sekä kärsimättömänä, kun ei paikalla saanut tietää uutista, kiersi esiliinansa korkkiruuvien kaltaiseksi ja törästi suunsa pullonmuotoiseksi.

Vihdoin, kun hänen odotuksensa tuli kireimmilleen ja hän näki tohtorin aivan levollisena lukevan kirjettä, laskeutui hän jalkapohjillensa ja epätoivosta äänettömänä ja ikäänkuin voimatta pitempään hillitä uteliaisuuttansa, heitti esiliinan kuin silmikon kasvoillensa.

"Kuulkaas tytöt!" virkkoi tohtori. "En voi olla ilmoittamatta. En ole ijässäni voinut kätkeä salaisuutta, jos ei noita juuri olekaan senlaatuksia, joita maksaisi kätkeä tällaisessa... mutta yhdentekevää millaisessa... Niin, Alfred tulee kohta kotia."

"Kuinka kohta?" virkahti Marion.

"Mitä! Joko nyt historiikirja jää unhotuksiin?" sanoi tohtori, nipistäen häntä poskesta. "Arvasin kyllä, että sellainen uutinen kuivaa kyneleesi sinulta. Tosin pyytää hän tässä minua pitämään teiltä salassa hänen tulonsa, mutta en tahdo sitä tapahtumaan teille äkkiluulematta. Pitää varustautua ottamaan häntä vastaan."

"Kuinka kohta tulee hän", kysäisi Marion uudelleen.

"Ehk'ei niin kohta, kuin sinä malttamattomuudessasi tahtoisit, mutta piakkoin tulee hän. Odotas..."

tänään on torstai, eikö niin? Hän lupaa saapua tänne tästä päivästä kuukauden kuluttua."

"Tästä päivästä kuukauden kuluttua", kertoi Marion hiljaa.

"Se päivä, jolloin hän saapuu, tulee olemaan meille ilo- ja juhlapäivä", sanoi hänen sisarensa Grace lempeällä äänellensä ja syleili onnitellen Marionia, "Mitä niin kauan olemme toivossa odottaneet, se toteutuu vihdoinkin."

Marion hymyili siihen vastaukseksi, mutta hymyili surullisesti, vaikka kyllä hänen mielensä oli täynnä lempeyttä hänen sisartansa kohtaan. Ja kun hän katsoi sisarensa kasvoihin ja kuuli tämän tasaisella, sointuisella äänellensä kuvailevan, kuinka onnelliseksi Alfredin tulo tekee heidät, niin alkoi hänenkin kasvoistansa loistaa toivo ja ilo.

Ja muukin kuin toivo ja ilo. Niissä näkyi jotain semmoista, joka pian sanoen hämmensi kaiken muun mielenilmauksen, mutta jolle en kuitenkaan tiedä mitään nimeä. Ei se ollut ihastusta eikä riemua eikä myöskään innostusta, sillä ne tunnonilmaukset eivät koskaan esiydy tyveninä. Eikä se myöskään ollut rakkautta eikä kiitollisuutta yksistään, vaikka tosin siinä osaksi oli rakkautta ja kiitollisuutta. Sitä ei vaikuttanut mikään saastainen ajatus, sillä saastaiset ajatukset eivät voi kirkastaa otsaa, eivät voi viipyä huulilla eikä panna mieltä kynttilän tapaisesti leimuamaan, kunnes kasvot alkavat ikäänkuin väristä iloisesta mielenliikunnosta.

Vaikka tohtori Jeddler oli kovin mieltynyt filosofialliseen järjestelmäänsä, jota hän käytöksellensä kuitenkin alinomaa vastusti — mutta samoin ovat suuremmatkin filosofit kuin hän tehneet — tuli hän sentään niin iloiseksi, saatuaan tietää entisen holhottavansa palaavan, kuin olisi jotain vakaista ollut tapahtumaisillaan. Hän istuutui jälleen mukavaan tuoliinsa, ojensi tohvelijalkansa huopapeitteelle, luki vähän väliä Alfredin kirjettä ja piti hänestä kaiken aikaa puhetta.

"Niitäkin aikoja", sanoi hän ja katsoi tuleen, "kun hän ja Grace aina, hänen joutohetkinään, juoksentelivat ympäri käsikkäin, kuin pari elävää nukkea. Muistatko sitä vielä, Grace?"

"Kyllä muistan", vastasi Grace, suloisesti nauraen; mutta liikuttaen silmänäulaansa tavallista joutuisemmin.

"Niin, tästä päivästä kuukauden kuluttua", sanoi tohtori itseksensä. "Minusta tuntuu kuin olisi siitä ajasta, jolloin siten leikittelitte, vasta yksi vuosi kulunut. Ja missä oli pikku Marionini silloin aina?"

"Yhä sisarensa kanssa, kuinka pieni olikin," vastasi Marion iloisesti.
"Grace oli minun kaikkeni, vaikka itsekin oli vielä lapsi."

"Totta, tyttäreni, ihan totta," myönsi tohtori. "Graceni oli silloinkin jo pieni ymmärtäväinen nainen ja taitava emännöitsijä; hän oli sellainen ahkera, hiljainen ja miellyttävä olento, aina valmis kärsimään meidän juoniamme ja tekemään miten tiesi meidän tahtovan, pitämättä lukua omista mieliteoistansa. Kertaakaan en muista hyvän Graceni olleen itsepäisen eli omatahtoisen muussa, kuin yhdessä asiassa."

"Luulen siitä pitäen jo paljo pahentuneeni," sanoi Grace nauraen, vaan pysähtymättä työstänsä.
"Mutta mikä asia se oli sitten?"

"Se koski tietysti Alfredia", vastasi tohtori. "Sinä et ollut ensinkään hyvilläsi, jos ei sinua sanottu Alfredin vaimoksi; sentähden kutsummekin sinua aina Alfredin vaimoksi, ja sinusta oli se luullakseni mieleempään (vaikka kummalliselta kyllä kuuluu), kuin jos olisi sinua nimitetty herttuattareksi ja voitu tehdä sinut siksi."

"Todellakin", sanoi Grace tynesti.

"Mitä, etkö itse muista sitä?" kysäisi tohtori.

"Kyllä olen muistavinani jotain sellaista", vastasi Grace, "vaikka hyvin hämäräisesti. Siitä on jo niin pitkä aika."

Sitten alkoi hän, jatkaen yhä työtänsä, laulaa hiljaan erästä laulua, jota tohtori rakasti.

"Alfred saa kohta oikean vaimon", sanoi hän, keskeyttäen laulunsa, "ja se tulee varmaan olemaan onnellinen tapahtuma meille kaikille. Silloin lakkaa minun kolmivuotinen holhutoimeni, Marion; hyvin helppoa se on ollutkin. Tahdon sanoa Alfredille, kun annan sinut hänelle jälleen, että olet uskollisesti rakastanut häntä koko ajan, ja ett'ei hän olisi minun apuani tarvinnutkaan. Saanko sanoa hänelle niin, Marion?"

"Sano hänelle, hyvä Grace", vastasi Marion, "ett'ei kukaan ole hoitanut holhutointansa niin jalomielisesti ja uskollisesti, kuin sinä; että minä olen rakastanut sinua koko ajan, yhä hellemin ja

hellemin päivä päivältä; ja ah! rakastanhan sinua nytkin aivan sydämmestäni!"

"Ei", vastasi Grace iloisesti, "siten en voi sanoa hänelle. Annetaan Alfredin mielikuvituksen määrätä minun ansioni. Hän arvaa sen kyllä suureksi, samoin kuin sinäkin, rakas Marion."

Näin sanottuansa alkoi hän jälleen jatkaa työtänsä, joka hänen sisarensa puhuessa oli hetkiseksi keskeytynyt, ja laulaa tuota äskeistä laulua, joka tohtorista oli niin mieluinen. Tohtori kuunteli sitä nojallaan pehmeässä tuolissansa ja jalat huopapeitteellä, lyöden Alfredin kirjeellä siihen tahtia polveansa vasten ja silmäillen tyttäriänsä. Hän ajatteli, että, vaikka mitättömässä maailmassa kaikki onkin turhanpäiväistä, tällainen turhanpäiväisyys on kuitenkin sängen miellyttävää.

Toimitettuaan asiansa ja viivyttyään kamarissa kunnes sai tietää uutisen, meni Clemency Newcome jälleen kyökkiin, jossa hänen kanssapalvelijansa herra Britain istui illallisensa jälkeen, ympärillään iso paljous kirkkaita pannunkansia, äsken kuurattuita soppakattiloita, kiillotettuja tinavateja, hohtavia kahvipannuja ja muita sellaisia todistuksia hänen ahkeruudestaan ja järjestyksen pidostaan, kaikki riviteltynä ympäri seinää hyllyille, että Britain oli, ikäänkuin peili-makasiinissa. Mutia useimmissa näissä kiiltävissä esineissä ei hänen kuvansa ollut suinkaan miellyttävän eikä imarteellisen näköinen, eikä myöskään yhtäpitävä hänen muotonsa kanssa. Sillä toisissa oli hän pitkämuotoinen, toisissa jokseenkin leveänaamainen, muutamissa taas hirmuisen ruma, aina sen mukaan, miten ne kukin kuvastivat, joten saman esineen kuvat olivat kaikki erinäköisiä, ikäänkuin eri henkilöstä kukin. Mutta se oli niissä kuitenkin yhteistä, että ne kaikki esittivät mukavassa asennossa istuvaa miestä, jolla oli piippu hampaissa ja muki olutta edessä, ja joka aivan huolimattomaan tapaan nyökäytti päätänsä Clemencylle, kun tämä tuli ja istuutui saman pöydän ääreen.

"No Clemency", sanoi Britain; "mitenkä voit ja mitä uutta kuuluu?"

Clemency jutteli hänelle, mitä tiesi, ja hän kuunteli sitä suurella alentuvaisuudella. Benjamin oli muuttanut kantapäätä kiireesen asti. Hän oli paljoa lihavampi, paljoa punaposkisempi, paljoa tyytyväisempi ja iloisempi kaikin puolin kuin ennen. Näytti siltä, kuin olisivat hänen kasvonsa tähän asti olleet kukkanupulla ja nyt vasta puhjenneet kukkimaan.

"Siitä taas saavat Snitchey ja Craggs, luullakseni, tilapäistä raha-ansiota", virkkoi hän, vetäen pitkiä savuja piipustansa. "Ja ehkä lisäksi papereitakin meidän todistettavaksemme."

"Ah!" vastasi hänen pulska pöytäkumppaninsa, käännellen tavallisuuden mukaan lempijäseniänsä, "jospa minä olisin siinä tilassa!"

"Missä tilassa?"

"Naimisiin joutumaisilla", vastasi Clemency.

Benjamin otti piipun hampaistansa ja alkoi kovasti nauraa.

"Niin, sinä juuri oletkin sen näköinen, kuin joutuisit naimisiin", virkkoi Britain. "Clemency raukka!"

Clemency puolestansa nauroi hänen mukaansa omalle mielihohteellensa.
"Minulla sitä onkin juuri näköä", sanoi hän.

"Sinä et koskaan joudu naimisiin, siitä ole varma", vakuutti Benjamin, ottaen jälleen piippunsa.

"Luulet siis, ettei minulla ole toivoakaan?" sanoi Clemency, mieli edelleen yhtä iloisena.

"Ei vähääkään."

"No sinulla sitten", jatkoi Clemency; "aikonet jo hyvinkin pian naida?"

Näin äkkiarvaamaton kysymys niin tärkeästä asiasta vaati miettimisaikaa. Pöllähytettyään suustansa paksun savukokkareen ja silmäiltyään sitä toiselta sekä toiselta olkapäältänsä, ikäänkuin se olisi ollut kysymys, jota oli tutkisteltava kaikilta puolilta, vastasi herra Benjamin, ettei hän vielä ollut tehnyt vakavaa päätöstä siinä asiassa, vaan että hän kuitenkin arveli sen siksi kerran kääntyvän.

"Toivotan sille naiselle onnea, olkoon hän kuka hyvänsä!" virkkoi Clemency.

"Oh, sitä tulee sillä olemaankin, tietysti", vastasi Britain.

"Mutta sen elämä ei olisi tullut likikään niin iloisaksi, kuin se nyt tulee, eikä se olisi saanut likikään niin kelvollista miestä, kuin se nyt saa", sanoi Clemency, ottaen haltuunsa puoli pöytää ja katsoen kynttilään. "jos ei minua olisi ollut; tosin panin asian alulle sattumuksesta, mutta kuitenkin tulee hänen kiittää minua siitä, vai mitä luulet?"

"Niinpä kyllä", vastasi herra Britain, joka juuri halulla veteli savuja piipustansa ja oli niin muodoin sellaisessa tilassa, jolloin hyvin niukalta tahtoo avata suuta ja päästää sanoja tulemaan, eikä myöskään, kun on nojasillaan mukavassa tuolissa, voi kääntää muuta kuin silmää puhuttelijaan päin eikä sitäkään kuin hyvin vitkaan ja vakaisesti. "Ja... minä olen myöskin teille suurella kiitollisuuden velassa siitä, kuten tiedätte Clem!"

"Ai, kuinka kauniit ajatukset hänellä sentään on!" sanoi Clemency.

Ja sattuen nyt kääntämään sekä ajatuksensa että silmänsä kynttilään päin, johtui hänelle yht'äkkiä mieleen, että tali oli hyvää kipeille, jonka tähden hän heti voiteli vasemman kyynärpänsä tällä terveellisellä voiteella.

"Niinkuin tiedät, olen minä aikoinani tehnyt monta tutkimusta yhdessä ja toisessa suhteessa", jatkoi Britain syvämielisesti kuin oppinut ainakin, "sillä minun mieleni on aina ollut taipuvainen tutkimuksiin, ja olen lukenut suuren joukon sellaisia kirjoja, joissa esitetään, mikä on oikeata ja mikä väärää myöskin erityisiin suhteihin sovitettuna, sillä minä astuin kirjalliselle alalle pian sanoen heti elämäni alussa."

"Vain sellaista olet harrastanut!" virkahti Clemency hämmästyksellä.

"Olen", vastasi Britain, "sillä minulla oli vuoteeni lähes kaksi vuotta kirjahyllyn takana ja minua aina suututti, kun joku otti siitä kirjan. Sitten tulin juoksupojaksi naisväen räätäilille eli kureliivintekijälle, jolloin minun täytyi öljynahkaisissa mytyissä kannella ympäri pelkkiä koiruuksia. Se karvasteli kovin mieltäni ja hämmensi luottamustani, joka minulla oli ihmisluonteesen. Sitten tulin tähän taloon, ja ne alinomaiset keskustelut, joita täällä kuulin, tekivät vielä surkuteltavamman vaikutuksen mieleeni, ja siitä pitäen olen ollut siinä vakuutuksessa, ettei löydy lempeämpää ja parempaa lohduttajaa eikä suloisempaa ja luotettavampaa johdattajaa elämän matkalla kuin muskottirautaa."

Clemency aikoi juuri vastata tähän epämyöntävästi, mutta Britain huomasi sen ja lisäsi hyvin juhlallisesti:

"Yhdessä sormistimen kanssa."

"Kohtele muita, niinkuin tahdot j.n.e.!" virkkoi Clemency ja ihastuksissaan tästä tunnustuksesta, pani käsivartensa ristiin ja alkoi läpytellä kyynärpäitänään. "Onhan se lyhyt ja selvä lause, vain mitä?"

"En ole oikein varma", sanoi herra Britain, "voiko sitä pitää hyvänä filosofiana. Mutta kuinka onkaan, niin on se kuitenkin hyvä. Se vapauttaa meidät monista viisastelemisistä, jota oikea filosofia ei aina teekään."

"Tiedäthän, kuinka itse aina käyttäydyit", sanoi Clemency.

"Kyllä", vastasi herra Britain, "ja erinomaisinta kaikesta on se, että minun piti juuri sinun kauttasi tulla käännetyksi. Se on sangen kummallista... Sinun kauttasi, jolla ei luullakseni ole koskaan puolta aatetta päässäsi."

Tuntematta itseään vähääkään loukatuksi, pudisti Clemency päätänsä, ja käsivarret ristissä nauraen, vastasi, ettei hän itsekään uskonut itsellensä olevan mitään aatetta.

"Minä olen aivan varma siitä", sanoi herra Britain.

"Oikeassa oletkin", myönsi Clemency. "En tahdo uskotella muille minulla olevan aatetta, kun ei sitä kuitenkaan ole; mutta minä en sitä tarvitsekaan."

Benjamin otti piipun hampaistansa ja nauroi, että vedet tulivat silmiin. "Sellainen luonnonlapsi sinä Clemmy olet!" sanoi hän, pudistaen päätänsä, ja hyvin tyytyväisen näköisenä näihin sanoihinsa pyyhki vedet pois silmistänsä. Clemency, jolla ei ollut vähääkään halua lausua häntä vastaan, noudatti hänen esimerkkiänsä ja nauroi hänen mukaansa.

"Mutta kuitenkaan en voi olla pitämättä sinusta", sanoi Britain; "sinä olet kyllä hyvä tavallasi ja aina yhtäläinen. Kättä sen päälle Clem. Käyköön miten hyvänsä, aina tahdon ottaa osaa kohtaloosi ja olla ystäväsi."

"Tahdotko todellakin?" sanoi Clemency, "Se on sangen kauniisti sinulta."

"Tahdon niinkin", sanoi Britain, ojentaen hänelle piippunsa, että hän kopistaisi siitä poron ulos, "tahdon aina olla sinun tukesi. Kuule, mikä siellä ulkona on!"

"Siellä on joku. Tuntui siltä, kuin olisi hypännyt alas muurilta", sanoi Britain. "Ovatko kaikki yläkerrassa jo käyneet levolle?"

"Ovathan tähän aikaan jo kaikki levolla", vastasi Clemency.

"Etkö sinä kuule mitään?"

"En!"

Molemmat kuultelivat, vaan ei mitään kuulunut.

"Annas olla", sanoi Britain, ottaen lyhdyn seinältä. "Tahdon käydä ulkona katsomassa, mikä siellä on, ennenkuin menen levolle. Avaa ovi lukosta, minä sytytän lyhdyn."

Clemency noudatti hänen pyyntönsä, mutta sanoi kuitenkin, että hän turhaan vaivasi itseänsä ulos ja kuvitteli mielessänsä siellä ketään olevan. Herra Britain myönsi Clemencyn saattavan olla oikeassa, mutta meni sentään ulos, aseena kohennuskeppi, antaen valon lyhdystä loistaa kaikille haaroille, likelle sekä etäälle.

"Kaikki on siellä hiljaa kuin kirkkotarhassa", virkkoi Clemency, katsoen ulos hänen jälkeensä, "sekä melkein yhtä kammottavaa."

Mutta käännettyään ovelta takaisin kyökkiin, oli hänen vastassansa hento olento. Hän peljästy kauheasti ja kiljasi: "Mitä tämä on?"

"Olkaa hiljaa!" vastasi Marion pikaisesti ja kuiskaten. "Onhan Clemency aina pitänyt minusta, vain kuinka?"

"Eikö ole sitten? Onko siinä mitä epäilemistä vielä?"

"Ei suinkaan. Vaan päin vastoin olen aivan vakuutettu siitä ja sentähden voin luottaakin teihin. Täällä ei ole ketään toista, johon voisin nyt luottaa."

"Kyllä minuun voitte luottaa!" vastasi Clemency vilpittömästi sydämmestä.

"Tuolla ulkona on eräs", jatkoi Marion, viitaten oveen päin, "jota minun pitää tänä iltana tavata... Mikael Warden... älä Herran tähden tule sisälle! Ei nyt!" Clemency säpsähti hämmästyksestä ja pelosta, nähtyänsä ovella mustan ihmisolennon.

"Voit tulla millä minutilla hyvänsä ilmi", sanoi Marion, "ei siis nyt... Mene piiloon... minä tulen heti ulos."

Vieras viittasi kädellensä ja katosi.

"Älkää menkö makaamaan, Clemency... odottakaa tässä minua!" jatkoi Marion kiireissäänsä. "Olen tuntikauden koettanut saada tilaisuutta puhua kanssanne. Älkää pettäkö minua!"

Puristettuaan Clemencyn vapisevaa kättä ja painettuaan sitä sydäntänsä vasten — joka teko selvemmin ilmoitti hartainta pyyntöä kuin kauneimmatkaan sanat olisivat voineet — vetäytyi Marion kyökistä kamariin, kun Britain tuli takaisin ja valo hänen lyhdystänsä alkoi kajastaa kyökkiin.

"Kaikki on hiljaa ja levollista, ei siellä ketään ole", sanoi Britain, pannen oven lukkoon ja salpaan. "Se, mitä olin kuulevinani, oli ainoastaan vahvaa mielikuvitusta. No mikä nyt on taas?"

Clemency, joka ei voinut salata äkkihämmästyksensä ja mielenliikutustaan, istui tuolilla vaaleana ja vapisevana kantapäätä kiireesen asti.

"Mikäkö nyt on", vastasi Clemency, hieroen värähtelevillä käsillään kyynärpäätänsä ja katsoen muualle, mutta ei häneen. "Vielä kysy mikä on, vaikka itse oli kolinallaan ja lyhdyllään peljästyttää minut kuoliijaaksi... se se tässä on eikä mitään muuta."

"Kyllähän tästä hirmusta pääset, jos tämä peljästyttää sinut kuoliijaaksi", vastasi Britain, puhaltuen hyvin levollisesti kynttilän sammuksiin lyhdystä ja pannen lyhdyn seinälle. "Mutta ethän sinä ole mikään arka tapojasi", jatkoi hän sitten, seisattuen hetkiseksi häntä silmäilemään, "etkä nytkään peljännyt, kun ensin kuulit kolinan ja näit lyhtytulen. Mikä on nyt pistänyt päähäsi? Eihän aate ainakaan!"

Mutta kun Clemency sanoi hänelle hyvää yötä melkein tavalliseen tapaansa ja alkoi kuhnia ympärinsä, ikäänkuin aikoen mennä levolle, sanoi herra Britain hänelle samoin hyvää yötä, kun ensin oli tehnyt sen omituisen muistutuksen, ettei naisten kaikkien juonien perille ollut mahdollinen päästä; jonka jälkeen hän sytytti kynttilän ja meni kamariinsa levolle.

Hänen lähdettyänsä tuli Marion kyökkiin.

"Avatkaa ovi", sanoi hän, "älkää jättäkö minua, kun menen ulos hänen kanssansa puhumaan."

Niin ujo kuin hän olikin näöltään, osotti hän kuitenkin käytöksessään lujaa ja järkähtämätöntä päättelijäisyyttä, jota Clemencyllä ei ollut voimaa vastustaa. Tämä veti hiljaan salvan pois ovesta, mutta ennenkuin kiersi lukon auki, katsoi hän Marioniin, ikäänkuin odottaen uutta käskyä, pitikö hänen tehdä se vai eikö.

Marion ei kääntänyt kasvojansa pois hänestä eikä luonut silmiänsä alas, vaan katsoi häneen rohkeasti nuoruutensa ja kauneutensa täydessä kukoistuksessa. Äkillinen tunne siitä, kuinka vähäinen erotus nyt oli onnellisen kodon ja kauniin tytön puhtaan rakkauden välillä, jota jokainen kunnioitti, ja mikä murhe tälle kodolle oli tuleva ja turmio sen kalleimmalle aarteelle, valtasi niin hellämielisen Clemencyn sydämmen ja täytti sen sellaisella ahdistuksella ja sääliväisyydellä, ettei hän mitenkään voinut pidättää kyöneleitänsä, ja hän heittäytyi Marionin kaulaan.

"Tosin tiedän sangen vähän, lapseni", virkkoi Clemency, "äärettömän vähän... mutta tiedän kuitenkin sen, ettei tällaista pitäisi tapahtua. Miettikää, mitä teette!"

"Kyllä olen jo tarpeeksi miettinytkin", vastasi Marion lempeästi.

"Mutta miettikää vielä", pyysi Clemency, "edes huomiseen asti!"

Marion pudisti päätänsä.

"Herra Alfredin tähden", jatkoi Clemency teeskentelemättömällä vakaisuudella; "hänen tähtensä, jota niin hellästi rakastitte?"

Marion peitti käsillään kasvonsa ja mainitsi sanan "rakastitte", ikäänkuin se olisi koskenut hänen sydämmeensä.

"Sallikaa minun mennä ulos", pyysi Clemency viihdyttävällä tavalla, "minä selitän hänelle, miten asianlaita on. Älkää astuko tämän kynnyksen yli tänä iltana... tiedän varmaan, ettei siitä ole mitään hyvää seurauksena. Se päivä, jolloin herra Warden tuotiin tähän taloon, oli onnettomuuden päivä. Muistakaa hyvää isäänne, lapseni... ja sisartanne!"

"Niin teenkin", vastasi Marion nostaen pikaisesti päätänsä. "Te ette tunne minun asioitani... te ette voi tietää niitä. Minun täytyy saada puhua hänen kanssansa! Kaikki, mitä tässä olette sanonut minulle, todistaa, että olette parhain ja uskollisin ystäväni koko maailmassa; mutta minun täytyy nyt mennä häntä puhuttelemaan. Tuletteko kanssani, Clemency" (hän suuteli tätä sanoessansa Clemencyn ystävällisiä kasvoja), "vai pitääkö minun mennä yksinäni?"

Murheellisena ja kummastuneena kiersi Clemency avainta ja avasi oven. Pitäen Clemencyn kädestä kiinni, astui Marion nopeasti ulos kamottavaan yön pimeyteen, joka tuli heidän vastaansa heti toisella puolella kynnystä. Sellaisessa pimeydessä kohtasi Warden hänet, ja he juttelivat kauan ja vakaisesti keskenänsä. Käsi, joka piti lujasti kiinni Clemencyn kädestä, välisti vapisi, välisti tuli elottoman kylmäksi, välisti taas puristi vielä kiinteämmin Clemencyn kättä — aina sen mukaan, millaisia tunteita juttelun käänteet herättivät. Kun he sitten menivät takaisin kyökkiin, seurasi Warden häntä ovelle asti. He pysähtyivät siihen hetkiseksi, jolloin Warden otti kiinni hänen toisesta kädestänsä ja painoi sitä huuliansa vasten. Sitten lähti hän matkaansa.

Clemency pani oven jälleen lukkoon ja salpaan ja taas oli Marion isänsä katon alla. Vaikka hän oli niin nuori, ei tämä salaisuus, joka hänellä nyt oli siellä mukanaan, jaksanut lannistaa hänen mieltänsä, vaan samallinen ilmaus, jolle äsken en tietänyt mitään nimeä, oli nytkin hänen kasvoissansa ja katsannossansa.

Vielä kerran ja monta kertaa kiitti hän hyväntahtoista ystävärtänsä ja vakuutti rajoittamattomasti luottavansa häneen. Tultuaan kamariinsa, lankesi hän polvilleen, ja vaikka tuo salaisuus painoi hänen sydäntänsä, voi hän kuitenkin rukoilla! Hän voi rauhoittuneena ja lohduttuneena nousta rukoilemasta ja kumartua rakkaan sisarensa yli, joka makasi unessa. Hän voi silmillä sisarensa lempeitä kasvoja, hän voi hymyillä, vaikka kyllä surullisesti, ja suudella hänen otsaansa, jota tehdessänsä hän sopisi itseksensä, että Grace oli aina ollut kuin äiti hänelle, ja hän aina rakastanut Gracea, kuin lapsi äitiänsä.

Hän voi panna sisarensa liikkumattoman käden kaulansa ympäri, levolle käytyänsä — kun se siinä, ikäänkuin odotti häntä, saadaksensa hellästi suojella häntä maatesakin — ja painaessaan suunsa sisarensa huulia vasten, voi hän kuiskata: Jumala siunatkoon sinua! Hän voi sen jälkeen itsekin levollisesti nukkua, eikä hänen makuutansa häirinnyt kuin yksi tuskallinen uni, jolloin hän viattomalla ja viehättävällä äänellä vaikeroi olevansa aivan yksinään ja kaikkein unhottamana.

Yksi kuukausi ei ole pitkä aika, vaikka hitaisestikin kuluu. Se kuukausi, joka tästä yöstä oli odotetun tuloon, kului joutuin ja katosi kuin uni.

Tuli määrätty päivä. Se oli myrskyinen talvipäivä, jolloin tuulen puuskahdukset toisinaan täryyttivät niin vanhaa rakennusta, että se aivan vapisi. Se oli sellainen päivä, joka tekee kodin toista vertaa rakkaammaksi, kuin se tavallisesti on; joka antaa hauskalle takkavalkealle uutta miellyttävää mielihyvää ja näyttää luovan heleämmän ruskon sen ääressä istuvien kasvoille sekä panee heidät likemmin ja seuramielisemmin liittymään toisiinsa ulkona riehuvia elementtejä vastaan. Oli juuri sellainen romuinen talvipäivä, joka laittaa huveja asuntoihin, joka opettaa meitä pitämään arvossa kartiini-ikkunaisia huoneita, iloisia kasvoja, soittoa, naurua, tanssia, leikinlaskua ja hupaista ajanviettoa.

Kaikkea sellaista oli tohtorikin pannut toimeen Alfredin tuloksi. Hän tiesi, ettei Alfredia ollut odottaminen, ennenkuin yöllä vasta, ja sentähden oli annettava soiton säveleiden, kuten hän sanoi, väreillä yöilmassa hänen tervetuloitukseksensa. Hänen vanhojen ystäviensä piti kokoontua hänen ympärillensä. Ei kukaan hänen tutuistansa, jonka seuraa hän oli rakastanut, saanut olla poissa, vaan heidän piti kaikkein olla Alfredia vastaan-ottamassa!

Vieraat olivat siis kutsutut, soittajat palkatut, pöydät katetut, esteet poistetut tanssijoiden tieltä lattioilta sekä kaikellaisia komeita valmistuksia tehty. Koska oli joulunaika eikä Alfredin silmät olleet pitkään aikaan nähneet englantilaista juhlallisuutta tuoreessa vihreydessä, niin kaunistettiin tanssisali joulupuilla, joiden oksien välistä pilkutti punaisia marjoja hänelle tervetuliaisiksi.

Tänä päivänä oli heillä kaikilla paljo puuhaa, mutta ei kellään, niinkuin Gracella, joka hiljaisesti johti kaikkea ja oli järjestävänä henkenä joka valmistuksessa. Kuukauden ajan oli Clemency levottomana ja melkein vapistuksella silmäillyt Marionia, mutta erittäinkin teki hän sitä tänä päivänä. Marion oli ehkä vaaleampi kuin tavallisesti, vaan kuitenkin vallitsi hänen kasvoissansa lempeä tyyneys, joka teki hänet vielä rakastettavammaksi, kuin hän muuten oli.

Illalla, kun hän oli puettuna ja hänellä oli päässä sepele, jonka Grace oli tahallansa tehnyt Alfredin lempikukista, esiytyi hänen kasvoissansa, jotka olivat mielteliäät ja melkein suruiset, mutta kuitenkin sangen eloisat ja ylevät, tuo entinen mielenilmaus monta kertaa näkyvämpänä.

"Seppele, jolla vasta kerran koristan sinut, tulee olemaan morsiussepele", sanoi Grace, "jollen ole kovin huono ennustaja."

Hänen sisarensa hymyili ja piti häntä syliinsä suljettuna.

"Hetkinen Grace! Älä jätä minua vielä! Oletko varma, etten tarvitse enää mitään muuta?"

Ei häntä vaatetuksensa huolettanut. Sisarensa kasvoja hän ajatteli ja katsoi hellästi niihin.

"Minun taitoni", vastasi Grace, "ei ulotu pitemmälle, eikä sinua voikaan enää paremmin kaunistaa. En ole koskaan nähnyt sinua näin kauniina, kuin tänä iltana."

"En ole koskaan ollut näin onnellinenkaan", vastasi hän.

"Ja kuitenkin odottaa sinua vielä suurempi onnellisuus toisessa kodissa, joka on yhtä iloinen ja kaunis kuin tämäkin", sanoi Grace. "Siellä tulee Alfred asumaan nuoren vaimonsa kanssa."

Marion hymyili taaskin. "Sinä kuvittelet sen mielessäsi onnelliseksi. Näen sen silmistäsi... Tiedän kyllä, että se on oleva onnellinen; ja se tieto ilahuttaa minua."

"No", sanoi tohtori, joka samassa töytäsi sisään, "tässä olemme nyt. Onhan kaikki jo varmaan Alfredin tuloksi valmiina. Hän ei voi saapua tänne, ennen kuin hyvin myöhään, tuntia ennen puoliyötä tai niillä paikoilla, joten meillä on hyvä aika huvitella, ennenkuin hän tulee. Ei sovi antaa hänen kohdata meitä jäisissä huoneissa. Tee parempi tuli uuninpesään, Britain! Anna sen loistaa juhlallamme, kunnes juhlallisuutemme loppuu. Me elämme hulluuksien maailmassa, tyttöseni; uskolliset lempijät, samoin kuin kaikki muukin, ovat pelkkää hulluutta... mutta me tahdomme myöskin olla hulluja ja pitää uskolliselle rakastajallemme hullunkuriset tulijaiset... Totta tosiaan", jatkoi vanha tohtori, silmäillen ylpeästi tyttäriään... "en mistään tämän illan monista hulluuksista ole täysin varma, paitsi siitä, että olen kahden kauniin tytön isä."

"Antakaa, rakas isä, anteeksi kaikki, mitä toinen heistä on tehnyt tai tulee tekemään teille suruksi ja murheeksi", rukoili Marion. "Antakaa hänelle anteeksi nyt, kun hänen sydämensä on täynnä... Sanokaa antavanne hänelle anteeksi... tahtovanne antaa hänelle anteeksi ja hänen saavan aina olla osallisen teidän rakkaudestanne sekä...", hän ei sanonut kaikkea mitä hänellä oli mielessä; hän painoi kasvonsa isänsä rintaa vasten.

"Mitä sanot tyttöseni?" vastasi tohtori hellästi. "Antakaa anteeksi? Mitä pitää minun antaa anteeksi? Jos uskollisten rakastajaimme tulo tekee meille tällaista levottomuutta, niin olisi parasta, ett'eivät tulisikaan. Pitää lähettää sananlennättäjä heitä vastaan pysähdyttämään heitä tiellä ja toimittamaan

niin, ett'eivät matkusta kuin peninkulman tai pari päivässä, kunnes me ennätämme tulla valmiiksi ottamaan heitä vastaan. Anna nyt suuta, tyttöseni! Antakaa anteeksi! Mitä se on? Ethän ole koskaan isääsi suuttanut etkä ollut tottelematon; mutia jos olisitkin tehnyt sitä vaikka viisikymmentä kertaa joka päivä, antaisin kuitenkin kaikki sinulle anteeksi, paitsi tätä kummallista pyyntöä. Vielä yksi suudelma, tyttöseni! Kas niin! Entisestä sekä vastaisesta on nyt välimme selvänä. Korjaa tuota valkeaa! Ethän tahdo palelluttaa ihmisiä tänä kylmänä joulukuun yönä! Jokaisen pitää olla lämmin, hauska ja iloinen; muuten en anna teille kellekään anteeksi!"

Niin iloinen oli vanha tohtori tänä iltana! Uuninpesään pantiin lisäksi kivihiihiä, kynttilät paloivat iloisasti, vieraita saapui, vilkas hälinä syntyi, ja hupaisan ilon raitis ilma alkoi eläyttää koko huonetta.

Vieraita lisääntyi yhä enemmän. Niitä tuli joukko toisensa perään. Iloisia silmiä säteili Marionia vastaan; naurusuin toivotettiin hänelle onnea Alfredin tuloksi. Ymmärtäväiset äidit leyhyttelivät värisinä viuhkaimiansa ja toivottivat hänelle vakavuutta ja kykyä perheenemännän levolliseen toimeen. Vilkkaat isät joutuivat vaimojensa epäsuosioon, kun liian paljon ihailivat Marionin kauneutta. Tyttäret kadehtivat häntä; pojat kadehtivat Alfredia. Useat rakastavaiset käyttivät tätä tilaisuutta hyväksensä. Kaikki oli pelkkää myötätuntoisuuden ilmausta, eloisuutta ja odotusta.

Herra ja rouva Craggs saapuivat tänne käsi kädessä, mutta rouva Snitchey tuli yksinään. "Mitä nyt, missä hän on?" kysäisi tohtori.

Paratiisilinnun-höyhen rouva Snitcheyn turbaanissa vapisi, ikäänkuin olisi ollut vielä kiinni elävässä paratiisilinnussa, kun hän vastasi, ett'ei hän sitä tietänyt, vaan että herra Craggs sen mahtoi tietää.

"Se kirottu konttori", sanoi rouva Craggs.

"Se olisi pantava tulelle", lisäsi rouva Snitchey.

"Hän on... hän on... meillä oli pieniä asiatoimia, joiden tähden kumppanini viipyy myöhään iltaan", sanoi herra Craggs, silmäillen levottomasti ympärilleen.

"Niin, asiatoimia! Älkää niistä puhuko mitään", sanoi Snitcheyn rouva.

"Me tiedämme kyllä, mitä teidän asiatoimenne ovat", sanoi Craggsin rouva.

Mutta kuitenkin lienee heidän tietämättömyytensä niistä ollut juuri syynä, että paratiisilinnun-höyhen Snitcheyn rouvan päähineessä sillä tavalla vapisi ja että kaikki välilliset lisäykset Craggsin rouvan korvarenkaissa kilisivät kuin pienet porokellot.

"Kummallista, että sinä pääsit tänne asiatoimilta!" sanoi Craggsin rouva miehellensä.

"Herra Craggs on aina onnellisempi!" virkkoi Snitcheyn rouva.

"Sellaisen miehen, jolla on konttori, ei pitäisi koskaan naida", sanoi Snitcheyn rouva.

Sitten sanoi Snitcheyn rouva itseksensä, että rouva Craggs on tuollaisella silmäyksellään juuri lävistänyt herra Craggsin sydämen, ja että tämä sen kyllä tiesi. Rouva Craggs taas kuiskasi miehellensä, että hänen Snitcheynsä puijasivat häntä aina, kun hän käänsi selkensä, ja että hän kerran vielä tuli huomaamaan sen, vaan silloin oli se myöhäistä.

Välittämättä paljoa näistä muistutuksista, katseli herra Craggs yhä levottomasti ympärilleen, kunnes silmänsä vihdoinkin pysähtyivät Graceen, jolloin hän heti meni hänen luoksensa.

"Hyvää iltaa, neiti", tervehti Craggs. "Kuinka te olette kaunis tänä iltana! Onko sisarenne, neiti Marion..."

"On, hän on vallan terveenä."

"En, minä tahdoin kysyä, onko hän täällä?" virkkoi Craggs.

"Täällä? Ettekö näe häntä? Tuolla aikoo hän juuri ruveta tanssimaan", vastasi Grace.

Nähdäksensä paremmin, pani herra Craggs lasisilmät nenällensä ja silmäili hetkisen Marionia niiden läpi. Sitten rykäisi hän ja tyytyväisen näköisenä pisti ne takaisin taskuunsa, kun ensin oli pannut ne koteloon.

Nyt rupesi kuulumaan soittoa ja tanssi alkoi. Valkea leimusi uunin pesässä rätisten ja paukkaen, yleten ja aleten, ikäänkuin olisi sekin ottanut osaa tanssiin. Välisti piti se keskeymätöntä ääntä, ikäänkuin koettaen myöskin soittaa. Välisti säteili ja paloi se, kuin olisi ollut tämän vanhan huoneen

silmä. Välisti taas räpytteli se, ikäänkuin perheen vanhin räpyttelee silmiänsä nuorison kuiskaillessa nurkissa. Välisti leikitteli se joulupuille ja loisti leimuten niiden oksien välitse, että näytti kuin olisivat ne olleet ulkona kylmässä ja talviyön henkäilyt niitä liikutelleet. Välisti taas muuttui sen omituinen, iloinen luonne aivan hillittömäksi, jolloin se kovasti paukahtaen räiskähytti joukottain pieniä, viattomia säkeniä tanssivien seuraan ja ihastuneena kepposestaan tavotti ylös uuninpiippua myöten, kuin hullustunut.

Toinen tanssi oli juuri päättymäisillänsä, kun herra Snitchey taputti yhdysmiestänsä, joka seiso i ja silmäili sitä, käsivarteen.

Herra Craggs säpsähti, ikäänkuin olisi yhdysmiehensä ollut kummitus.

"Menikö hän pois?" kysäisi Craggs.

"Ole hiljaa! Hän oli luonani kolmatta tuntia", vastasi Snitchey. "Hän suoriutui kaikesta. Hän silmäili läpi kaikki häntä varten tehdyt järjestelymme, ja vielä hyvin tarkasti. Hän... Hm!"

Tanssi loppui. Marion meni aivan hänen ohitsensa, kun hän puhui. Mutta ei Marion huomannut häntä eikä hänen kumppaniansa, vaan haki sisartansa, joka istui toisella puolella salia, ja hiljaa kierrätellen vierasjoukon läpi, katosi heidän näkyvistänsä.

"Niinkuin näette, on kaikki selvänä ja hyvin", sanoi Craggs.

"Eihän hän enää maininnut mitään siitä asiasta?"

"Ei sanaakaan."

"Ja hän lähti todellakin? Hän on nyt todenperään poissa?"

"Kyllä hän pitää sanansa. Hän kulkee myötävirtaa jokea alas sillä kotelon kaltaisella veneellänsä ja joutuu tänä yönä merelle se huimapäinen myötä tuulta. Ensiksikään ei minkään kautta pääse niin huomaamatta kulkemaan ja toiseksi, sanoi hän, tulee nousuvesi nyt tuntia ennen puoliyötä. Olen iloinen, että siitä on päästy." Ja herra Snitchey pyyhki otsaansa ja oli hyvin kuuman ja levottoman näköinen.

"Mitä luulette", kysyi herra Craggs, "siitä...?"

"Hiljaa." vastasi hänen varoisa kumppaninsa, katsoen suoraan eteensä. "Ymmärrän kyllä. Älkää mainitko mitään nimiä, älkääkä puhuko, niinkuin olisi meillä salaisuuksia. En tiedä, mitä siitä on luuleminen, enkä totta puhuen pidä siitä nyt lukuakaan. Onhan se sangen lohduttavaista. Hänen itserakkautensa petti hänet ja hyvin luultavasti lienee tuo nuori nainen ainoastaan kiekaillut hänelle. Eikö Alfred vielä ole saapunut?"

"Ei", vastasi herra Craggs, "mutta häntä odotetaan joka hetki."

"Vai niin!" sanoi herra Snitchey, pyyhkien taaskin otsaansa. "Onhan se sangen lohduttavaista. En koskaan vielä ole yhdysmiehinä ollessamme ollut näin levoton. Nyt pitää minunkin oikein huvitella tänä iltana."

Rouvat Craggs ja Snitchey tulivat heidän luoksensa, juuri kun hän lausui noita viimeisiä sanoja. Paratisilinnun-höyhen oli sangen värisevässä tilassa, ja pienet kellot soivat aivan kuuluvasti korvarenkaissa.

"Sitä ovat kaikki oudostelleet", sanoi rouva Snitchey. "Lieneehän konttoori nyt tyytyväinen."

"Tyytyväinen mihin, enkelini?" kysäisi herra Snitchey.

"Siihen, kun se taaskin sai turvattoman naisen naurun ja ylenkatseen alaiseksi", vastasi rouva Snitchey, "Minä olen aivan sen tiellä."

"Tosin olen minäkin", sanoi rouva Craggs, "tottunut pitkän ajan pitämään konttooria sellaisena, joka on omansa häiritsemään perheellistä hupaisuutta, että on oikein hyvä mieleni, kun saan julkisesti tunnustaa sen rauhani viholliseksi. Ja kuinka onkaan, niin tässä puheessani on suorutta ja vakaisuutta."

"Rakkaani", virkkoi herra Craggs; "en tahdo vastustaa sinun hyvää ajatustasi; mutta minun on mahdoton käsittää, miten konttoori voi olla sinun rauhasi vihollinen."

"Tietysti", vastasi rouva Craggs, soittaen oikein yhteen kellojansa. "Mahdoton onkin sinun käsittää sitä, sillä jos sen käsittää voisit, niin et olisi tuollaisen konttoorin kanssa yhtäläinen."

"Mitä tämän iltaiseen poissaoloon kuuluu, rakkaani", sanoi herra Snitchey, tarjoten vaimolleen käsivartensa, "niin vahinko siitä oli minun eikä kenenkään muun; vaan niinkuin herra Craggs tietää..."

Hän ei ennättänyt sanoa kaikkea, mitä aikoi, sillä rouva Snitchey keskeytti hänen puheensa siten, että vei hänet syrjään ja pyysi häntä katsomaan "tuota miestä", vaimonsa mieliksi katsomaan häntä.

"Ketä miestä, enkelini?" kysyi herra Snitchey.

"Häntä, jonka olet valinnut uskotuksesi; sillä tiedäthän hyvin, etten minä ensinkään ansaitse luottamustasi, herra Snitchey."

"Sinäkö et ansaitsisi, enkelini", virkkoi Snitchey.

"En minä ansaitse, en minä ole niin onnellinen", sanoi rouva Snitchey, ylpeästi nauraen. "Minä tunnen asentoni. Mutta katso valittuasi, herra Snitchey, kaikkeasi kaikessa, salaisuuksiesi tietäjää, miestä, johon luotat ja joka, sanalla sanoen, on toinen itsesi."

Herra Snitchey käänsi silmänsä vaimonsa osottamaan suuntaan ja teki sen, niinkuin tavallisesti "itsensä sekä Craggsin puolesta".

"Jos tänä iltana voit katsoa sen miehen silmiin", jatkoi rouva Snitchey, "tuntematta itseäsi peijatuksi ja kavalletuksi, hänen juoniensa uhriksi ja hänen tahtonsa leikkikaluksi, joksi käsittämätön lumousvoima on sinut tehnyt, vaikkei sitä voimaa voi kukaan ihminen selittää eikä sen suhteen mitkään minun varoitukseni ole kuin turhat ja mitättömät, niin en virka mitään enempätä, vaan surkuttelen ainoastaan sinua!"

Samalla kertaa antoi rouva Craggs miehellensä salamielisiä viittauksia aivan vastakkaiseen suuntaan.

"Onko mahdollista", sanoi hän, "että Craggs voi antaa Snitcheynsä niin soentaa itseänsä, ettei näe todellista tilaansa? Tohtiko hän väittää, ettei hän selvästi huomannut Snitcheynsänsä, kun ne tulivat tähän huoneeseen, salamielisyyttä, kavaluutta ja petosta? Voiko hän kieltää, ettei hänen verrattomat Snitcheynsä jo sellaisella käytöksellään, kun ne pyyhkivät otsaansa ja vilkuilivat ympärillensä, osottaneet itsellensä olevan jotain, joka painoi heidän omaatuntoansa (jos heillä omaatuntoa on), ja joka ei kärsinyt valoa? Olisiko kukaan muu, kuin hänen Snitcheynsä, voinut tulla tällaiseen juhlallisuuteen varkaan tavalla? Eikö jo sekin seikka, että he tulivat ovesta sisään kenenkään huomaamatta, osottanut selvästi, mikä mies he ovat? Tohtiko hän päälle päätteeksi päivän valossa (nyt oli piammiten sydänyön aika) vakuuttaa minulle, että hänen Snitcheynsä voivat milloin hyvänsä puhdistaa itsensä kaikesta sellaisesta, jonka järki sekä kokemus on osottanut todeksi?"

Ei Snitchey eikä Craggs koettanutkaan ehkäistä tätä tulvaa, kun se kerran oli ruvennut paisumaan; vaan molemmat menivät tyytyväisinä sen mukana, kunnes se vihdoinkin itsestänsä seisattui, kun aljettiin panna toimeen kohtajaistanssia, ja sen johdosta syntyi yleinen liike. Herra Snitchey tarjoutui kavaljeriksi Craggsin rouvalle, ja herra Craggs anoi kunniaa, saada tanssia Snitcheyn rouvan kanssa.

Tehtyänsä sellaisia pieniä esteitä, kuin: "Miksette pyydä muita?" ja "kyllähän teistä olisi mieleen, jos en tulisi", ja "merkillistä, että voitte tanssia muuallakin kuin konttoorissa" (mutta tämä oli tietysti leikkiä), myöntyivät molemmat rouvat tarjoukseen ja sijoittuivat paikoilleensa.

Yhdysmiehillä oli aina tapana tehdä siten ja tarjota toinen toisensa rouvalle käsivartensa päivällis- ja illallispöytänsä mennessänsä, sillä he olivat mitä parhaimmat ystävät ja mitä tuttavallisimmassa suhteessa toisiinsa.

Nyt näkyi paratiisilinnun-höyhen kulkevan keskelle päin lattiaa, ja pienet kellot alkoivat kovasti kilistä. Tohtorin palavat kasvot pyörähtelivät ympäri vernissalla voidellun, hyvätekoisen hyrrän tavalla, ja hengästynyt herra Craggs alkoi jo arvella, että kohtajaistanssi, samoin kuin kaikki muukin maailmassa, oli tehty "liian helpoksi". Herra Snitchey hyppi ja pyörähteli, kuin olisi hän tanssinut sekä itsensä että herra Craggsin ja vielä monen muunkin puolesta.

Tanssi teki huoneeseen kovan ilmanvedon, joten tuli uuninpesässä sai uutta virkistystä ja alkoi leimuta kirkkaampana ja korkeampana. Se oli ikäänkuin huoneen henki-olento ja esiytyi kaikkialla. Se loisti ihmisten silmissä; se säteili jalokivissä, joita oli tyttöjen valkoisessa kaulassa; se valosti heidän korvillansa ja näytti ikäänkuin salaisesti kuiskailevan heille; se leimusi heidän vyötäisillensä; se valaisi koko lattiaa, tehdäksensä sen heidän jalkojensa alla kauniiksi; se kimalteli laessa, luodakseen heidän kauniille kasvoilleen salaperäisesti säteitänsä; ja se piti oikein juhlatulitusta rouva Craggsin pienessä kellolaitoksessa.

Mutta elvyttävä ilmanhenki, joka leyhki siihen, alkoi yhä virkeämmin liikkua, mikäli soitto vilkastui ja tanssi pääsi parempaan vauhtiin. Sen leyhkö pani lehdet ja marjat seinillä semmoiseen liikkeeseen, jota

ne ennen olivat pitäneet puissa ollessansa. Se hengähteli huoneessa, ikäänkuin joukko näkymättömiä hengettäriä olisi liehunut näiden näkyväisten kemuilijain kantapäillä. Tässä pyörinnässä ja touhussa ei voinut erottaa yhtä juonetta tohtorin kasvoista, mutta sitä vastaan näytti paratiisilintuja siinä lentävän täyttä vauhtia kokonainen joukko ja kuului semmoinen kilinä, kuin lukemattomia pieniä kelloja olisi soinut, vienon myrskyn löyhytellessä lukuisia heilahtelevia helmoja. Vaan sitten lakkasi soitto ja tanssi loppui.

Tohtori, ollen nyt lämpymänä ja hengästyneenä, näytti yhä kärsimättömämmin odottelevan Alfredin tuloa.

"Eikö vielä ole mitään näkynyt, Britain? Eikö mitään ole kuulunut?"

"Ulkona on niin pimeää, ett'ei siellä voi mitään nähdä, eikä taas tässä hälyssä voi mitään kuullakaan."

"Niin on todellakin! Mutta sitä iloisemmat ovat tervetulijaisemme hänestä. Paljoko kello on?"

"Se on kaksitoista. Kyllä hänen nyt jo pitäisi tulla?"

"Kohenna tulta ja pane enemmän kivihiiliä uuninpesään", sanoi tohtori, "että tervetulotuksemme leimuaisi häntä vastaan yönpimeydessä, kun hän tulee niin likelle, että saa nähdä sen."

"Hän näkikin sen jo..." Hänelle loisti valo tohtorin asunnosta, kun hän kääntyi vanhan kirkon kulman ympäri. Hän tiesi kyllä, mistä se loisti. Hän näki vanhat talvipukuiset puut, joita oli hänen ja tulen välillä. Hän tiesi, että yksi niistä kesäilloilla suhisutti oksiansa Marionin ikkunan alla.

Kyyneleet tulivat hänen silmiinsä. Hänen sydämensä tykki niin kovasti, että hän tuskin voi kestää onneansa. Kuinka usein hän oli ajatellut tätä hetkeä, kuvailut sitä sellaiseksi ja sellaiseksi — pelännyt, ett'ei se tulisikaan — ikävöinyt ja halunnut sitä, ollessansa kaukana.

Taas loisti kirkas valo. Hän tiesi, että se oli sytytetty tervetulottamaan häntä ja kiirehtämään häntä tiellä. Hän viittasi kädellensä, pyöritti hattuansa ja huudahti, ikäänkuin olisi jo nähnyt ne, joita ikävöi, ja ikäänkuin he olisivat voineet nähdä ja kuulla häntä, kun hän riemullisena riensi loistavaa tulta kohti pitkin kuraista ja likaista tietä.

Hän tunsu tohtorin ja ymmärsi, miten tämä oli tehnyt. Tohtori ei suinkaan ollut antanut hänen tulonsa tapahtua äkkiarvaamatta... mutta hän voi nyt kuitenkin äkkiarvaamatta saapua sinne, kun kulki viimeisen matkan jalkaisin. Jos puutarhan portti oli auki, niin voi hän siitä päästä sisään, vaan muuten oli hänen kiipeäminen muurin yli, joka ei myöskään ollut vaikeata. Hän voi niinmuodoin hetken kuluessa päästä heidän seuraansa.

Hän laskeutui alas rattailta, käskien kyytimiehen jäädä muutamaksi minuutiksi siihen ja sitten tulla hiljaa perästä. Itse kiiruhti hän edelleen, ja päästyänsä tohtorin asunnolle, ravisti puutarhan porttia, vaan kiipesi sitten muurille, hyppäsi alas toiselle puolelle ja seisoi nyt hengästyneenä vanhassa puutarhassa.

Siellä olivat puut paksussa härmässä, että pienet oksat näyttivät, pilvillä peitetyn kuun himmeässä valossa, olevan ikäänkuin liinaan käärittynä. Hänen jaloissansa kahisi lakastuneita lehtiä, kun hän hiljaan hiipi asuinhuoneelle. Talviyön täydellinen kolkkous oli levinneenä taivaan sekä maan yli. Mutta ikkunoista loisti häntä vastaan iloinen valo. Niiden ohitse käveli sisässä ihmisiä, ja hänen korviinsa kuului epäselvää ääntä ja melua.

Hän kuunteli, kuullakseen Marionin ääntä. Hiippiesssänsä ovelle koetti hän erottaa sitä muiden äänestä ja luuli vähän sitä kuulevansakin. Hän oli juuri aivan lähellä ovea, kun se yht'äkkiä aukeni, ja siitä astui ulos eräs, joka kohtasi hänet, mutta puolitukahtuneella äänellä parahtaen vetäytyi heti takaisin.

"Clemency", sanoi Alfred, "etkö enää tunne minua?"

"Älkää tulko sisään!" vastasi Clemency, työntäen häntä takaisin.

"Menkää pois! Älkää kysykö minkätähden... vaan älkää tulko sisään!"

"Mikä nyt on?" huudahti Alfred.

"En tiedä... minua kauhistuttaa ajattellessani sitä... Menkää matkaanne! Kuulkaa!"

Nyt syntyi sisässä yht'äkkiä hälinä. Clemency pani kädet korvillensa. Sieltä kuului epätoivon huuto, jota ei käsillä voinut estää kuulumasta, ja Grace syöksyi, katsanto ja käytös hämmennyksissä, ovesta ulos.

"Grace", sanoi Alfred, ottaen hänet syliinsä. "Mikä nyt on? Onko Marion kuollut?"

Grace irroitti itsensä hänestä, voidakseen paremmin katsoa hänen kasvoihinsa, ja lankesi sitten hänen jalkoihinsa.

Joukko vieraita keräytyi sisästä heidän ympärillensä. Niiden muassa oli myöskin tohtori, paperi kädessä.

"Mikä nyt on!" huudahti Alfred, pannen kätensä päänsä päälle ja silmäillen epätoivoisena ympärillensä olevia. Sitten lankesi hän polvilleen pyörtyneen Gracen viereen. "Eikö kukaan tahdo nähdä minua? Eikö kukaan tahdo puhutella minua? Eikö ole ketään, joka tuntisi minut? Eikö joukossanne ole ketään, joka voisi sanoa minulle, mitä tämä on?"

Ympärillä olevaiset alkoivat sopista:

"Hän on poissa!"

"Poissako", virkkoi Alfred epätoivoisena.

"Hän on mennyt karkuun, hyvä Alfred", sanoi tohtori murtuneella äänellä ja kädet kasvoilla. "Hän karkasi kodistansa ja meiltä. Tänä yönä. Hän kirjoittaa 'valintansa olevan viatonta, jota ei kukaan voi moittia ja rukoilee meitä antamaan hänelle anteeksi ja pitämään häntä muistossamme... ja on karannut'."

"Kenen kanssa? Mihin?" virkkoi Alfred ja hyppäsi ylös, ikäänkuin aikoen lähteä häntä ajamaan takaa; mutta kun ympärillä olevat tekivät tilaa, että hän pääsisi menemään, hoipersi hän takaperin ja vaipui entiseen asentoonsa, ottaen kiinni Gracen kylmästä kädestä ja pitäen sitä omassansa.

Nyt aljettiin häiriä ja juoksennella edestakaisin. Huoneessa syntyi suuri sekaannus, hälinä ja epäjärjestys, eikä kukaan tietänyt, mitä oli tehtävä. Toiset valmistautuivat ajamaan häntä takaa teillä, toiset hankkimaan hevosia ja lyhtyjä, toiset juttelivat keskenänsä, ett'ei ollut mitään jälkiä eikä merkkiä, joita myöten voisi häntä seurata. Toiset tulivat ystävällisinä Alfredia lohduttamaan, toiset taas huomauttivat hänelle, että Grace oli vietävä sisään ja että hän heittäisi Gracen käden... mutta hän ei ottanut korviinsa heidän puheitansa eikä niin liikahtanut.

Lunta satoi sakeasti ja isoissa höytäleissä. Alfred katsoi hetkisen ilmaan ja ajatteli, että tämä valkoinen aine, jota juuri putosi maahan, oli sopiva hautaamaan hänen toiveensa ja onnettomuutensa. Hän silmäili ympärillensä lumettunutta maata ja ajatteli, että Marionin jälkien piti samassa peittyä, kun syntyivät ja että hänen muistonsa oli myöskin samalla tavalla haihtuva. Mutta ilmaa ei hän ajatellut eikä myöskään liikahtanut paikastansa.

III.

Alfredin palausyöstä alkaen oli maailma tullut kuusi vuotta vanhemmaksi. Oli lämmin, syksyinen iltapuoli ja kaiken päivää oli kovasti satanut. Yht'äkkiä tuli aurinko pilvien takaa näkyviin ja vanha taistelukenttä kimalteli iloisena ja kirkkaana siinä vihreässä kohdassa, johon auringon säteet ensin sopivat, ja lähetti siitä iloisia tervehdyksiä ympäri tasankoa, ikäänkuin äsken sytytetystä valotornista, jotka levisivät yhä laajemmalle ja joihin tuhansilta haaroilta näytti tulevan vastauksia.

Kuinka kaunis oli maisema säteillensänsä siten auringon paisteessa, jonka valtava vaikutus ikäänkuin ylenluonnollisella tavalla teki itsensä kaikkialla tuntuvaksi ja kirkasti kaiken. Metsässä, joka äsken oli himmeä ryhmäikkö, esiytyi nyt monenlaista väriä, keltaista, vihreää, ruskeaa ja punaista; monenmuotoisia puita ja niiden oksilla kiiltäviä sateenpisaroita, jotka välähtelivät pudotessansa maahan. Vihanta niitty, joka äsken oli ikäänkuin sokeana, näytti nyt jälleen saaneen näkönsä, voidakseen kirkkaana ja värikkäänä silmillä heijaisevaa taivasta. Vainiot, ojat, aituuksut, yksityiset huoneet, kylät, kirkontorni, joki ja vesimylly, kaikki selvenivät hymyilevinä näkyviin pimeästä ilmasta. Linnut laulelivat suloisesti. Kukut kohottivat maahan päin nyökistyneitä nuppujansa. Tuoksuvia höyryjä nousi virkistyneestä maasta. Sininen taivas levisi valtavana niiden päällä. Auringon vinot säteet tuhosivat mustia pilviryhmäitä, joita oli niiden edessä, ja vesikaari, tämä kaikkein niiden värien ilmaus, jotka kaunistavat taivasta ja maata, näyttäytyi täysikokoisena taivaankannella.

Tien vieressä oli pieni ravintola. Sitä siimesti iso jalava, jonka jättiläisjuurelle oli tehty penkkejä kävelijöitä varten. Ravintolan hauska etupuoli oli, niinkuin sellaisissa virvoituspaikoissa pitää ollakin, maantiehen päin, joten se houkutteli matkustavaista sisälle, antaen äänettä, mutta vakuuttavia

lupauksia siitä, että tässä paikassa oli hyvä vastaanotto. Tulipunainen kyltti, joka oli naulattu ylös puuhun, loisti kultaisine kirjaiminensa auringon paisteessa ja kurkisti iloisten kasvojen tavalla alas vihreiden lehtien välitse. Vesiallas, täynnä raikasta kirkasta vettä, ja hyvätuoksuinen ruoho sen ympärillä panivat jokaisen lähestyvän hevosen aina nostamaan korviansa. Karmosiinipunaiset kartiinit alakerran ikkunoissa ja puhtaat valkoiset esiriput yläkerran pienissä makuukamareissa näyttivät joka kerta, kun tuuli niitä leyhytteli, ystävällisesti viittaavan ohitsekulkijaa sisälle. Viheriävärisiin ikkunanluukkuihin oli kirjoitettu kultaisilla kirjaimilla: "Sahtia, olutta, puhtaita viinejä, mukavia vuoteita." Oven päällä oli miellyttävä ruskean ruusin kuva, ja ikkunoilla kukkivia kasveja puhtaissa punaisissa kruukuissa, jotka tuikasti erosivat asunnon valkoisista seinistä; ja pimeässä etehisessä oli valonraitoja, jotka kuvastuivat sinne kirkkaista pulloista ja juomakannuista.

Ovella näyttäytyi myöskin isäntä itse. Hän oli lyhyenlätä, leveänpylläkkä mies. Hän seisoi siinä kädet taskussa ja jalat sen verran hajallaan, että niistä voi selvästi huomata hänessä olevan tyytyväisyyttä kaikkeen, mitä kellarissa oli, ja lujaa luottamusta ylimalkaan siihen, mitä ravintolansa saattoi tarjota. Korskailemiseksi ei sitä luottamusta voinut otaksua, sillä se oli levollista ja teeskentelemätöntä. Runsas märkyys, joka vallitsi kaikkialla äskeisen sateen jälkeen, näytti hänestä olevan hyvin sopivaa. Hänen ympäristöllänsä ei missään ollut janoa. Muutamat raskasnuppiset dahliat, jotka kurkistelivat hänen pienen hyvästi hoidetun puutarhansa pisteen yli, olivat juoneet niin paljon kuin jaksoivat ja ehkä enemmänkin ja näyttivät nyt sen johdosta voivan huonosti. Mutta ruusut, keltaorvokit ja ikkunakasvit sekä vanhojen puiden lehdet, jotka olivat kohtuuden ystäviä, eivät olleet nauttineet enempää kuin mikä oli terveellistä ja sopivaa kehittämään heidän loistavimpia ominaisuuksiansa. Ne näyttivät viettävän sellaista viatonta huvittelua, että tipahuttelivat lehdtään maahan raskaita vesipisaroita, jotka, mitään vahingoittamatta, tekivät hyvää siinä, mihin putosivat, sillä ne kostuttivat semmoisia piilokohtia, joihin sade ei päässyt.

Tällä kylänravintolalla oli perustamisestansa alkaen ollut omituinen kyltti. Siinä oli loistavilla kirjaimilla nimi "Muskottirauta", joksi tätä ravintolaa kutsuttiin, ja sen alla samanlaisilla kirjaimilla: "Benjamin Britain".

Likemmin silmäiltyä ja paremmin tarkasteltua ovella seisovaa isäntää, olisi kyllä voinut huomatakin, ett'ei se ollut kukaan muu, kuin Benjamin Britain itse. Aika oli tosin hiukan muuntanut hänen muotoansa, vaan oli muuntanut sitä vielä entistä mukavammaksi, joten hän todellakin oli sangen luonnistunut ravintolanisäntä.

"Rouva Britain viipyy vähän kauan", sanoi herra Britain, katsoen tielle päin. "Nyt on jo teenaika."

Ja kun ei rouva Britain'ia vieläkään kuulunut, niin käveli hän hiljalleen tielle ja kääntyi silmäilemään hyvin tyytyväisen näköisenä ravintolaansa. "Tuollainen juuri pitäisi se ravintola olla, johon minä tahtoisin mennä sisälle, jos en itse olisi ravintolan pitäjä", sanoi Britain.

Sitten meni hän puutarhansa pisteen viereen katsomaan dahlioitansa. Ne katsoivat samoin häneen avuttoman näköisinä ja nuput raskaasti nyökistyneinä, ja niistä poreili ylellistä vettä raskaissa pisaroissa.

"Näitä tulee pitää silmällä", sanoi Benjamin. "Täytyy muistuttaa häntä siitä. Mutta milloin hän sieltä tulee!"

Herra Britain'in parempi puoli näytti kaikessa olevan niin hänen parempi puolensa, että hänen huonompi puolensa oli kokonaan hämmennyksissä ja auttamattomassa tilassa, jos parempi puoli oli poissa.

"Eihän hänellä tietääkseni olisi pitänyt olla mitään erinäistä viivykkiä", jatkoi Benjamin. "Tosin oli hänellä, paitsi torilla käyntiä, muutamia pieniä asioita; vaan eihän niitä ollut monta. Ah, tuolla tuleekin hän vihdoinkin!"

Rattaat, joissa oli poika ajajana, tulla rämisivät tietä myöten. Huojuvalla istupaikalla niissä istui rotevaruumiinen, matroonannäköinen nainen, takana märkä sateenvarjo levällään kuivamassa ja paljaat käsivarret korin ympäri, joka oli hänen polvillaan, sekä vieressä kahdenpuolen paljo muita koreja ja paketteja. Hänen kasvoissansa esiytyi hyväsvyisyys, mutta käytöksensä oli nurintapaista, kun hän kiikkui sinne tänne rattaillansa, jotka matkan päästä näyttivät hyvin vanhanaikaisilta. Ja samallaisilta näyttivät ne likemmäksikin tultuansa, ja kun ne pysähtyivät Muskottiraudan ovelle, niin pisti niistä ulos pari kenkää, jotka nopeasti sujahtivat herra Britain'in sylitse maahan, eikä se, jonka jalassa ne olivat, voinut olla kukaan muu kuin Clemency Newcome.

Ja hän se olikin sekä hänen jalassansa nuo kengät. Hän oli sangen kukoistavan ja hyvinvoivan näköinen, kasvot yhtä kiiltävät ja pyöreät kuin ennenkin, mutta kyynärpäät ihan eheinä ja melkein tuntumattomina, sillä Clemency oli parantuneissa oloissa lihunut.

"Kauanhan viivytinkin!" sanoi herra Britain.

"Näethän, kuinka paljo minulla oli toimittamista!" vastasi Clemency, katsoen, tulivatko kaikki paketit ja korit eheinä kotiin. "Kahdeksan, yhdeksän, kymmenen... missäs yhdestoista on... Ai, kori olikin yhdestoista!... Kaikki on oikein! Riisu nyt Harry hevonen pois valjaista, ja jos se taas alkaa köhiä, niin pane sille eteen lämmintä silppua yöksi. Kahdeksan, yhdeksän, kymmenen... kah, missäs yhdestoista on? Ai, oikeinhan ne olivat kaikki, vaikk'en taas muistanut! Miten lapset voivat?"

"Hyvin kaikki!" vastasi Britain.

"Jumala siunatkoon heidän pieniä kauniita kasvojansa!" sanoi rouva Britain, ottaen hatun pois isosta päästänsä (sillä hän ja hänen miehensä kuuluivat nyt vallassäätyläisten lukuun) ja silittäen kämmenillään hiuksiansa. "Kas niin; nyt suuta ukkoseni!"

Herra Britain täytti heti hänen halauksensa.

"Kaikki on nyt luullakseni oikein toimitettu", sanoi rouva Britain, pistäen kätensä taskuun ja vetäen sieltä ulos kokonaisen pakan pieniä kirjoja ja rypistyneitä papereita. "Velkakirjat hyvällä kannalla... nauriit myöty... juomatehtaan lasku tarkastettu ja maksettu... tupakkapiippuja tilattu... seitsemäntoista puntaa neljä shillingiä pantu pankkiin... tohtori Heathfieldille pienen Clemin lääkköimisestä, voitko arvata kuinka paljon?... Tohtori Heathfield ei ottanut mitään."

"Sen arvasin jo edeltäkäsini", vastasi Britain.

"Tulkoonpa sinulle perhettä kuinka paljo hyvänsä, sanoi hän, niin hänen palkaksensa ei sinun tarvitse puolta penniä maksaa. Ei koskaan, vaikka saisit kaksikymmentä."

Herra Britain tuli totisen näköiseksi ja katsoi tiukasti seinään.

"Eikö hän ole hyvätahtoinen?" sanoi Clemency.

"Kyllä hän on", vastasi herra Britain, "enkä tahdo häntä sellaisesta hyvätahtoisuudesta moittiakaan."

"Ei pidäkään", virkkoi Clemency. "Ja kiplistä sain kahdeksan puntaa kaksi shillingiä. Se ei minusta ole mikään huono hinta."

"Se on sangen hyvä", vastasi Britain.

"Oikein minua ilahuttaa", virkkoi Clemency, "että olet niin tyytyväinen, mutta tiesinhän sen edeltäkäsini, että niin olisit. Nyt luulen jo puhuneeni kaikki, eikä C. Britain'illasi ole siis mitään enempää sinulle juteltavana. Ha ha ha! Siinä ovat nyt kaikki paperit, lue ne. Ah, odotas hiukan... Täällä on painettu lappu, joka on pantava seinälle... se on vielä yhtä märkä, kuin painosta tullessaan. Kuinka se lemuaa hyvältä!"

"Mikä se on?" sanoi Britain, katsoen paperiin.

"En tiedä", vastasi hänen vaimonsa, "en ole vielä sitä lukenut."

"Myötävänä huutokaupalla", luki Muskottiraudan isäntä, "jos ei niitä ole jo ennen myöty erityisen sopimuksen kautta."

"Sitä ne aina panevat niihin", virkkoi Clemency.

"Niin, mutta eivät ne aina sitä pane näihin", vastasi Britain. "Katsohan: huoneita y.m. ... korkoja y.m. ... metsiä y.m. ... aituksia y.m. ... herrat Snitchey, Craggs y. m. ... jotka kaikki kuuluvat Mikael Wardenin, esquiren, vapaatilaan, joka myödään, koska hän aikoo edelleen oleksia ulkomaalla!"

"Aikoo edelleen oleksia ulkomaalla!" huudahti Clemency.

"Niinhän tässä on", vastasi Britain, "katso!"

"Ja kuitenkin kuulin minä tänään tohtorilla kuiskailtavan, että hän oli luvannut kohta antaa likempiä tietoja itsestäänsä!" sanoi Clemency, nyökyttäen murheellisesti päätänsä ja hieroen kynnärpäitäänsä, ikäänkuin olisi entisien aikojen muisto elvyttänyt hänen vanhoja tapojansa. "Jumala lohduttakoon heitä! Kyllä se tulee olemaan heille kova kolahdus siellä kaukana."

Herra Britain huokasi, ja pudistaen päätänsä vastasi, ett'ei hän voinut ymmärtää eikä ollut pitkään aikaan koettanutkaan sitä ymmärtää. Näin sanottuansa kiinnitti hän lapun ikkunankarmin sisäpuoleen. Ja Clemency, seisottuansa hetkisen äänettämiin mietteihin vaipuneena, selvitti otsansa ja riensi katsomaan lapsia.

Vaikka Muskottiraudan isäntä oli sangen mielistynyt hyvään vaimoonsa, oli hän kuitenkin aina vanhaan tapaansa ikäänkuin holhunalainen, ja vaimonsa huvitti häntä suuresti. Mutta se olisi kovin kummastuttanut häntä, jos kuka olisi sanonut hänen vaimonsa oikeastaan hoitavan hänen taloansa ja hänen vaimonsa oikeastaan tehneen hänet varakkaaksi mieheksi järkevällä toiminnallaan, hyvällä luonteellaan, tarkkuudellaan ja uutteruudellaan.

Siten käy helposti kaikissa elämän suhteissa (niinkuin jokapäiväinen kokemus osottaa), ett'ei osata pitää arvossa sellaisia herttaisia luonteita, jotka eivät omista itselleen suurempata ansiota, kuin minkä oma ujo käsityksensä myöntää, ja että ulkonaisten eriskummaisuuksien ja vikojen johdosta aljetaan pitää vääriä luuloja ihmisistä, joiden sisällinen arvo, jos tarkemmin heitä tutkimme, punastuttaa meitä, kun vertailemme itseämme heihin.

Ajatellessansa tunsu herra Britain aina iloa siitä, että oli alentanut itsensä ottamaan Clemencyn vaimoksensa. Clemency oli hänelle alinomaisena todistuksena hänen sydämensä hyvyydestä ja luonteensa taipuvaisuudesta. Ja hän oli miettiessänsä tullut siihen päätökseen, että Clemency oli kunnollisena vaimona ainoastaan uusi todistus siitä vanhasta totuudesta, että hyve palkitsee itse itsensä.

Herra Britain oli kiinnittänyt huutokaupan kuulutuksen ikkunankarmiin ja pannut kaappiin lukon taakse todistukset vaimonsa senpäiväisestä vaikutuksesta, pitäen koko ajan itseksensä puhetta, kuinka hänen vaimonsa oli taitava asioissa — kun tämä palasi takaisin sen iloisen sanoman kanssa, että molemmat herrat Britain leikkivät paraillaan vaunuvajassa Betsyn hoidossa ja että pikku Clem makasi vuoteellansa "aivan kuin kuva". Sitten istuutui hän pieneen pöytään kaatamaan kuppeihin teetä, joka siinä odotti häntä. Vieraskamarissa, jossa he istuivat, oli pieni kaunis ruokakaappi, sisällä sellaisia tavallisia kaluja kuin pulloja ja laseja. Seinäkello, joka kävi minutilleen, oli juuri puoli kuusi. Kaikki oli oikealla paikallansa ja suurimmalla tarkkuudella kirkastettu ja puhdistettu.

"Ensi kertaa saan tänään aikaa istuutua", sanoi rouva Britain, raskaasti huohtaen, ikäänkuin aikoen siinä istua yöhön asti. Mutta heti nousi hän jälleen jaloilleen ojentamaan miehellensä teetä ja tekemään hänelle voileipää. "Kuinka tuo kuulutus vie ajatukseni takaisin entisiin aikoihin!" sanoi hän.

"Ah!" vastasi herra Britain, menetellen teekuppinsa kanssa, kuin olisi se ollut osteri ja tyhjentäen sen myöskin samalla tavalla.

"Herra Mikael Warden juuri", jatkoi Clemency pudistaen huutokaupan tähden päätään, "saattoi minut pois palveluksestani".

"Mutta hankki sinulle siihen sijaan miehen", sanoi herra Britain.

"No niinhän tuo teki", vastasi Clemency, "ja suuret kiitokset annankin hänelle siitä."

"Ihminen on tottumuksen orja", virkkoi herra Britain, silmäillen häntä teekuppinsa yli. "Minä olin jo niin tottunut sinuun, ett'en olisi voinut tulla sinutta toimeen. Siten yhdyimme me mieheksi ja vaimoksi, Ha ha! Me kumpikin! Kuka olisi sitä uskonut!"

"Niinhän se on!" vastasi Clemency. "Mutta kyllä sinä, Ben, teit siinä hyvin."

"Eihän se mitään ollut", vastasi herra Britain, vähänvaateliaan näköisenä. "Eihän se mitään ollut, josta maksaisi puhua."

"Oli se sentään jotain", vastasi hänen vaimonsa hyvin avomielisesti. "Minusta ainakin on se jotain ja tulen siitä olemaan sinulle aina sangen kiitollinen. Ah! (nyt loi hän taas silmänsä kuulutukseen) kun hänen poislähtönsä tuli tietyksi eikä sitä hyvää tyttöä voinut enää mitenkään saada takaisin, silloin en voinut olla puhumatta, mitä siitä tiesin, ja tein sen yhtä paljon hänen kuin heidänkin tähtensä."

"Sinä juttelit siitä jokaiselle", sanoi hänen miehensä.

"Ja tohtori Jeddler", jatkoi Clemency, pannen teekupin pois kädestänsä ja silmäillen yhä edelleen mietteliäänä huutokaupankuulutusta, "ajoi murheissaan ja vihastuneena minut heti pois talostansa! Ei mikään ole minua niin ilahuttanut koko iässäni, kuin se, ett'en silloinkaan edes sanonut hänelle yhtä paha sanaa enkä pienintäkään vihamielisyyttä tuntenut itsessäni häntä kohtaan, sillä hän katui sitä tekoansa vilpittömästi jäljestä päin. Kuinka usein hän on istunut juuri tässä kamarissa ja jutellut minulle, että hän silloin oli sangen pahoillansa siitä! Viimeksi puhui hän siitä eilen sinun poissa ollessasi. Kuinka usein hän on tässä kamarissa puhunut minulle tuntikausia yhtä mittaa, milloin yhtä milloin toista, minkä on luullut minua huvittavan!... ja kaiken sen on hän tehnyt menneiden aikojen johdosta ja sentähden, että hän piti minusta."

"Mutta kuinka saatoit huomata sen?" kysäsi Britain hämmästyneenä siitä, että Clemency tajusi

selvään sellaisen totuuden, joka ei hänenkään tutkistelevan järkensä eteen ollut kuin puolimiten paljastunut.

"Sitä en tiedä", vastasi Clem, puhuen teetänsä, saadakseen sitä jäähtymään. "En saattaisi sanoa sitä sinulle, vaikka antaisit minulle sata puntaa palkinnoksi."

Ehkä olisi Britain vielä tarkemmin perustellut tätä asiaa, joll'ei yht'äkkiä olisi huomannut, että paraatiovella seisoivat herrasmies huolivaatteissa, viitta hartioilla ja ratsassaappaat jalassa. Hän näytti tarkkaavaisesti kuuntelevan heidän jutteluaan eikä ensinkään olevan kiireissäänsä keskeyttämään sitä.

Clemency nousi pikaisesti ylös istualtaan huomattuansa hänet. Samoin teki herra Britain ja tervehti vierasta.

"Suvaitsetteko nousta yläkertaan, sir, siellä on meillä puhtaita kamareita?"

"Kiitoksia", vastasi vieras, silmäillen pitkään ja vakaisesti herra Britain'in vaimoa. "Enkö saisi astua tähän kamariin?"

"Kyllä kai, kun vaan suvaitsette, sir", vastasi Clemency, tehden tervetulottavan liikkeen. "Mitä tahdotte, sir?"

Huutokaupan kuulutus oli vetänyt puoleensa vieraan huomiota ja hän luki sitä paraillaan.

"Se on kaunis omaisuus, sir", virkkoi herra Britain.

Vieras ei vastannut mitään, vaan luettuansa sen, kääntyi siitä pois ja katsoi Clemencyyn yhtä tarkkaavaisesti kuin äskenkin. "Te kysyitte minulta...", sanoi hän, yhä silmäillen Clemencyä.

"Mitä tahtoisitte, sir?" keskeytti Clemency häntä, luoden myöskin silmänsä häneen.

"Jos toisitte minulle mukin olutta", sanoi vieras, mennen istumaan pöydän ääreen ikkunan viereen, "ja sallisitte minun juoda sen täällä, atrioimistanne vähääkään häiritsemättä, niin olisin sangen kiitollinen teille."

Näin sanoessansa istuutui hän ja alkoi katsella näköalaa. Hän oli ruumiiltansa jäntevä ja vahva, niinkuin mies tavallisesti onkin parhaassa iässänsä; hänen päivettyneitä kasvojansa himmensi musta pöyheä tukka, ja sitä paitsi oli hänellä myöskin viikset. Saatuaan oluen eteensä, täytti hän sillä lasinsa ja joi siitä iloisesti, toivottaen talolle menestystä. Ja pantuaan lasin pois käsistäänsä, lisäsi:

"Eikö tämä asunto ole aivan uusi?"

"Ei ihan uusi, sir", vastasi Britain.

"Viisi, kuusi vuotta vanha", lisäsi Clemency, pannen vahvan koron sanoillensa.

"Sisään tullessani ottivat korvani, kuin olisitte maininneet tohtori Jeddleriä", jatkoi vieras. "Tämä huutokaupan kuulutus juuri muistuttaa minulle häntä, sillä minä olen sattumalta tullut tuntemaan hänen vaiheitansa, osaksi muiden kautta osaksi oman silmännäköni mukaan. Elääkö se ukko vielä?"

"Eläähän se", vastasi Clemency.

"Onko hän paljo muuntunut?"

"Mistä alkaen, sir?" kysäisi Clemency hyvin innokkaasti ja lujasti.

"Siitä alkaen, kun hänen tyttärensä... lähti hänen tyköäänsä."

"On, hän on paljo muuntunut siitä pitäen", sanoi Clemency. "Hän on kovin vanhentunut eikä ole enää entisen näköinenkään. Mutta nyt luulen hänen elävän jokseenkin tyytyväisenä. Hän on sopinut sisarensa kanssa ja käy usein hänen luonansa. Se teki häneen heti hyvän vaikutuksen. Tyttärensä lähdettyä oli hän alussa sangen alakuloinen, että oli oikein sääli nähdä häntä, kun hän käveli ympärinsä ja kirosi maailmaa. Mutta vuoden, parin kuluttua tapahtui hänessä niin suuri ja hyvä muutos, että hän alkoi halulla pitää puhetta kadonneesta tyttärestäänsä ja kiitellä sitä sekä maailmaakin. Aina jutteli hän kyönelet silmissä, kuinka kaunis ja hyvä hänen tyttärensä oli. Silloin oli hän jo sydämmessäänsä antanut sille kaikki anteeksi. Samaan aikaan joutui neiti Grace naimisiin. Muistatko sinä sitä, Britain?"

Sen muisti herra Britain vallan hyvin.

"Hänen toinen tyttärensä on siis naimisissa", virkkoi vieras, ja ollen tuokion ääneti kysäisi: "Kenen kanssa?"

Clemency tuli tämän kysymyksen johdosta niin kiihkoon, että oli kaataa teepöydän kumoon.

"Ettekö sitä ole kuullut?" sanoi hän.

"En suinkaan, mutta minua haluttaisi kuulla", vastasi vieras, täyttäen jälleen lasinsa ja nostaen sen huulilleen.

"Siitä tulisi pitkä kertomus, jos sen säällisesti kertoilisi", vastasi Clemency, poski vasenta kämmentä vasten ja oikea käsi kyynärpään alla, nyökyttäen päätänsä ja antaen ajatuksensa liidellä läpi kuluneen ajan.
"Siitä tulisi hyvin pitkä kertomus."

"Mutta jutelkaa se nyt hyvin lyhyesti!" pyysi vieras.

"Jutelkaa hyvin lyhyesti", sanoi Clemency hänen perästänsä sellaisella mietteliäällä tavalla, kuin ei olisi muistanutkaan, että toinen häntä kuunteli; "mutta mitä olisi lyhyesti jutellen mainittava? Että he yhdessä murhehtivat häntä ja yhdessä muistelevat häntä, kuin kuollutta. Että he olivat hellämieliset häntä kohtaan eivätkä mitään lukeneet hänelle viaksi. Että he koettivat muistuttaa toisilleen, millainen hän oli ja aina löysivät syytä hänen puolustukseksensa. Sen tuntevat kaikki, mutta ei kukaan paremmin kuin minä, siitä olen varma", vakuutti Clemency, pyyhkien käsillään silmiänsä.

"No sitten", lisäsi vieras.

"No sitten", sanoi Clemency, jatkaen kertomustansa samaan koneelliseen tapaan ja asentoansa yhtään muuttamatta, "menivät he keskenänsä vihdoin naimisiin. Heidän hänsä olivat Marionin syntymäpäivänä — se vuosipäivä on taas huomenna. Heidän hänsä olivat hyvin mutkattomat, mutta onnelliset. Herra Alfred sanoi eräänä iltana, kun he kävelivät vanhassa puutarhassa: 'Grace, pidämmekö häämme Marionin syntymäpäivänä?' Ja niin he tekivätkin."

"Ovatko he onnellisesti eläneet yhdessä?" kysäisi vieras.

"Ovat", vastasi Clemency. "Kaksi ihmistä ei voi olla onnellisempaa, kuin he ovat. Heillä ei ole koskaan ollut muuta murhetta kuin se yksi Marionista."

Nyt nosti Clemency päätänsä, ikäänkuin olisi yht'äkkiä huomannut, millaisissa suhteissa hän johdatti mieleensä näitä tapauksia, ja katsahti vieraasen. Mutta kun vieraan silmät olivat ikkunaan päin ja hänen huomionsa kiintyneenä näköalaan, niin alkoi Clemency tehdä pikaisia eleitä miehellensä. Hän osotti kuulutusta ja väenteli suutansa, ikäänkuin tahtoen hyvin innolla tehdä miehensä ymmärrettäväksi jotain sanaa tai lausetta. Mutta kun ei hän päästänyt pienintäkään ääntä ja hänen merkkinsä samoin kuin muutkin eleensä, olivat sangen omituista laatua, niin oli herra Britain vaimonsa käsittämättömän käyttäytymisen johdosta joutua hämille. Hän katsahteli tuikasti pöytään, vieraasen, teelusikkoihin, vaimoonsa — seurasi silmillään tämän kuvahtelua, jossa näkyi kummastus, hämmästys ja neuvottomuus — kysyi samallaisilla eleillä, oliko se vieraan omaisuus, joka oli vaarassa, vai oliko hän itse tai hänen vaimonsa vaarassa — vastasi hänen merkkeihinsä merkeillä, jotka ilmoittivat suurinta levottomuutta ja hämmennystä — katsoi tarkasti hänen huuliensa liikuntoa ja arvaili puoliääneensä "puita ja heiniä", — vaan ei likipitäenkään, mitä Clemency tahtoi sanoa.

Clemency huomasi vihdoin tällaisen sananvaihdon turhaksi ja siirrettyään tuoliensa hiljaa likemmälle vierasta, istuutui sille ja oli katsovinaan maahan, vaikka tuon tuostakin loi terävän silmäyksen vieraasen, odottaen tätä puhumaan hänelle. Pitkään ei hänen tarvinnutkaan odottaa, sillä vieras kysyi heti:

"Ja kuinka kävi sen nuoren naisen sitten, kun se lähti kotoansa? Onko siitä mitä tietoa?"

Clemency pudisti päätänsä. "Olen kuullut", vastasi hän, "että tohtori Jeddler tietää siitä enemmän, kuin muille puhuu. Neiti Grace on saanut kirjeitä sisareltansa, joissa se sanoo voivansa hyvin ja olevansa onnellinen, paljoa onnellisempi kuin olisi voinut olla naimisissa Alfredin kanssa. Ja neiti Grace on kirjoittanut hänelle takaisin. Mutta kuinka onkaan, niin kuitenkin ovat hänen elämänsä ja vaiheensa olleet salassa ainakin tähän asti. Niistä ei kukaan ole saanut selvää, mutta yksi ne sentään..."

Clemency pysähtyi puheessansa.

"Mitä yksi ne sentään?" kysäisi vieras.

"Mutta yksi ne sentään mahtanee tuntea", jatkoi Clemency, vetäisten nopeasti henkeänsä.

"Kuka se yksi olisi?" kysäisi vieras taaskin.

"Herra Mikael Warden!" vastasi Clemency melkein kohdalta kulkkuansa — ja sanoi nyt miehellensä,

mitä hän äsken tahtoi ilmoittaa sekä antoi herra Mikael Wardenin ymmärtää, että hänet tunnettiin.

"Te vielä muistatte minut", jatkoi Clemency, vavisten mielenliikutuksesta. "Nyt juuri huomasin sen. Te muistatte minut siitä saakka, kun olimme yöllä puutarhassa ja minä olin hänen kanssansa!"

"Kyllä muistan", myönsi vieras.

"Niin sir", jatkoi Clemency, "sen huomasin selvään. Tämä tässä on minun mieheni. Ben, Ben, mene heti noutamaan tänne neiti Grace ja herra Alfred! Etsi heidät ylös, jos eivät olisi kotona, ja tuo heidät tänne! Tee se nyt paikalla!"

"Malttakaas!" sanoi Mikael Warden, asettuen levollisesti ovelle Britain'in vastaan, "mitä aiotte tehdä?"

"Ilmoittaa heille, että olette täällä, sir", vastasi Clemency, taputtaen innoissaan käsiänsä. "Ilmoittaa heille, että saavat kuulla teidän omalla suullanne puhuvan hänestä; ilmoittaa heille, ett'ei hän ole heiltä ijäksi kadonnut, vaan tahtoo nyt jälleen tulla kotia siunaamaan isäänsä ja rakasta sisartansa — sekä vanhaa palvelijatartansa minua" (tätä sanoessaan löi hän molemmilla käsillään rintoihinsa) "ja näyttämään kauniita kasvojansa. Mene, Ben, mene!" ja taaskin koetti hän työntää miestänsä ovelle, mutta herra Warden seiso i yhä vastassa kädet hajallaan, ei vihaisena vaan surullisena.

"Ehkä onkin", sanoi Clemency sitten, töydyten miehensä ohitse ja tarttuen herra Wardenin viittaan, "ehkä onkin Marion jo täällä — ehk'ei hän olekaan kaukana. Huomaan sen silmistänne, että hän on täällä. Sallikaa minun nähdä häntä, sir; olkaa hyvä. Minä hoidin häntä pienenä... minä näin hänen kasvavan koko seudun ylpeydeksi ja kaunistukseksi. Minä toivotin hänelle onnea, kun hän tuli herra Alfredin kihlatuksi morsiameksi... Minä koetin varoittaa häntä, kun te houkuttelitte häntä pois kotoa. Minä tiedän mikä hänen entinen kotinsa oli silloin, kun hän oli sitä elähyttämässä, ja millaiseksi se muuttui hänen lähdettyänsä. Sallikaa minun puhua hänen kanssansa, olkaa hyvä!"

Vieras katsoi häneen myötätuntoisesti ja melkein ihastuneena, mutta ei näyttänyt pienintäkään myöntymystä hänen pyyntöönsä.

"Hän ei luullakseni tiedä", jatkoi Clemency, "kuinka vilpittömästi he ovat antaneet hänelle anteeksi, kuinka sydämmellisesti he häntä rakastavat, ja mikä ilo heille syntyisi, jos saisivat vielä kerran nähdä häntä. Hän ei ehkä tohdi palata kotiinsa. Mutta jos hän saa nähdä minut, niin rohvaistuu hän ehkä. Puhukaa, herra Warden, minulle totta... onko hän mukanaan?"

"Ei hän ole", vastasi Warden, pudistaen päätänsä.

Mutta Wardenin tällainen käyttäytyminen, hänen musta pukunsa, hänen palaamisensa takaisin näin salaa ja hänen ilmoituksensa, että hän yhä edelleen aikoi oleksia ulkomaalla selitti kyllä kaikki. Marion oli varmaan kuollut.

Warden ei yhtään kieltänyt hänen arvaukseensa, vaan antoi sen olla niin, että Marion oli kuollut! Clemency istuutui, nyökisti kasvonsa pöytää vasten ja alkoi itkeä.

Samassa töytäsi sisään vanha, harmaapäinen herrasmies melkein hengästyneenä. Häntä puhutti niin kovasti, että oli vaikea äänestä tuntea häntä Snitcheyski.

"No mitä ihmettä, herra Warden!" virkkoi lakimies ja vei hänet heti syrjään.

"Mistäs nyt tuuli käy?" Häntä puhutti niin kovasti, ett'ei hän voinut jatkaa puhettansa, ennenkuin tuokion kuluttua, jolloin hän hiljaa lisäsi: "koska te olette täällä".

"Huonosta suunnasta, luullakseni", vastasi Warden. "Kunhan olisitte kuollut, mitä äskettäin on tapahtunut, kuinka minua on rukoiltu ja pyydetty tekemään mahdottomuuksia — mitä hämmennystä ja murhetta minä tuon mukani!"

"Kyllä saatan arvata kaikki. Mutta minkätähden ensinkään tulitte tähän, hyvä ystävä?" vastasi Snitchey.

"Minkätähden tulit tähän! Mistä minä tiesin, kuka tätä ravintolaa pitää. Lähetettyäni palvelijani teidän tyköne, poikkesin siksi aikaa tähän sisään, koska tämä oli minulle uusi paikka, ja tällä tutulla seudulla minua huvittaa kaikki uusi niinkuin vanhakin. Sitä paitsi oli tämä ulkopuolella kaupunkia, ja minä tahdoin ensin puhua teidän kanssanne, ennenkuin menisin kaupunkiin. Tahdoin tietää, mitä ihmiset minusta juttelevat. Näen käytöksestännekin, että te kyllä tiedätte kaikki. Ja joll'ette te olisi olleet niin surkean varovaiset, niin kaikki olisi jo aikaa sitten tullut minun hallintooni."

"Mekö varovaiset?" vastasi lakimies. "Omasta puolestani sekä Craggs-vainajan" (tätä sanoessaan pudisti herra Snitchey päätänsä ja katsoi hattunsa nauhaan) "kysyn teiltä, herra Warden, onko teillä mitä järjellistä syytä moittia meitä? Teimmehän keskenämme sellaisen sopimuksen, ett'ei siitä asiasta enää puhuttaisi, koska se oli sen laatuinen, ett'ei meidän kaltaisten, vähäisten ja ymmärtäväisten miesten (minä panin muistooni, mitä itse siinä tilaisuudessa sanoitte) sopinut siihen sekautua. Me olimme sitten varovaiset! Kun herra Craggs laskettiin kunnialliseen hautaansa siinä vahvassa vakuutuksessa..."

"Lupasin juhlallisesti olla siitä ääneti palaamiseeni asti, palaisinpa sitten milloin hyväni", keskeytti herra Warden, "ja niin olen tehnytkin."

"Niin kyllä, sir", vastasi Snitchey, "mutta sanon vielä kerran, että me myöskin olimme velvoitetut olemaan siitä vaiti. Meitä pakotti äänettömyyteen se velvollisuus, joka meillä oli itseämme kohtaan ja useita klienttejämme kohtaan, joista te olitte yksi; ja se oli meistä pyhempätä kuin mikään. Meidän ei sopinut tehdä teille kysymyksiä niin arkalaatuisessa asiassa. Tosin oli minulla siitä omat ajatukseni, mutta ei ole vielä kuutta kuukautta kulunut, kun tulin tuntemaan totuuden ja sain varman tiedon siitä, että se tyttö meni teiltä sivutse suun."

"Keltä sen tiedon saitte?" kysäisi klientti.

"Tohtori Jeddleriltä itseltään, joka viimeinkin vapaaehtoisesti uskoi sen minulle. Hän, hän yksinään on tuntenut sen asian todellisen laidan monta vuotta."

"Ja te myöskin tunnette sen nyt", sanoi klientti.

"Tunnen minäkin sen nyt, sir", vastasi Snitchey, "ja tiedän myöskin sen tulevan huomenillalla ilmoitettavaksi hänen sisarelleen. He ovat luvanneet julaista sen hänelle. Mutta nyt ehkä suotte minulle sen kunnian, että tulette kanssani meille, kosk'ei oma kotinne teitä odota. Vaan kuitenkin lienee parasta, että nautimme päivällisen tässä ja menemme meille vasta illalla, sillä, vaikka olettekin niin muuntunut, että minäkin olisin voinut mennä ohitsenne tuntematta teitä, te saatatte kuitenkin tulla tunnetuksi ja joutua jälleen sellaisiin puliin, joissa ennenkin olitte täällä. Tässä on erinomaisen hyvä ruokaila ja sitä paitsi on tämä teidän omalla maallannekin. Minä Craggs vainaan kanssa kävin myöskin toisinaan tässä ruoalla, ja aina oli se sangen hyvästi laitettua. Mutta herra Craggs: (tätä sanoessaan ummisti herra Snitchey silmiänsä) päätti elämänsä juoksun liian aikaiseen."

"Suokaa anteeksi, ett'en suruani surkutellut", virkkoi herra Warden, silittäen kädellään otsaansa, "mutta minä kävelen nykyään kuin unessa. Minulla ei ole mieleni oikein ko'ossa. Herra Craggs... niin, ikävää on minustakin, ett'ei meillä ole enää herra Craggsia." Tätä sanoessaan katsoi hän Clemencyyn ja näytti olevansa yhtä mieltä Ben'in kanssa, joka juuri lohdutti vaimoansa.

"Herra Craggs'ille ei elossa pysyminen ollutkaan niin helppoa — vaikka paha sanoa sitä — kuin hänen tietoisoppinsa sen käsitti olevan", huomautti Snitchey, "sillä muutenhan olisi hän vielä meidän parissamme. Hänen kuolemansa teki minulle suuren vahingon. Hän oli minun oikea käteni, oikea jalkani, oikea korvani ja oikea silmäni, hän sama herra Craggs. Olen hänettä nyt kuin halvattu. Hän testamenttasi oman osuutensa asiatoimistamme rouva Craggs'ille, tämän asiatoimittajille, uskotuille miehille ja valtuusmiehille, mutta kuitenkin pitää asioimishuoneemme yhä aina hänen nimeänsä. Minä koetan välisti, aivan kuin lapsi, kuvitella mielessäni hänen vielä elävän — — — Ja vielä aina puhun minä omasta puolestani sekä Craggsin, sen vainajan — — — sen kuolleen puolesta, niinkuin itsekin lienette jo huomanneet", selitti hyväsydäminen asianajaja, löyhyttäen nenäliinaansa.

Mikael Warden, joka yhä aina silmäili Clemencyä, kääntyi nyt Snitcheyn puoleen, kun tämän puhe päättyi, ja kuiskasi hänelle jotain korvaan.

"Kuinka se koski hänen mieleensä!" sanoi Snitchey, pudistaen päätänsä. "Niin, hän oli kovin mieltynyt Marioniin", virkkoi Britain, "ja Marion myöskin piti paljon hänestä. Se kaunis Marion! Se Marion raukka! Rauhoitu rouvaseni — olethan nyt ainakin naimisissa, niinkuin itsekin tiedät!"

Clemency huokaili ainoastaan, pudistellen päätänsä.

"Älkää olko millännekään, vaan odottakaa huomispäivää!" sanoi lakimies lempeästi.

"Ei huomispäivä voi herättää kuolleita eloon", vastasi Clemency nyhykien.

"Ei suinkaan, sillä muutenhan se toimittaisi minullekin Craggs'ini takaisin", sanoi lakimies. "Mutta se voi tuoda muassansa rauhoittavia tietoja ja lohdutusta. Odottakaa huomenta!"

Clemency tarttui hänen ojennettuun käteensä ja vastasi tahtovansa niin tehdä, ja Britain, joka kaiken aikaa oli ollut sangen alakuloinen vaimonsa epätoivon tähden (sillä se oli samaa kuin olisivat asiat olleet

epätoivoisella kannalla), sanoi sen olevan oikein. Herra Snitchey ja Mikael Warden menivät sitten yläkertaan ja alkoivat siellä keskenänsä jutella, mutta niin varovasti, ett'ei sieltä kuulunut, erittäinkin kun päivällistä valmistettaessa keittiössä lautaset rämisivät, paistipannu tirsisi, kastakepannu porisi ja paistivarras piti heikkoa, yhdenäänistä rätinää, joka välisti muuttui kovaksi paukkeeksi, kuin olisi sille mitä pahaa tapahtunut.

Seuraava päivä oli hyvin kirkas ja rauhallinen, eikä syksyn värit esiytyneet missään kauniimpina kuin vanhassa puutarhassa tohtorin asunnolla. Monen talviyön lumi oli ennättänyt sulaa sieltä, monen kesän lakastuneet lehdet olivat kuhisseet siellä, sitten Marionin lähdön. Nurmi oli taas vihantana asuinrakennuksen punaisten rappujen ympärillä, puut loivat siihen synkkiä ja vaihtelevaisia varjojansa, maisema oli hiljainen ja levollinen, samoin kuin ennenkin aina. Mutta missä oli Marion?

Ei täällä... ei täällä! Hän olisi nyt näyttänyt kodissansa vieraammalta, kuin tämä vanha koti oli näyttänyt hänen siitä lähdettyänsä. Hänen mielipaikallansa puutarhassa istui nyt vallasnainen, jonka sydämmestä hän ei hetkeksikään ollut lähtenyt, jonka uskollisessa muistissa hän eli muuttumatonna ja nuorellisena, lupaavana ja toiveita antavana, jonka rakkautta häneen ei kukaan toinen olisi voinut saada osaksensa — (ja tämä vallasnainen oli nyt äiti... pieni, armas tyttärensä leikitteli hänen vieressänsä) ja jonka suloisessa suussa nytkin juuri oli Marionin nimi.

Tuon kadonneen tytön sielu katseli ulos tämän vallasnaisen silmistä — Gracen hänen sisarensa silmistä, joka istui miehensä kanssa vanhassa puutarhassa häidensä vuosipäivänä. Tämä päivä oli myöskin hänen miehensä ja Marionin syntymäpäivä.

Gracen miehestä ei ollut tullut mitään suurta. Hän ei ollut rikas; hän ei ollut unhottanut nuoruutensa tapauksia eikä ystäviä; hän ei ollut toteuttanut mitään vanhan tohtorin ennustuksista. Mutta käymällä ahkerasti ja kärsiväisesti, vaikka kenenkään tietämättä, tekemässä köyhille hyvää heidän asunnoissansa, valvomalla heidän tautivuoteidensa ääressä, tutustumalla joka päivä siihen lempeyteen ja hyväntahtoisuuteen, jota on runsaasti maailman syrjäiteillä, ei köyhyyden raskaiden jalkojen poljettavana, vaan sen jäljistä kimpoillaasti nousevana ja sen tien kaunisteena, oli hän vuosi vuodelta oppinut yhä paremmin tuntemaan vanhan luulonsa oikeaksi. Vaikka hänen elämäkäytöksensä oli huomaamatonta ja yksinäistä, oli se kuitenkin osottanut hänelle ihmisten vieläkin usein, samoin kuin muinaisaikaan, seurustelevan tietämättänsä enkelien kanssa ja mitättömimpienkin — jopa semmoistenkin, jotka ovat epämiellyttävän, vastenluontoisen näköisiä ja ryysyissä — tulevan huolien, puutteiden ja vaivojen kautta ikäänkuin uudestaan luoduksi ja muuttuvan sädekehäisiksi enkeleiksi.

Hän lienee elänyt vanhalla taistelukentällä ylevämpää tarkoitusta varten, kuin se olisi ollut, jos hän väsymättä olisi koettanut päästä eteenpäin kunnianhimon kilpakentällä. Ja hän oli onnellinen, kun hänellä oli vaimona rakas Gracensa.

Mutta Marion; oliko hän Marionin unhottanut?

"Vaikka tämä aika siitä lähtien on kyllä joutuin kiiruhtanut", sanoi hän (he puhuivat juuri siitä yöstä, jolloin hän palasi ulkomaalta), "tuntuu se meistä kuitenkin sangen pitkältä. Me emme laske sitä vuosien, vaan sisällisten muutostemme ja tapaustemme jälkeen."

"Ja kuitenkin on meillä vuosia laskettavana siitä pitäen, jolloin Marion oli meidän tykönämme", vastasi Grace. "Kuusi kertaa, tämä kerta on kuudes, olemme Marionin syntymäpäivänä istuneet tässä ja puhuneet keskenämme hänen onnellisesta palauksestansa, jota niin hartaasti olemme ikävöineet ja toivoneet, vaan joka on jäänyt niin pitkän päälle. Ah, milloinhan se tapahtuu! Milloinhan se tapahtuu!"

Hänen miehensä silmäili häntä tarkkaavaisesti, sillä hänen silmiinsä tulivat kyäneleet; ja kohentuen likemmäksi häntä virkkoi:

"Mutta sanoikinhan Marion sinulle, rakkaani, siinä jäähyväiskirjeessään, jonka jätti pöydällesi, ja jota usein aina luet, että vuosia on kuluva, ennenkuin hän takaisin palajaa. Eikö sanonut niin?"

Grace otti kirjeen poveltansa, suuteli sitä ja vastasi: "Sanoi!"

"Että hän tänä väliaikana, olkoonpa se kuinka onnellinen hyvänsä, kuitenkin aina odottaa sitä aikaa, jolloin kohtaatte jälleen toisenne ja silloin ilmoittaa sinulle kaikki; ja että hän pyytää sinua toivossa ja luottamuksessa tekemään samoin. Eikö siinä kirjeessä ollut niin, rakkaani?"

"Niinhän siinä oli", vastasi Grace.

"Ja sitä on hän sanonut kaikissa muissakin kirjeissäänsä, jotka sittemmin on sinulle kirjoittanut."

"Paitsi viimeisessä, jonka sain muutama kuukausi takaperin, ja jossa hän puhui sinusta, sanoen sinun tietävän jotain, jonka minä saisin tietää tänä iltana."

Hän katsoi aurinkoon päin, joka alkoi mennä maillensa, ja sanoi, että se oli määrätty tapahtumaan auringon laskun aikaan.

"Alfred", jatkoi Grace, pannen vakaisesti kätensä hänen olkapäälleen. "Tässä kirjeessä... tässä vanhassa kirjeessä, jota olet nähnyt minun usein lukevan, on sellaista, jota en koskaan ole sinulle ilmoittanut. Mutta nyt tänä iltana, kun aurinko kohta laskee, ja meidän elämämme lupaa tulla yhtä tyveneksi ja rauhalliseksi, kuin tämä katoava päivä, en voi pitempään salata sitä sinulta."

"Mitä on se sitten, armaani?"

"Lähteissänsä kotoa kirjoitti Marion minulle tähän, että sinä uskoit hänet minun hoitooni ja suojelukseeni, vaan että hän nyt jättää siihen sinut itsesi. Hän rukoili ja pyysi minua sen rakkauden kautta, joka minussa on häneen ja joka minussa on sinuun, ett'en hyljäisi sinun rakkauttasi, jonka esineeksi sinä hänen luullaksensa (ja hän sanoi olevansa siitä varmakin) tulisit ottamaan minut, niin pian kuin hänen tähtensä haavoittunut sydämmesi paranisi, vaan että päinvastoin mielistyisin siihen ja osottaisin sinulle samallaista rakkautta takaisin."

"Ja tekisit minut jälleen reippaaksi onnelliseksi mieheksi; eikö sanonut myöskin niin?"

"Hänen tarkoituksenansa oli tehdä minut onnelliseksi ja kunnioitetuksi sinun rakkaudessa!" vastasi Grace, suljettuna miehensä syliin.

"Kuule nyt, armaani", sanoi Alfred. "Ei; ole vaan paikallasi!..." (ja hän painoi vaimonsa päätä rintaansa vasten). "Tiedän kyllä, minkätähden et ole ilmoittanut minulle sitä osaa kirjeestäsi, ennenkuin nyt. Tiedän, minkätähden ei mitään sellaista ole tullut julki sanoissasi eikä silmäyksissäsi koko aikana. Tiedän, minkätähden minun oli vaikea saada Gracea vaimokseni, vaikka hän oli minulle niin uskollinen ystävä. Ja sen tietäessäni tiedän myöskin, kuinka sanomattoman suuressa arvossa pidän hänet, joka juuri on sylissäni, ja kuinka suuresti minun tulee kiittää Jumalata siitä aarteesta, jonka on minulle antanut."

Grace itki, vaan ei surusta, ja Alfred painoi häntä sydäntänsä vasten. Hetkisen kuluttua loi hän silmänsä lapseen, joka istui heidän jalkainsa vieressä ja leikkitteli korin kanssa, joka oli täynnä kukkia. Sitten huomautti hän Gracelle, kuinka aurinko oli ruskeankeltainen ja ikäänkuin kullattu.

"Alfred!" sanoi Grace, nostaen yht'äkkiä päätänsä.

"Aurinko tekee juuri laskuansa; ethän liene unhottanut sitä, joka minun piti saada tietää ennen sen laskemista."

"Sinun piti saada tietää Marionin vaiheet, rakkaani", vastasi hän.

"Ja tarkoin", virkkoi Grace. "Mitään ei enää pitänyt jäädä salaan. Sellainenhan oli lupauksesi!"

"Niin oli", vastasi hän.

"Ja kaikki ennen auringon laskua Marionin syntymäpäivänä... Ja nyt se jo alenee alenemistansa!"

Alfred kiersi kätensä ympäri hänen vyötäisiänsä, ja katsoen vakaasti hänen silmiinsä vastasi:

"Ei niitä sentähden ole pidetty sinulta näin kauan salassa, että minä saisin ne nyt vihdoin ilmoittaa sinulle, oma Graceni... sinä saat kuulla ne toisen suusta."

"Toisenko suusta?" virkkoi Grace hiljaan.

"Niin... minä tunnen sinun mielesi lujaksi... minä tiedän kuinka sinä olet vahva... ett'ei sinua tarvitse edeltäkäsän valmistaa niitä kuulemaan. Totta sanoit, rakkaani, että se hetki on tullut. Niin se onkin. Sano nyt ainoastaan, että olet tarpeeksi vahva kestämaan koetusta... äkkihämmästyttä, odottamatonta kohtausta, niin sanantuoja tulee tuossa paikassa."

"Mikä sanantuoja", kysäsi hän, "ja mitä tietoja tuo hän?"

"Minua on kielletty enempää puhumasta", vastasi hän, katsoen yhä vakavasti Graceseen. "Luuletko ymmärtäväsi minua?"

"Minä pelkään ymmärtää", vastasi Grace.

Vaikka Alfredin katsanto oli vakava, näkyi kuitenkin hänen kasvoissansa mielenliikutusta, ja se peljätti Gracea. Painaen kasvonsa taaskin miehensä rinta vasten, pyysi tämä vavisten häntä viipymään vielä hetkisen.

"Rohkeutta, rakkaani! Niin pian kuin luulet olevasi tarpeeksi vahva ottamaan vastaan sanantuojan, tulee se paikalla. Aurinko laskeutuu juuri tänä Marionin syntymäpäivänä... Rohkeutta, rohkeutta Grace!"

Tämä nosti päätänsä, ja katsoen Alfrediin sanoi olevansa valmis. Kun hän seisoi siinä ja seurasi silmillään miestänsä, joka meni sanantuojaa hakemaan, oli hän kasvoiltansa aivan kuin Marion, viimeisiä aikoja kotona ollessansa, joka oli hyvin ihmeellistä nähdä. Alfred otti lapsen mukaansa, vaan hän kutsui sen takaisin — se oli hänen kadonneen sisarensa niminen — ja painoi sen rintaansa vasten. Mutta päästyään pois äitinsä sylistä, juoksi tämä pieni olento jälleen isänsä perästä, ja Grace jäi yksin.

Hän ei tietänyt mitä hän pelkäsi ja mitä hän toivoi; mutta hän seisoi liikkumatta samassa paikassa, katsoen etehisen rappuihin päin, joista miehensä oli mennyt tohtorin asuntoon.

Mutta kuka se on, joka astui esiin sen pimennosta ja seisattui kynnykselle! Mikä nainen, jonka valkoista leninkiä iltatuuli liehuttaa, ja jolla on pää hänen isänsä rintaa vasten sekä tämä häntä hellästi syleilee! Ai Jumalani! Onko se näky, joka nyt irtautui hänen isänsä sylistä ja kovasti äännähtäen sekä käsiänsä taputtaen riensi häntä kohti ja sitten hillittömän rakkauden valtaamana vaipui hänen syliinsä!

"Ai, Marion, Marion! Oma sisareni! Sydämmeni rakkain! Mikä sanomaton onni ja ilo, että jälleen kohtaamme toisemme!"

Se ei ollut mikään unikuva eikä myöskään hänen toivonsa tai pelkonsa kuvaama hairenäky, vaan Marion itse, rakas Marion! Hän oli niin kaunis, niin onnellinen, niin puhdistunut murheissa ja koetuksissa sekä niin ylevänsuloinen, että, kun laskeutuva aurinko loi viimeisen kultasäteensä hänen kasvoilleensa, häntä olisi luullut enkeliksi, joka pyhälle asialle oli tullut tänne maan päälle.

Painaen itseänsä sisartansa vasten, joka oli jälleen istunut paikallensa, kumartuen hänen ylitsensä — hymyillen kynelet silmissä — langeten polvilleen hänen eteensä, halailen häntä molemmilla käsillään, luomatta silmiään pois hänestä — otsallansa laskeutuvan auringon hohde ja ympärillänsä rauhallisen illan tyyneys — katkaisi Marion vihdoin äänettömyyden. Hänen äänensä oli sangen levollinen, selvä, viehättävä ja lempeä; tähän hetkeen hyvin soveltuva.

"Grace! Kun tämä vielä oli minun rakas kotini, joksi se nytkin taas tulee..."

"Älä rakkaani! Ai Marion, että kuulen taas sinun puhuvaa!..."

Hän ei alussa voinut kestää sisarensa äänen vaikutusta; hän rakasti sisartansa niin suuresti.

"Grace! Kun tämä oli minun rakas kotini, joksi se nytkin taas tulee, rakastin minä häntä kaikesta sielustani. Minä rakastin häntä enemmän kuin mitään... olisin ollut valmis kuolemaan hänen puolestansa, vaikka olin niin nuori. Sydämmeni salaisuudessa en hetkeksikään halveksinut hänen rakkauttansa, päinvastoin pidin sen kaikkea muuta kalliimpana. Vaikka siitä on jo niin pitkä aika, joka ainiaksi on jäänyt selkämme taakse, ja kaikki sen kautta on kokonaan muuttunut, en kuitenkaan voinut kärsiä, että sinä, joka myöskin pidit sangen suuressa arvossa hänen rakkautensa, luulisit minun olevan siitä välinpitämättömän. — Kuinka hellästi rakastin häntä sinäkin yönä, jolloin lähdin kotoa!"

Hänen sisarensa ainoastaan silmäili häntä ja piti hänestä kiinni.

"Mutta hän oli tietämättänsä", jatkoi Marion lempeästi hymyillen, "valloittanut toisen sydämmen, ennenkuin minä tiesinkään itselläni olevan sydäntä hänelle antaa. Ja se toinen sydän — sinun sydämmesi sisareni — oli niin hellä myöskin minua kohtaan, oli niin ylevä ja itsensäkieltäväinen, että se koetti tukahuttaa oman rakkautensa ja salata sen kaikilta, mutta minä sen kuitenkin näin. Ei kenenkään toisen silmiä tarkistanut niin syvä kiitollisuuden ja hellyyden tunne. Minä näin sinun sydämmesi uhraavan itsensä minun tähteni. Minä tiesin millaisen taistelun se oli kestänyt... Minä tunsin, kuinka suuren ja verrattoman arvoinen se oli hänelle, ja että hän itsekin tulisi sen heti huomaamaan, kun vaan voisi olla minua rakastamatta. Minä tunsin oman velvollisuuteni sitä kohtaan, sillä olihan minulla sen ylevät esimerkit joka päivä silmiäni edessä. Mitä sinä olit tehnyt minulle, sen tiesin minäkin voivani sinulle tehdä, kun vaan tahdoin. En koskaan laskenut päätäni päänalaiselle rukoilematta kynelet silmissä itselleni voimaa siihen. En koskaan käynyt levolle ajattelematta, mitä Alfred sanoi sinä päivänä, jolloin meistä erosi. Hän sanoi voittoja saatavan joka päivä taistelevissa sydämissä, joiden voittojen rinnalla taistelukentällä saadut eivät ole niin mitään. Ja sinun esimerkistäsi tiesin minä sen olevan totta. Mitä enemmän ajattelin sitä suurta kestäväisyyttä, joka sellaisessa taistelussa tarvittiin, ja jota huomaamaton rakkaus yksinään jakoi pitää voimassa, sitä helpommalta alkoi minusta näyttää aikeeni toteuttaminen. Ja hän, joka tuntee kaikkien sydämmet ja tietää myöskin sen, ett'ei minun sydämmessäni ole mitään mielikarvautta eikä katumusta, vaan pelkkää onnellisuutta, auttoi minua tekemään sen päätöksen, ett'en koskaan tahdo tulla Alfredin vaimoksi. Hän sai olla minun veljeni ja — sinun miehesi, jos sen yrityksen kautta, jonka aioin tehdä, asiat sille kannalle kääntyisivät. Mutta minä itse (vaikka rakastinkin häntä aivan sydämmestäni) en koskaan tahtonut tulla hänen vaimoksensa."

"Oi, Marion, Marion!"

"Minä koetin teeskennellä itseäni välinpitämättömäksi hänestä" (näin sanoessansa painoi hän sisarensa kasvoja omia kasvojansa vasten), "mutta se oli sangen vaikeaa, ja sinä puolustit aina uskollisesti häntä. Minä ko' in ilmoittaa sinulle päätöstäni, mutta sinä et tahtonut kuulla minua etkä ymmärtää minua. Hänen tulopäivänsä läheni lähenemistään. Minä tiesin, että se yritys oli tehtävä, ennenkuin hän minut kohtaisi, sillä sitten olisi se mahdotonta. Minä tiesin, että yksi ainoa suuri tuska, jonka yhdellä kerralla kärsimme, vapahtaa meidät pitkällisestä tuskallisuudesta. Minä tiesin, että silloin juuri jos hyljään teidät, kaikki tulee käymään niinkuin on käynytkin ja me molemmat tulemme niin onnellisiksi, kuin nyt olemme. Minä kirjoitin hyvälle Martta-tätille, että hän antaisi minulle pakopaikan tykönänsä; mutta silloin vielä en ilmoittanut hänelle asioitani kuin vähäisen, ja hän myöntyi hyväntahtoisesti pyyntööni. Minun kamppaillessani siitä yrityksestä, joka oli aikeenani, itseni kanssa sekä sen rakkauden kanssa, joka minussa oli sinuun ja kotoon, tuli herra Warden sattumalta meidän taloon ja jäi vähäksi aikaa meidän seurakumppaniksemme."

"Se juuri on tehnytkin minulle viime vuosina levottomuutta", virkkoi hänen sisarensa, tullen kalpeaksi kuin ruumis. "Sinä et rakastanut häntä, mutta kuitenkin menit hänen kanssansa naimisiin, että Alfred naisi minut."

"Hän oli silloin", jatkoi Marion, vetäen sisartansa likemmäksi, "lähtemäisillään salaisesti pois pitkäksi ajaksi. Meidän talosta mentyänsä kirjoitti hän minulle, jolloin selitti suoraan asentonsa ja toiveensa sekä tarjosi minulle kätensä. Hän sanoi huomanneensa, ett'ei Alfredin tulo tekisi minua onnelliseksi. Hän lienee luullut, ett'ei minun sydämmeni ollut yhtään sidottu Alfrediin tai myöskin, että olin häntä rakastanut, vaan sitten kylmettynyt häneen. Mutta minä tahdoin tulla sinun silmissäsi kokonaan hukkaan joutuneeksi Alfredilta, toivottomasti hukkaan joutuneeksi — aivan kuolleeksi hänelle. Ymmärrätkö nyt minua, rakkaani?"

Hänen sisarensa silmäili häntä tarkkaavaisesti ja näytti epäilevän.

"Minä kohtasin sitten herra Wardenin ja luotin hänen rehellisyyteensä. Minä ilmoitin hänelle salaisuuteni samana iltana, jolloin lähdin hänen kanssansa täältä. Hän on myös kätkenytkin sen. Ymmärrätkö nyt minua, rakkaani?"

Grace katsoi hajamielisesti häneen, ikäänkuin ei olisi kuullutkaan hänen puhettansa.

"Rakas sisareni!" jatkoi Marion, "kokoa nyt ajatuksesi hetkiseksi... ja kuule minua! Älä katso niin oudosti minuun. On maita, joissa ne, jotka tahtovat valalla luopua sopimattomasta taipumuksesta tai vastustaa valtavaa sydämmensä tunnetta ja voittaa sen, vetäytyvät toivottomaan yksinäisyyteen, eroten ainiaksi koko maailmasta, maailmallisesta rakkaudesta ja maailmallisista toiveista. Kun naiset tekevät siten, ottavat he itsellensä nimen, joka myöskin sinusta ja minusta on niin kallis. He kutsuvat toisiansa sisariksi. Mutta on sellaisiakin sisaria, jotka vapaassa, avarassa maailmassa, avoimen taivaan alla, pauhuisimmilla paikoilla ja keskellä elon touhua, jota he rakastavat ja jossa he itekin ovat, voidakseen kukin osaltansa vaikuttaa jotain hyvää — oppivat saman, kuin nuo toiset erillään maailmasta; jotka sydän terveenä ja nuorena, vielä avoimena onnellisuudelle ja vielä kykenevänä sitä nauttimaan, voivat sanoa: taistelu loppui jo aikaa sitten; voitto on voitettu;... ja semmoisia juuri olen minäkin. Ymmärräthän nyt minut?"

Yhä edelleen silmäili Grace häntä, mitään vastaamatta.

"Oi Grace, rakas Grace", sanoi Marion, sulkien häntä vielä hellemin syliinsä, josta hän niin kauan oli ollut poissa, "joll'et sinä olisi onnellinen puoliso ja äiti — joll'ei minulla olisi tätä pientä kaimaa — joll'ei Alfred, hyvä veljeni, olisi sinun rakas miehesi —, niin mistä olisin saanut kaiken sen ilon, jonka nyt tunnen sydämmessäni? Millainen olin täältä lähteissäni, sellainen olen palatessanikin. Sydämmeni ei ole tuntenut mitään toista rakkautta, enkä siis rakkaudetta ole kellekään antanutkaan itseäni. Olen vielä neidellinen sisaresi, naimaton ja kihlaamaton. Olen vielä entinen, rakas Marionisi, joka rakastaa sinua ainoastansa eikä ketään muita."

Nyt ymmärsi hän sisarensa puheen. Hänen kasvonsa tulivat jälleen ennelleen. Hän alkoi nyhkiä, ja vaipuen Marionin kaulaan, itki ja hyväili tätä, kuin lapsi.

Sitten kun heidän mielensä vähän asettui, huomasivat he tohtorin, hänen sisarensa Martta-tätin ja Alfredin seisovan heidän vieressänsä.

"Tämä on ikävä päivä minulle", sanoi Martta-täti, hymyillen silmät vesissä ja syleillen veljensä tyttäriä, "sillä tehdessäni teidät onnellisiksi jään rakkaasta seurakumppanistani; ja mitä voisittekaan antaa minulle korvaukseksi Marionin sijaan?"

"Kääntyneen veljen" sanoi tohtori.

"Sehän nyt olisi jotain, se", vastasi Martta-täti, "sellaisessa farssissa, kuin..."

"No, älä nyt sano siten!" virkkoi tohtori katuvaisesta.

"Joutaahan tuo olla sanomatta", vastasi Martta-täti, "mutta sangen ikävältä se vaan tuntuu minusta. En ensinkään ymmärrä, miten voin elää nyt ilman Marionia, koska olimme yhdessä jo kokonaista kuusi vuotta."

"Voittehan tulla meidän luoksemme asumaan", vastasi tohtori. "Siitä saat olla huoletta, ett'ei täällä enää kiistellä."

"Tai myöskin voi täti mennä naimisiin", sanoi Alfred.

"Sepä ei olisikaan mikään huono tuuma", vastasi Martta-täti, "jos saisin ne kaupat tehdä herra Mikael Wardenin kanssa, joka, kuulen minä, on tullut takaisin ja poissa ollessansa kaikin puolin parantunut. Mutta kun olen tuntenut hänet pienestä pitäen, enkä enää ollut mikään nuori hänen lapsena ollessaankaan, niin tuskin hän minusta näin vanhana huolinee. Sentähden pitää minun tehdä päätös muuttaa Marionin tykö, kun hän joutuu naimisiin, eikä siihen pitkiä aikoja lienekään; mutta niin kauan pitänee minun olla yksinäni, niinkuin ennenkin. Mitäs veli sanoo siihen?"

"Minun teki mieleni sanoa, että maailma on kokonaan naurettava, ja ett'ei siinä ole nimeksikään vakaisuutta", vastasi vanha tohtori-parka.

"Vaikka sinä, Anttooni, ottaisit kaksikymmentä todistajaa avuksesi, ei sentään sinua kukaan uskoisi, sellaiset silmät kun sinulla on."

"Se on maailma, joka on täynnä sydämiä", sanoi tohtori syleillen nuorempaa tytärtänsä ja ojentaen kätensä myöskin Gracea syleilemään, kun eivät sisaret eronneet toisistaan, "ja on vakainen maailma kaikkine hulluuksinensa, minun hulluuteni yhteen luettuna, joka yksinään olisi ollut riittävä hukuttamaan koko maan. Se on maailma, jossa ei aurinko koskaan nouse, näkemättä siinä tuhansittain verettömiä taisteluita, jotka ovat paljoa ylhäisemmät taistelulentän viheliäisyyttä ja hävityksiä; on maailma, jota meidän pitää varovasti arvostella, sillä se on täynnä pyhiä salaisuuksia, eikä kukaan muu, kuin sen luoja itse, tiedä, mitä hänen vähäpätöisimmänkin kuvansa kuoren alla liikkuu."

Suinkaan ei kova kynäni miellyttäisi teitä paremmin, jos koettaisin kuvailla ja esittää teille sitä ihastusta, joka valtasi tämän perheen, kun se nyt, pitkän ajan hajallaan oltuansa, vihdoinkin pääsi taas yhteen. En siis tahdokaan seurata tohtoria, kun hän nöyrästi koetti kertoilla, mitä kaikkia murheita hänellä oli ollut sitten Marionin katoamisen, enkä selittää, kuinka vakaiseksi hän oli huomannut maailman, koska siinä, vaikka syvälläkin ihmisten sydänten pohjalla, näkymättömissä, kuitenkin on rakkautta. En myöskään rupea kertoilemaan, kuinka sellainen vähäpätöinen asia, kuin pienen ykkösen puuttuminen hänen suurista laskuistaan, oli kokonaan lannistanut hänen mielensä; enkä myöskään, kuinka hänen sisarensa, jota hänen epätoivonsa kovin säällitti, jo ajoissa, vaikka vähitellen, oli tehnyt hänelle tutuksi hänen tyttärensä asian todellisen laidan ja sitten vienyt hänet kadonneen tyttärensä tykö, antaen hänen silmäillä tämän ylevämielisten salaisuuksien läpi.

En myöskään tahdo kertoilla, kuinka Alfred Heathfield samoin sai siitä asiasta tiedon viimeisen vuoden kuluessa, — ja kuinka Marion kohtasi hänet ja siinä tilaisuudessa lupasi antaa Gracelle myöskin siitä tiedon, aivan omalla suullansa, ensi syntymäpäivänsä iltana.

"Suokaa anteeksi, tohtori", sanoi herra Snitchey, katsoen sisälle puutarhaan, "saanko tulla sinne?"

Odottamatta vastausta kysymykseensä astui hän suoraan Marionin luokse ja sangen mielissään suuteli tämän kättä.

"Jos herra Craggs olisi vielä elossa, hyvä neiti Marion", sanoi herra Snitchey, "niin varmaan tämä tapaus häntä suuresti huvittaisi. Se osoittaisi hänelle, näettekös herra Alfred, ett'ei elämä ylimalkaan olekaan niin helppoa, ettei se sietäisi kaikkea helpotusta, mitä sille voimme antaa. Mutta herra Craggs oli mies, joka kärsi vastaväitteitä... Hänen mielensä oli aina avoin toisen vakuutuksille. Jospa se vieläkin olisi avoin vakuutuksille, niin minä — mutta ah! tämä on heikkoutta... Rouva Snitchey, enkelini", (hänen näin sanottuansa tirkisti rouvasnainen oven takaa) "nyt olet vanhojen ystävien seurassa."

Toivotettuaan näille onnea, vei rouva Snitchey miehensä syrjään.

"Mutta nyt hiukan, herra Snitchey", sanoi hän. "Minussa ei ole se luontaista, että tahtoisin pöyhötellä kuolleiden tomua —"

"Ei suinkaan, enkelini", vastasi hänen miehensä,

"Ja herra Craggs on..."

"Niin enkelini, hän on kuollut", sanoi Snitchey.

"Mutta tahdon kuitenkin kysyä sinulta", jatkoi hänen vaimonsa, "muistatko vielä sitä tanssi-iltaa? Minä ainoastaan kysyn: Jos muistat; jos muistisi ei ole kokonaan kadonnut, etkä enää tahdo pysyä entisessä sokeudessa, niin pyydän sinua yhdistämään tämän tilaisuuden sen illan kanssa ja miettimään, kuinka silloin pyysin ja rukoilin sinua polvillani..."

"Polvillasiko, enkelini?" keskeytti herra Snitchey.

"Niin kyllä", vastasi rouva Snitchey varmasti, "tiedäthän sen itse parhaiten... kuinka silloin rukoilin sinua polvillani kavahtamaan sitä miestä... huomaamaan, millaiset silmät hänellä on. Ja nyt pyydän sinua sanomaan minulle, enkö ollut oikeassa ja eikö hänellä siinä tilaisuudessa ollut salaisuuksia, joita hän ei kellekään ilmaissut."

"Kuules rouvaseni!" kuiskasi miehensä hänelle. "Etkö koskaan ole huomannut mitään minun silmissäni?"

"En," vastasi rouva Snitchey töykeästi; "siitä et voi hyvittää itseäsi."

"Ja kuitenkin sattui meillä kummallakin olemaan sinä iltana sama salaisuus, jota emme tahtoneet kellekään ilmaista, sillä se koski meidän asiatoimiamme, ja me olimme molemmat samasta syystä siitä ääneti. Mitä vähemmän siis tästä lähtein puhut sellaista sitä parempi. Ota nyt tästä oppia, että vast'edes osaat silmilläsi tehdä viisaampia ja rakasmielisempiä havainnoita. Neiti Marion! Olen tuonut mukana yhden vanhan ystäväne... Tule rouvaseni!"

Samassa tuli siihen hiljaa Clemency, esiliina silmillä ja miehensä seuraamana, joka oli sangen alakuloinen, sillä hän ajatteli, että, jos hänen vaimonsa antoi surun tuolla tavalla vallata mieltänsä, Muskottiraudastakin tuli kohta loppu.

"No rouva, mikäs teillä on?" sanoi lakimies, pidätellen Marionia, joka tahtoi mennä Clemencyä vastaan.

"Mikäkö minulla on!" virkkoi Clemency.

Kun hän samassa nosti silmiänsä, kummastuneen ja närkästyneen näköisenä, jommoiselle mielelle myöskin herra Britain'in kova ärjähtäminen oli pannut hänet, ja näki edessään Marionin kauniit kasvot, jotka vielä olivat hänellä elävässä muistissa, niin seisoi hän hetkisen ikäänkuin hölmistyneenä, vaan alkoi sitten nauraa, nyyhkiä, itkeä, pitää kovaa ääntä ja syleillä Marionia. Päästettyänsä hänet vihdoin sylistänsä, lankesi Clemency, rouva Snitcheyn suureksi harmiksi, herra Snitcheyn kaulaan ja syleili häntä, lankesi tohtorin kaulaan ja syleili häntä, lankesi herra Britain'in kaulaan ja syleili häntä; vaan sitten pani Clemency esiliinan silmillensä ja alkoi syleillä itseänsä, sillä emävika rupesi häntä vaivaamaan.

Herra Snitcheyn jälkeen oli eräs vieras tullut puutarhaan ja seisonut syrjässä portin vieressä kenenkään huomaamatta, sillä jokaisen huomio oli Clemency-raukkaan kääntyneenä, ett'ei kellään ollut sitä muulle taholle lainata. Eikä vieras näyttänyt tahtovankaan tulla huomatuksi, vaan seiso siinä yksinään, katsoen maahan. Hänen kasvoillansa oli synkkämielisyyden ilmausta (vaikka kyllä hän oli hyvin kauniinnäköinen herrasmies), joka oli sitäkin merkittävämpää, kun kaikki olivat tässä onnellisia ja iloisella mielellä.

Kuitenkin oli Martta-täti tarkalla silmällään huomannut vieraan ja lähti heti sitä puhuttelemaan. Hän meni Marionin luokse, joka seiso siinä lähellä sisarensa ja pienen kaimansa kanssa ja kuiskasi jotain Marionin korvaan. Tämä säpsähti ja näytti kovin hämmästyvän, mutta tointui kuitenkin heti ja meni Martta-tätin kanssa suoraan, levollisena vieraan luokse ja alkoi sille jutella.

"Herra Britain," sanoi lakimies, pistäen kätensä taskuun ja vetäen sieltä kartoitetun paperin; "saan toivottaa teille onnea. Nyt olette yksinänne sen vapaatalon oikea omistaja, josta teidän on tähän asti pitänyt maksaa voura, ja jossa teillä on ollut erioikeudellinen ravintola eli virvoituspaikka, nimeltä Muskottirauta. Teidän vaimonne joutui minun klienttini Mikael Wardenin kautta kodittomaksi. Nyt antaa hän vaimollenne toisen kodin sen sijaan. Saan ilokseni eräänä päivänä huudattaa sen oikeudessa teidän nimellenne."

"Tekeekö se mitä haittaa huudatuksessa, sir, jos nimeä ja kylttiä vähän muuttaa?" kysäisi Britain.

"Ei pienintäkään," vastasi lakimies.

"No sitten pyydän teitä," sanoi Britain, ojentaen luovutuskirjan takaisin hänelle, "lisäämään sen nimeen sanat 'ja sormistin', jos tahdotte olla niin hyvä. Minä maalautan ne molemmat mietesanat vieraskamarini seinälle vaimoni muotokuvan sijaan, joka tähän asti on ollut siellä."

"Ja sallikaa minun," sanoi yksi heidän takaansa — se oli vieras, Mikael Warden — "sallikaa minun myöskin käyttää hyväkseni teidän mietesanojanne. Herra Heathfield ja tohtori Jeddler! Minä olin tehdä teille kummallekin suuren loukkauksen. Vaan ett'ei niin tapahtunut, se ei ole minun ansioni. En suinkaan tarkoita sitä, että olen nyt kuusi vuotta viisaampi tai parempi, kuin olin, mutta kuitenkin olen sillä ajalla tullut tuntemaan millaisia omantunnon nuhteet ovat... En voi esittää mitään syytä, jonka tähden teidän tulisi olla minun vioistani välinpitämättömät... minä olen väärinkäyttänyt tämän talon vieraanvaraisuutta; mutta olen myöskin huomannut vikani häpeällä, joka ei koskaan lähde mielestäni, kuitenkin tohdin siitä toivoa hyötyäkin eräältä," (hän katsahti Marioniin), "jolta heti pyysin nöyrästi anteeksi, kun huomasin hänen korkean arvonsa ja oman halpuuteni. Muutaman päivän kuluessa lähden ainiaksi pois tältä tienoolta. Pyydän teitä suomaan minulle kaikki anteeksi... Kohtele muita, niinkuin tahdot muiden itseäsi kohtelemaan! Unhota ja anna anteeksi!"

* * * * *

Aika — jolta sain lopun tätä kertomusta ja jonka kanssa olen ilokseni saanut olla tuttu lähes viisineljättä vuotta — jutteli minulle, kevyesti nojautuneena viikatettaan vasten, ett'ei Mikael Warden uudestaan enää lähtenyt kukaan ulkomaalle eikä myönyt taloansaakaan, vaan muutti siihen jälleen asumaan ja eli siinä kohtuullista, vieraanvaraista elämää vaimonsa kanssa, joka oli koko seudun ylpeys ja kaunistus, ja jonka nimi oli — Marion. Mutta koska olen huomannut ajan toisinaan seoittavan tapauksia keskenään, niin en todellakaan tiedä, kuinka luotettava hänen jutelmansa on.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELÄMÄN TAISTELU ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States,

we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™

works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and

future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.